

Constantin Virgil Gheorghiu

Ard malurile Nistrului

Mare reportaj de război
din teritoriile dezrobite

Textul reproduce ediția tipărită de
Editura GEEA, București, 1993

**APOLOGETICUM
2004**

TIPARUL EXECUTAT
LA S.C. GEEA TRADING S.R.L.
Str. Cap. Grigore Marin Nr. 42 - 44
Sector 4 Bucuresti
Tel/Fax 634 29 90

Din respect pentru adevărul istoric (pe care nu noi editura îl judecăm) cât și pentru unui mare și „uitat” scriitor român – Constantin Virgil Gheorghiu – am optat pentru varianta publicării textului original, actualizând doar ortografia și rareori diverse forme de exprimare.

DIRECTOR EDITURA,
Gheorghe Paraschivescu

Drama Basarabiei și un scriitor uitat

“Istoria neamului românesc n-a fost decât o lungă neconținută, halucinantă hemoragie, ne-am alcătuit într-un uragan și am crescut între vifore. Popor de frontieră, luptam și muream pentru toți.”

Mircea Eliade

După viforul stârnit de “eliberatoarele” armate sovietice, suferințele neamului românesc, ca și suferințele literaturii noastre au fost imense. În afara faptului că talente de acum consacrate, sunt eliminate și cu greu și târziu, unele sunt reintegrate, nume care fac cinste culturii naționale, intrau în uitare.

Mulți au ales exilul, aceasta însemnând deznădăcinarea tragică a celui aflat departe de glie, cu toate onorurile pe care le-au avut. Și mai mulți au ales închisorile, moartea, strângerea aripilor talentelor lor, marginalizarea.

Unul din cei care au fost “eliminați” din aproape toate lucrările de istorie literară - doar G. Calinescu îl amintește în monumentală-i operă la bibliografie -, din dictionarele de specialitate, este și Constantin Virgil Gheorghiu.

Moldovean, născut în partile Neamțului, se va consacra carierei ostășești urmând liceul militar Regele Ferdinand I la Chisinau.

Nu vom intra în amănunt privind activitatea literară a lui Constantin Virgil Gheorghiu, ci vom puncta câteva repere, prin aceasta încercând să-l readucem în actualitate.

În decembrie 1937 apare volumul „*13 poezi, 13 poezii de dragoste*“, la Editura Librăriei Pavel Suru, volum îngrijit de Vintilă Horia, Ștefan Baciu și Ovid Caledoniu. Cuprinderea sa în aceasta lucrare, ne îndreptățește să afirmăm că făcea parte din acel cerc, alături de cei trei amintiti mai sus și de Virgil Carianopol, Gherghinescu Vania, Ion Aurel Manolescu, Petre Paulescu, Teodor Scarlat, Ștefan Stănescu, Simion Stolnicu, Gh. Tules, E. Ar. Zaharia - mulți dintre aceștia aproape uitați astăzi. Cele 13 portrete sunt creionate de Neagu Radulescu.

Volumul în discuție l-am primit de la Doamna profesoară Ileana Georgescu-Tulică, fiica poetului Ovid Caledoniu, căreia îi mulțumesc și pe aceasta cale.

Din dedicația lui Ovid Caledoniu soției sale, imi permit să citez următoarele:“... acest mănunchi de poezii izvorâte din sensibilitatea unei

Constantin Virgil Gheorghiu

generații, cu toate păcatele și virtutile ei, așa cum a fost, la vremea ei (5 februarie 1945).

Cartea debutează cu un manifest pentru o apropiere necesară, expunând scopul urmărit de semnatari: Noi n-am pornit o revoluție sub faldurile teoretice ale unui crez nou. În paginile acestea tinere sunt reprezentate forme poetice diverse, de la clasicism până la simbolism și ermetism. Acești tineri poeți doreau... readucerea poeziei în patrimoniul de simpatie și înțelegere a tuturor“.

O idee și astăzi valabilă ne atrage atenția - “... depărtarea ostilă care staruie azi între cetitori și volumele de versuri, e atât de tristă: păgubitoare pentru ambele părți, încât o încercare de reconciliere trebuie să vina de undeva. Cu toate că este un reportaj de război, cartea pe care o aveți în față este plină de sensibilitatea acestei generații la început de drum și care va avea atât de îndurat.

Cine l-a adâncit în uitare pe Constantin Virgil Gheorghiu? Crunta tragedie a românilor de dincolo de Prut, accentuată din 1812 și continuată după 1940 și 1944 - tragedie pe care n-a lăsat-o în umbra - și statornicul său anticomunism.

Debutează în “Bilete de papagal“ a lui Arghezi, în 1937 apărându-i “*Viața de toate zilele a poetului*“ la Editura Cartea Românească urmată în 1940 de publicarea la Editura Fundațiilor Regale a volumului “*Caligrafie pe zăpadă*“ volum care primește Premiul scriitorilor tineri.

Începutul promițător va continua în 1942 cu alte lucrări: de poezie - “*Ceasul de rugaciune*“ - și reportaje: “*Am luptat în Crimeea*“, “*Cu submarinul la Sevastopol*“, “*Ard malurile Nistrului*“.

Ultima - reportaje scrise pe câmpul de luptă, ne atrage atenția prin cele doua personalități - militarul care ar trebui să fie obișnuit cu ororile războiului, vegheat îndeaproape de duiosul poet, atât de sensibil în versurile sale.

Mă așez la pupitrul cu stihuri măhnit.

De nu eram poet mă făceam zugrav de icoane,

(Destin - 1937)

În expresii patetice, poetul zugrăvește icoana unei Basarabii peste care a trecut tăvălugul Imperiului Roșu.

Puternic marcat de realitate vazute în Basarabia ce stătuse doar un an în “raiul“ comunist, face o prezentare dură fără a o îndulci, o prezentare făcută de reporterul – ostaș.

Avem în față un zguduitor film al realităților basarabene, făcut de un român ce străbătuse sute și sute de kilometri printre frații săi români obijduiți de străini.

Ard malurile Nistrului

Soldatul care ar trebui să fie călit în fața unor priveliști de apocalips - căci ce erau cele văzute de Gheorghiu? - nu-și poate stăpâni oroarea văzând grozăviile săvârșite de cotropitori, cei care au uitat de Dumnezeu și căutau “intronarea” binelui pe Pamânt.

Ideea care străbate întregul volum este cea a crudei tragedii basarabene – cunoscută de-a lungul celor peste 2000 de kilometri străbătuți pe acest pamânt românesc.

Vizitând un lagar de prizonieri sovietici, a vrut să-i cunoască pe “salvatorii” omenirii și a rămas stupefiat de placiditatea acestora, nu placiditatea celui aflat în captivitate, ci a ființei umane interesată doar de existența sa fizică. Își da seama, din discuțiile purtate, că nu sunt interesați de nimic, că erau, pur și simplu, niște roboți în mâna superiorilor.

Aici vede - după cum va scrie peste ani în “*Ora douazeci și cinci*” - dezumanizarea, interesul orientat exclusiv către partea materială a vieții.

Acesta era portretul psihic al celor care făceau parte din prima țară în care se “intronase” egalitatea și dreptatea. Aici vede pe viu și dă la iveală - aspect studiat de psihologi, sociologi sau istorici - modul de menținere sub cnut a atâtor popoare.

Theodor Codreanu într-o prezentare a cărții îi aseamăna pe acești stăpânitori cu mancurtul lui Aitmatov. Căci ce erau cei ce-și uitaseră Dumnezeu, mama și limba?

În privința Basarabiei, în universul lor mental, aceasta era o țară săracă supusă de o Românie asupritoare și doar datorită sovieticilor eliberată.

Lăsăm cititorului ca prin lectură să descopere calvarul fraților de peste Prut, amintind că procesul de deznaționalizare s-a făcut simțit nu numai prin forța armelor, prin numeroase asasinate și deportări, ci, pentru cei rămași și prin școală sau administrație, prin metode bine gândite și puse la punct.

Bisericele sunt pangarite în asemenea hal în care nimeni n-a mai făcut-o. Adevărate opere arhitectonice și de artă, acestea suferă enorm, fiind transformate, în cele mai degradante folosințe. Cărți de valoare inestimabilă sunt aruncate prada intemperiilor.

Periplul prin Chisinău îl îngrozește - înainte de părăsire trupele sovietice l-au incendiat. Locuri atât de dragi lui - aici făcuse șapte ani de liceu militar - sunt într-o stare de nedescris.

Relevante sunt cuvintele unei profesoare, cu valoare și astăzi:

Comuniștii militanți sau simpatizanții comuniști din România sau din oricare țară din lume, să nu mai fie condamnați la închisoare ori izolați în lagare. Ei să fie adunați și trimiși în țara în care va mai exista comunism pentru a trai acolo. Cea mai aspră pedeapsă, care se poate da unui om, este să-l obligi să trăiască într-o țară comunistă“.

Constantin Virgil Gheorghiu

În postfata la “*Dumnezeu s-a născut în exil*” de Vintilă Horia, (Editura Europa, Craiova, 1990), Daniel Rops, membru al Academiei Franceze, scrie despre autor: ...va începe din 1945 să trăiască experiența tragică a atâtor oameni din epoca noastră, ca aceea pe care unul din compatrioții săi (C-tin Virgil Gheorghiu - n.n.) o va evoca în teribila “*Ora douazeci și cinci*”, drept urmare a refuzului său de a se reîntoarce în țara-și supusă de acum înainte unei alte stăpâniri” (p. 191) - lucru valabil pentru toți cei ce-au ales exilul.

Din nefericire nu ne este prea binecunoscută activitatea lui Constantin Virgil Gheorghiu în perioada postbelică, dar nu putem trece fără a aminti de “*Ora douazeci și cinci*”, pe care M. Eliade o prezintă atât de laudativ în *Uniunea Română*, martie, 1949 (M. Eliade, “Împotriva deznădejdi”, Ed. Humanitas, București, 1992, pp. 37-39).

Prezentarea lucrării apărută la Editura Plan în colecția “Feux Croises” aparține lui Gabriel Marcel.

După cum remarca Mircea Eliade, spre deosebire de Panait Istrati care a scris în franceză și pe care Romain Rolland îl înfățișează ca urmare „scriitor francez”, Constantin Virgil Gheorghiu a scris în românește (tradus în franceză de Monique Saint-Come) „și succesul lui în străinătate se răsfânge asupra întregii literaturi române”.

“*Ora douazeci și cinci*” povestește tragedia pe care o va trăi România – și nu numai aceasta - în următoarele decenii. Ne cerem scuze că apelăm la Eliade, dar dacă în țară s-a mai pus la îndoială talentul lui Constantin Virgil Gheorghiu, semnatura acestuia dă girul cuvenit: “Este, în fond, prima opera literară în care se oglindește teroarea istoriei contemporane, istorie care însemnează, pentru imensa majoritatea glasului, fie moartea, fie transformarea în mașină, depersonalizarea, dezumanizarea”.

Constantin Virgil Gheorghiu supune sistemul totalitar apărut după 1945 unei judecăți - “o judecată de care, într-un fel sau altul, se va ține seama”.

Talentul lui Constantin Virgil Gheorghiu este indiscutabil și nimeni nu poate lansa critici fără a-i cunoaște opera. Este necesară oare recunoașterea în afara granițelor a unor talente românești pentru a le edita și în țară?

Editura “Geea” își face un merit deosebit prin tipărirea acestui volum și sperăm că nu se va opri aici, cu atât mai mult cu cât drama Basarabiei nu s-a încheiat.

Sunt numeroși cei ce-și așteaptă reintegrarea în circuitul cultural românesc, generațiile tinere trebuind să-i cunoască.

Mihai M. Călugaru
Tecuci, 15 septembrie 1993

DRAMA LUI CONSTANTIN BECCIN

Acum, după ce am strabatut peste doua mii de kilometri prin satele și orașele eliberate de sub teroarea bolșevică, de câte ori mă gândesc la Basarabia, îmi apare în minte drama țăranului Constantin Beccin din satul Feștelești, județul Tighina.

Mergeam cu o căruță într-o Duminică dimineata, pe un drum de țară, în sudul Basarabiei, printre lanurile de grâu, care se înălțau, aurii, ca niște vâpăi, în bătaia soarelui, țăranul, care mâna caii, mi-a arătat cu degetul, spre stânga, un sat pierdut între lanurile de grâu:

- Acolo e satul Feștelești.

Pe urmă, după o pauză lungă, mi-a istorisit întâmplarea cu Constantin Beccin.

Beccin era culac, adică un om gospodar. Din pricina asta a avut de suferit de la bolșevici, ca toți culacii din Basarabia și Bucovina, cele mai grozave asupriri.

Într-o zi, primarul bolșevic al satului Feștelești a apărut în pragul casei lui Constantin Beccin, și i-a spus:

- Până mâine să dai pentru sat cinci sute de ruble.

Săteanul, care știa că și-a plătit dările, adică a dat toată recolta pe care o avea, și-a vândut lucrurile din casa și straiile ca să poată acoperi restul de bir, a căutat să înduplece inima primarului și a agentului de la percepție, spunându-le:

- Deși am plătit tot birul, v-aș da bucuros încă cinci sute de ruble. Dar nu mai am. Nu am nici ce vinde, ca să scot banii.

Oamenii stăpânirii nu aveau însă de gând să se lase înduplecați.

Dacă până mâine seara nu aduci cinci sute de ruble, pleci în Siberia. Apoi oamenii stăpânirii au plecat.

Culacul a rămas acasă frământându-și mintea în fel de fel de chipuri pentru a găsi un mijloc prin care să dobândească cele cinci sute de ruble cerute de stăpânire.

Dar până a doua zi dimineata, țăranul care vânduse tot ce avea și rămăsese în săpă de lemn, nu putuse scoate nici o rubla.

Disperat, fiindcă știa că dacă până seara nu are să dea banii pleacă în Siberia, el s-a dus la un prieten și i-a spus:

- Uite, ce pacoste s-a abătut din nou asupra mea. Dă-mi cinci sute de ruble, că altminterlea înfund pușcariile.

Celălalt sătean și-a scotocit sertarele și până la urma i-a dat lui Constantin Beccin 300 de ruble.

Constantin Virgil Gheorghiu

- Mai mult nu am. Cauta de-i înduplecă și tu, să te lase în pace cu trei sute de ruble.

Pe la amiaza culacul s-a prezentat primarului și l-a implorat să-i reducă acest bir excepțional, la trei sute de ruble, fiindcă a colindat tot satul, și toate satele vecine, dar peste aceste trei sute de ruble nu mai poate găsi nici o copeică.

- Daca până diseara nu aduci 500 de ruble, pleci în Siberia.

Sentița era clara, clar și faptul ca omul va fi dus în Siberia dacă nu depune suma cerută de stăpânire.

De aceea, țăranul Constantin Beccin a pornit buimac pe ulite mergând în neștire. Într-un târziu s-a pomenit în satul vecin, unde s-a jeluit cunoscuților. Dar banii tot nu i-a găsit.

Soarele era aproape de asfintit. Dacă se întoarce în sat fără cele cinci sute de ruble, avea sa fie imediat arestat. Și cum omul nu avea bani, a rămas ascuns la niște cunoscuti.

A stat ascuns, necoborând nici ziua nici noaptea din podul unui sopron, aproape o săptămână. Dar oamenii stăpânirii l-au găsit pe Constantin Beccin și acolo. Când a văzut el ca polițiștii intră pe poartă, a coborât din pod, s-a ascuns într-un lan de grâu, apoi a început a fugi pe ogoare. Polițiștii călări, îl urmăreau.

Deși alerga de îi curgeau nădușelile și îi erau straiete leoarcă el, țăranul Constantin Beccin, a simțit ca va fi ajuns din urmă și prins.

Atunci s-a oprit în mijlocul lanului de grâu. A aplecat cu mâna spicele, înalte cât el, și s-a așezat peste ele, cu fata în sus.

Oare grâul pe care eu l-am muncit o viață întreagă, fără odihnă, cu trudă și dragoste, mă va tăinui din calea lor?“, și-a zis Constantin Beccin.

Spicele erau aurii ca niște vâpăi și grele de rod.

Soarele înălțat deasupra câmpurilor, înfierbânta „tarâna. Dogorea. Constantin Beccin s-a închinat câteva clipe, în gând, fără cuvinte. Un vânt ușor a prins a legăna grâul înalt, care a început să-și foșnească spicele.

Părea că lanul acela nesfârșit, se pleacă, a rugăciune, la picioarele Cerului, cerând îndurare pentru nenorocirea țăranului.

Părea apoi că lanul de grâu se pleaca pentru a acoperi și a șterge urmele fugarului, pentru a nu le descoperi polițiștii, și pentru a ascunde cu fosnetul lor bataia, ca de ciocan, a inimii lui Constantin Beccin.

Dar toate erau în zadar: grâul se revarsa ca niște valuri înalte în calea călăreților, și nu-i putea opri. Polițiștii alergau, înotând prin grâul care trecea de piepturile cailor. Constantin Beccin a auzit aproape de el tropotul copitelor care sfărâmau spicele și tarâna, cu potcoavele. Inima lui Constantin Beccin încetase parca de a mai bate și sângele îi fugise din obraji:

Fugarul era palid ca paiul grâului pe care ședea întins.

Ard malurile Nistrului

Deodata soarele a început parca a dogori mai tare.

Tropotele cailor se auzeau foarte aproape. Constantin Beccin a scos din buzunar, încet, briceagul cu care curăța pomii și via, apoi l-a deschis și cât ai clipi și-a tăiat beregata.

Nu reușise să o taie complet, căci custura i-a căzut din mână.

Sângele a început însă a curge, fierbinte și roșu, peste pieptul lui pârlit de soare, peste camașă și peste spicele aurii ale grâului care îi slujeau de așternut.

De pe paietele de aur ale grâului picaturile de sânge s-au scurs pe țărâna înfierbântată. Boabele de pamânt dogorit au cules, sorbind, fiecare picătură de sânge.

Când au ajuns călăreții criminali, Constantin Beccin zacea cu ochii deschiși mult spre soare pe grâul înroșit de sânge mai mult mort decât viu.

Constantin Beccin nu mai vedea nimic. Nu mai simtea nimic. Gâtul îi era roșu parca-l înfășurase cu o basma. Și soarele dogorea grozav de fierbinte, deasupra câmpurilor nesfârșite ale Bugeacului.

Mireasma ogoarelor se înălța cuvios spre văzduhurile limpezi și curate, ca un fum nevăzut de tămâie.

Atunci - dacă cineva ar fi privit mai de aproape ochii lui Constantin Beccin, care erau mult deschiși, și dacă ar fi privit apoi Cerul, ar fi văzut ca erau la fel de curați și de albaștri: și ochii lui Constantin Beccin și Cerul!... De când am auzit aceasta întâmplare, povestită simplu de țăranul care mîna caii într-o Duminică dimineata, când mergeam cu ăruța pe un drum de țară printre ogoarele Tighinei - drama lui Constantin Beccin mă urmărește pretutindeni.

Trecând printre lanurile de grâu și de secara ale Basarabiei tresar la cel mai mic zgomot: mi se pare ca dintre valurile aurii iese înspăimântat și fugarit, țăranul Constantin Beccin, cerând să-l salvăm.

Alteori, mă opresc și cercetez cu privirile câmpurile: mi se pare ca, în acel moment, undeva, în mijlocul lanurilor de grâu, Constantin Beccin își taie beregata cu briceagul...

Atunci ascult: lanul foșnește mătasea paielor ca să nu audă bătăile, ca de ciocan, ale inimii lui Constantin Beccin.

Trec mai departe, dar imaginea îmi revine mereu în minte.

O, dar dacă în Basarabia ar fi fost un singur Constantin Beccin!

Între Prut și Nistru au fost fugăriți, ca și Constantin Beccin și mai grozav decât dânsul, sute de mii de oameni.

De aceea tresar la fiecare zgomot, așteptând să-i văd ieșind, learcă de sudoare și fugind cu briceagul în mână, gata să-și taie beregata, la marginea fiecărui ogor.

Drama aceasta au trăit-o toți basarabienii. Unii și-au pus capăt vieții. Cei mai mulți au fost însă prinși de bolșevici și coborâți în întunericul

Constantin Virgil Gheorghiu

pușcăriilor, duși în infernul de gheață al Siberiei sau asasinați în camerele de tortură și execuție.

Satele și orașele au rămas pustii.

În cursul celor peste două mii de kilometri pe care i-am parcurs prin teritoriile dezrobite, intrând în satele și orașele care ardeau, ori trecând printre ogoarele incendiate, aveam impresia că fără conținere calc nu numai peste țărâna înfiebântată de soare a Basarabiei - ci și peste sângele curs din beregata lui Constantin Beccin.

Și pieptul mi se cutremura.

* * *

Drama lui Constantin Beccin am încercat să o cuprind în această carte. Căci ea e drama tuturor românilor basarabeni. Și am căutat, mai ales, să mă apropiu de inima lor cu inima mea...

PLEC REPORTER DE RAZBOI

Când a început războiul eram concentrat la Secția de radio-informații a Marelui Stat Major.

Trebuia să ascult, ziua și noaptea, cu casca la urechi emisiunile în limba franceză ale tuturor posturilor de radio din întreaga lume.

Lângă mine se afla camaradul care asculta emisiunile în limba italiana, lângă el acel care asculta emisiunile în limba engleza, apoi receptioniștii emisiunilor în limbile maghiară, turcă, germană, rusă, ucraineană, cehă, sârbă, greacă, spaniolă, portugheză, bulgară, etc.

Vreo cincisprezece aparate, în permanență deschise, ne aduceau știrile cele mai diverse, în toate limbile. Noi, nemișcați ca niște sentinele lângă aparatele de radio, le scriam aproape cuvânt cu cuvânt, apoi le traduceam în limba româna.

După șase ore echipele de recepționiști se schimba. Cei care au vegheat șase ceasuri lângă aparate, și căroră nu trebuia să le scape nici o știre purtată de unde, sunt înlocuiți cu alții care fac același serviciu.

Și munca nu conține nici o clipa. În permanență seful serviciului, care e cel mai informat om asupra evenimentelor externe întreabă:

“Cine a prins Moscova în limba germană la ora 2 noaptea?”

“Cine a luat New-Yorkul la ora șase în limba engleză?”

Ce a spus Roma, la ora șapte, în limba română?

Sau ce a spus Cairo, radio Istanbul, radio Helsinki, etc.

Ard malurile Nistrului

Din când în când, unul dintre noi prinde o știre senzațională: o declarație de război, trecerea armatelor peste o frontieră, căderea unui oraș sau un nou pact de alianță. O jumătate de oră, o oră sau două, după recepționarea unei astfel de știri, toate atențiile sunt încordate. Telefoanele le suna fără întrerupere. Știrea este transmisă urgent comandanților. Ei cer noi amănunte. Băieții stau neclintiți cu căștile la ureche pentru a prinde știrea transmisă de alte posturi și în alte limbi cu nădejdea că vor căpăta detalii suplimentare.

Uneori, după vreo astfel de știre, echipele de recepționiști se dublau și, în frunte cu comandantul serviciului de radio-informații, nimenea nu închidea ochii și nu avea o clipa de odihnă, întreaga zi sau întreaga noapte. Dar aceste ceasuri de muncă intensă nu erau cele mai grele, fiindcă atunci aveai satisfacția că ai căpătat roadele privegherii. Era mai aspră vegherea lângă aparat, când toate veștile erau banale. Căci știrile senzaționale vin totdeauna atunci când nu te aștepți.

Cât de neașteptate sunt știrile în timp de război!

Munca depusă era extrem de interesantă. Totuși când auzeam reportajele de război transmise după informațiile colegilor mei, a reporterilor din toate țările care se aflau pe câmpurile de luptă, simțeam o nesfârșită durere. Orice eveniment creează reporterului o stare de nervi excepțională: când s-a produs un fapt, reporterul nu mai poate șede la locul lui. Trebuie să plece. Să fie de față. Să fie primul pe teren.. Câte suferinți creează neputința de a se deplasa la fața locului, nu poate înțeleg decât numai un reporter.

Armatele noastre primiseră ordin să treacă Prutul. Luptele începuseră crâncene. Colegii mei se aflau acolo în linia I-a, exercitându-și temerara lor profesie între ghiulele, gloanțe și obuze.

Eu ședeam cu casca la ureche și ascultam știrile transmise de ei.

Trebuia să plec. Eram hotărât să ajung pe front. Colonelul Alexandru Ghimuș și Maiorul Dumitru Ionescu, comandanții mei, nu se aflau în București pentru a-mi da o mână de ajutor. Ei erau plecați undeva aproape de front, cu Marele Cartier General. Cui puteam să mă adresez? Totuși a treia zi după declararea războiului nostru contra Rusiei bolșevice am căpătat aprobarea de a pleca.

Formalitățile de plecare pe front au durat câteva zile. Număram ceasurile în așteptarea clipei în care trebuia să pornesc pentru a scrie cel mai mare reportaj din viața mea, reportajul războiului pe care armatele noastre și armatele germane îl duceau la Prut și dincolo de Prut. Într-una din zile, în care ziarele anunțau cu titluri mari primele victorii de pe front și în care credeam că voi pleca, am primit misiunea de a vizita un lagar cu prizonieri bolșevici.

Nu plecam în război deocamdată, dar activitatea mea începea din clipa primirii acestei delegații.

Venind spre casa voiam să opresc toți oamenii de pe strada, să le spun: Plec reporter de război!...

PRIZONIERII

12 ore cu marinarii bolșevici

La ora patru dimineata am plecat din București cu doua automobile spre lagărul de prizonieri de la Găiești. Într-una din mașini se afla echipa cinematografică, iar în cealaltă eram eu, interpretul și un fotograf. Cum am ieșit din București a început să plouă.

Distanța pe care trebuia să o parcurgem era de vreo 70 km. Mi se părea extrem de lung drumul. Citisem despre Rusia, despre comuniști și despre oamenii noi, creați de regimul bolșevic, toată literatura scrisă în limbile franceză și română. Niciodată nu am avut însă impresia că aflu adevărul despre această țară și despre experiența comunistă, făcută în cei 23 de ani. Cărțile despre Rusia și comunism erau scrise sau de partizanii regimului, sau de dușmanii lui. Așa că și unii și alții ocoleau adevărul adevărat. Primii vorbeau de raiul comunist, iar ceilalți despre “infernul roșu”. În primul rând, mă interesa adevărul despre această țară și despre comunism, adevăr pe care nu l-am putut descoperi în nici una din cărțile citite.

Sunt, într-adevăr, oamenii mai fericiți în Rusia bolșevică decât în țările pe care le numesc ei capitaliste?

Sau trăiesc oamenii aceștia ca într-un adevărat infern?

Iată primele lucruri pe care aș fi vrut să le descifrez în sufletul, în privirile și în vorbele prizonierilor ruși din lagărul de la Găiești.

Am ajuns în orașelul acesta, de la poalele dealurilor, după vreo două ore de mers, cu mașina, prin ploaia torentială. Nici unul dintre noi nu avusese timp să bea acasă măcar o cafea și totuși nu ne-am oprit nicăieri. Ne-am dus direct în lagărul care era așezat în curtea unei cazărmi.

Nu coborâsem bine din mașini și am zărit vreo câțiva prizonieri. Erau toți, baieti tineri, între 19 și 23 de ani, îmbrăcați în bluze și pantaloni albi de marinari români.

Peste câteva minute eram în mijlocul lor. Cei 60 de prizonieri tineri s-au adunat în jurul nostru și am început discuția. Cincizeci și nouă dintre ei erau marinari care făcuseră parte din echipajul distrugătorului Moscova,

Ard malurile Nistrului

pe care îl scufundase, cu câteva zile mai înainte, marina noastră de război, în apropiere de portul Constanta.

Echipajul distrugătorului Moscova era alcătuit din vreo 200 de persoane. În momentul în care vasul a început să se scufunde, cei 200 de oameni și-au scos veșmintele și au sărit în valuri.

Vaporul se scufunda vertiginos, ducându-se spre fundul mării. Marinarii începeau acum a doua luptă, era cu valurile în furie. Aproape toți știau să înoate foarte bine și erau oameni tineri și voinici. Totuși șansele de a scăpa prin înot erau puține. Pe vas se produsese explozia puternică și până la sosirea bărcilor de salvare trebuia să mai treacă o bună bucată de vreme. În acest timp marinarii trebuiau să lupte cu valurile.

A fost o luptă disperată, în care fiecare se simtea vecin cu moartea, după cum povestesc ei, fără nici un îndoială.

Din cei două sute de oameni s-au înecat cam o sută și patruzeci. După douăsprezece ore, supraviețuitorii au fost salvați, cu barcele. Ei erau în număr de cincizeci și nouă. Au scăpat de la moarte numai aceia care au fost foarte rezistenți fizicește. Lupta aceasta dusă cu valurile timp de douăsprezece ore a selecționat pe marinari într-un chip excepțional. Îi privesc pe rând: toți sunt înalți, cu umerii largi și musculatură puternică. Când au fost scoși din apa acești voinici marinari erau aproape morți de osteneală. Pielea li se sbârcise pe tot corpul și li se învinețise. Marea majoritatea dintre ei erau amețiți de oboseală, de spaimă și de izbiturile valurilor.

Scosi la mal, ei au fost echipați (fiindcă erau cu toții goi), în veșminte de ale marinarilor noștri, apoi au fost trimiși în lagărul acesta de la Găiești. M-a impresionat faptul că, chiar de la primele cuvinte, marinarii prizonieri vorbeau, mereu de panica produsă pe distrugătorul Moscova, în momentul în care el a fost lovit. După spusele lor panica fusese extraordinară.

- De ce s-a produs atâta panică, îi întreb eu, nu vă așteptați să mergeți la moarte? Când pleci la război ești totdeauna pregătit să mori.

Matelotul, pe care l-am întrebat, mi-a răspuns foarte simplu:

Noi nu știam că pornim la război ...

Am crezut că minte. Cum, soldații de pe distrugătorul Moscova au fost duși la război fără să știe?

Dar marinarul cu care vorbesc și care este un ucrainian de douăzeci și unu de ani, înalt, voinic și cu privirile sincere, căuta să mă convingă de buna lui credință:

- Vă spun, domnule, că noi nu știam că am plecat la război, de aceea ne-am speriat atât de cumplit când am văzut că se trage cu tunul în vasul nostru ...

- Din ce port ați plecat?

Constantin Virgil Gheorghiu

- Din Sevastopol.
- Și când ați ieșit din port nu v-ați închipuit că plecați la luptă?
- Nu. ...Comandantul ne-a spus că ieșim în larg ca să nu rămână prea multe vapoare în port și ca să nu ne bombardeze dușmanii.

Deși ucrainianul se străduia să mă convingă de faptul că nu-mi ascunde nimic, mai aveam unele ezitari, dacă trebuie sau nu să-l cred. Și l-am întrebat:

- Dar înainte de plecare nu v-ați pregătit cu muniții și cu toate cele necesare luptei? Asta nu vă facea să credeți că ați pornit la război?

- Ne-am înarmat și am luat și munitii, dar ofiterii ne-au spus că vom face manevre cât vom sta în larg... ..

Mi-am adus aminte ca distrugătorul "Moscova", înainte de a fi scufundat, a tras asupra portului Constanța și aveam impresia că voi prinde, imediat pe prizonier mințind, punându-i aceasta întrebare, pe neașteptate: Dar voi ați tras asupra Constantei, cu tunurile, așa este?

- Da, am tras!. .. îmi răspunde prizonierul, privindu-mă drept în ochi.

- Și nici când ați tras cu tunurile, nu știați că sunteți în luptă?

- Nu știam nici atunci... Ofiterii ne-au spus că facem manevre și tragem, undeva, la țintă.

Același răspuns și aceleași amănunte le dau aproape toți prizonierii care au făcut parte din echipajul distrugătorului "Moscova."

- Nici prin minte nu ne trecea că am pornit la război..Nu ne-a spus nimeni nimic despre asta.

Cazul ostașilor, care luptă fără să știe, era senzațional. Cred că e unic în istoria tuturor războaielor. De sinceritatea prizonierilor, acești țărani tineri între nouăsprezece și douăzeci și trei de ani, nu am motive să mă îndoiesc după cum vom vedea, ei nici nu aveau motiv ca să mă mintă.

Privindu-i la fata, pe fiecare, nu am descoperit, între acești prizonieri, nici o figură semită. Faptul acest m-a surprins. În armata bolșevică se aflau după cum se știe, foarte mulți evrei.

Cum se face atunci că nu-i nici un evreu între acești cincizeci și nouă de marinari?

- De ce nu aveți nici un evreu între voi?

Prizonierul, pe care l-am întrebat, a început să râdă cu poftă. Ceilalți au prins și ei să râdă cu hohote. Eu nu înțelegeam nimic.

- Nu ați avut nici un evreu pe distrugătorul "Moscova"? întreb încă o dată pe unul dintre prizonierii care mi se părea mai sincer decât toți.

-Am avut...

- Pai unde sunt acum evreii de pe vaporul vostru?

Marinarii râd, însă, cu aceeași poftă și par a nu fi dispuși să întrerupă veselia, nici măcar pentru o clipă. Pricina hazului acesta tumultos trebuie să fie într-adevăr copioasă.

Ard malurile Nistrului

- I-ați omorât!

Nu... Nu i-am omorât, răspund toți prizonierii în cor.

- Atunci unde sunt?

- S-au înecat.

Veselia lor devine din ce în ce mai mare. Încetul cu încetul, aflu ca dintre evrei nu au scapât decât ofiterii, care s-au urcat în barcile de salvare. Ceilalți evrei, care erau mateloti, s-au înecat.

Jidanii s-au înecat, toți, în mare, fiindcă ei sunt slăbănogi și fricoși și nici nu știu să înoate.

- Si au fost mulți evrei pe distrugătorul "Moscova"?

- Au fost deajuns...

Din râsul lor s-ar fi putut deduce ca prizonierii erau antisemiti. De aceea i-am întrebat:

- Voi îi urâți pe evrei?

- Noi nu avem nimic de împărțit cu ei, îmi răspunde prizonierul, laconic.

- Atunci voi îi iubiți pe evrei, nu?

- De ce să-i iubim? Ce avem noi cu ei?

Un prizonier foarte tânăr, un agricultor, care avea o privire curată și bună, ca a copiilor (nu avea de altfel decât nouăsprezece ani) începe să râdă iar.

- Noi nici nu știam totdeauna care sunt evrei... Aflam mai târziu, ne spune el.

- Și cum aflați voi care sunt evrei?

- Ei!.. aflam și noi, așa, când suntem cu ei...

Văzând insistența întrebării noastre, prizonierul își înfrânge sficiunea și ne spune:

- Păi, noi aflam dacă unul dintre noi e evreu, bunăoară, când mergem la restaurant.

Nedumerirea mea era din ce în ce mai mare.

- Cum, ca să afli ca unul dintre tovarăși e evreu trebuie să te duci cu el la restaurant?

- Și la restaurant și în alte părți ... Vedeti, dacă ne ducem cu un evreu la restaurant, atunci el caută să nu plătească, sau să plătească mai puțin. Și noi știam imediat că el e evreu.

Pe urmă, ei împrumută bani, cu dobândă, tovarășilor și caută să înșele, totdeauna, adăugă un alt prizonier.

- Si numai după asta îi cunoașteți?

- Evreii strâng, totdeauna, bani. Dacă unul dintre noi începe să strângă bani, noi ghicim, imediat, că e evreu.

Prizonierii încep din nou să râdă.

Constantin Virgil Gheorghiu

Evreii se cunosc totdeauna, trădându-și instinctele rasei, strângând bani, cautând să înșele și fugind de munca.

- Ofiteri evrei aveti?

- Avem.

- Dar ce meserie au de obicei evreii la voi?

- Ei sunt, aproape totdeauna, vânzatori în magazine... că e munca mai ușoară. Aici, nu ne putem stapâni nici noi zâmbetul. Despre război i-am întrebat pe prizonieri, luându-i câte unul deoparte, ce cred ei despre război.

- Ce să credem?; am vrea să se termine mai repede...

- Vouă vă place să luptați?

Prizonierul se gândește puțin. Nu știe ce să răspundă. De cele mai multe ori ei tresar în timpul discuției și se uita bănuitori împrejur. Parca ar vrea să afle dacă nu este cineva pe aproape, care să-i audă și să-i denunțe.

L-am invitat, pe cel care vorbea, să fie sincer și să-mi spună, deschis, dacă-i place sau nu, războiul. El s-a uitat, fix la mine, apoi a plecat privirile în pământ:

- Sigur că nu-mi place.

- Dar de ce vă luptați voi?

- Fiindcă... nu putem face altfel.

Îi spun, pentru a-l vedea cum reacționează că o parte din Nordul Rusiei a fost ocupată. Spre surprinderea mea, prizonierul începe să râdă:

- Foarte bine...

- Stii ca în câteva zile va fi ocupată și Moscova?

- Să o ocupe, răspunde prizonierul tot râzând.

- Dar, de ce râzi?

- Asa.

- Cum? Îți spun că Moscova și o mare parte din țara ta a fost ocupată și tu râzi?

- Spune de ce râzi?

- Râd că, dacă o ocupă, se termină mai repede războiul...

- Și nu te interesează pe tine faptul că țara ta va fi ocupată și că veți fi bătuți?

Prizonierul răspunde, fără să se gândească nicio clipă:

- Asta nu mă interesează pe mine, dacă batem noi sau dacă bateți voi...

- Dar pe cine interesează?

Prizonierul tace. Probabil nici el nu știe pe cine interesează această chestiune, căci pentru el este absolut indiferentă. Nu numai pentru el, dar pentru toți tovarășii lui din lagar. Dealtfel, nici nu discută între ei, când sunt singuri, aceste chestii care nu-i privesc.

Din discuțiile care au urmat, am înțeles că soldații au o teama grozavă de a face cea mai mică obiecție referitoare la ordinele superiorilor.

Ard malurile Nistrului

E de ajuns să aibă o mică curiozitate să întrebe ceva referitor la ordinul primit și soldatul este imediat împușcat. Conducătorii nu au găsit necesar nici măcar să le spună că a început războiul.

- Credeți că nu trebuia să fiți voi anunțați, înainte de a ieși din portul Sevastopol, că porniți la război?

- Da, ar fi trebuit să ni se spună.

- Si nu credeți că e o greșeală că nu vi s-a spus?

- Este într-adevăr o greșeală, dar ea îl privește numai pe Stalin el a dat ordinul să ni se ascundă că e război.

Pentru noi aceste răspunsuri sunt cum nu se poate mai ciudate. La început nu știam ce să cred. După o zi întreagă însă, în care timp am stat de vorbă pe îndelete cu aproape toți prizonierii, am văzut că, pentru dânșii aceste răspunsuri și această atitudine sunt foarte firești. De când s-au născut până acum, acestor oameni nu li s-a spus decât că trebuie să execute și să nu întrebe niciodată dacă sunt bune sau rele. "Asta nu-i privește pe ei." Li s-a atrofiat curiozitatea într-un chip de necrezut.

Soldații aceștia care formează elita tineretului comunist, nu au nici un fel de credință. Nu știu nimic despre Dumnezeu, nu știu nimic despre celelalte popoare, nu cunosc dragostea, nici mila. Sunt niște mașini, niște roboți, fără nici un fel de idee, sau sentiment. De la naștere și până acum, ei au trăit izolați de restul lumii și al civilizației. După cum nu am văzut la lucruri vreo atitudine față de lumea înconjurătoare, tot așa nu am văzut nici la ei. Am căutat să pătrund cât mai adânc, în sufletul lor. Am făcut eforturi pentru a-i înțelege și a le ghici un gând, un sentiment, oricât de vag.

Dar a fost în zadar. Ei nu au suflet.

E uluitor faptul că, din oameni s-au putut crea astfel de exemplare. Totuși acesta este purul adevăr. Cu toată bunăvoința și cu toate straduințele mele de a afla la ei o cât de mică atitudine sentimentală, oricare ar fi ea, nu am reușit.

Mintea și inima lor sunt complet pietrificate. Ei nu au fost educați, au fost dresați, așa, ca animalele. Și au avut o singură obligație, de a se supune, ca o turmă.

Știu că această comparație este tare. Dar între cei cincizeci și nouă de prizonieri și între o turmă de cincizeci și nouă de animale, nu e nici o diferență decât de grai și de aspect fizic. Rațiunea și sufletul, superbele podoabe ale făpturii omenești, la dânșii sunt inexistente.

Pe tinerii aceștia nu-i interesează ce se va întâmpla mâine.

Ei nu au avut niciodată dreptul să se gândească la asta, căci "nu-i privea pe ei". Numai șefii lor au voie să se gândească.

Ei nu au nici o dorință, nici o sete de frumos sau de mai bine. Vor să aibă stomacul plin și atât. Absolut numai atât.

Constantin Virgil Gheorghiu

O, aspectul acestor prizonieri, când începi să vorbești cu ei, este sfâșietor de tragic.

Viața lor este despuiată de cele mai frumoase lucruri. În lagărul în care stau, niciunul nu cântă, nu fredonează, nu se roagă și nu visează la nimic.

Nu am văzut nici unul plângând, sau cu geana aburită de melancolie.

Tot ce se întâmplă împrejurul lor este indiferent.

Nu le e dor de acasa, nu vor să învingă, nu vor nimic.

Timpul și-l petrec dormind, sau vorbind, ceasuri întregi, cele mai grozave platinidini. Vorbesc lucruri fără nici o importanță, stupide și nu am văzut măcar unul, în cele douăsprezece ceasuri cât am stat cu ei, aruncând privirile, înlacimate sau galeșe, peste gardul de sârmă ghimpată.

Nicăieri, în rândurilor lor, nici o manifestare omenească.

- Voi știți că vă luptați cu România?

- Știam.

- Ați auzit vreodată despre România?

- Da am învățat la școală.

- Și ce ați învățat voi, la școală, despre România?

Prizonierul și-a dus mâna la tâmpla pentru a-și aminti precis ce a învățat, apoi a spus:

- România este o țară vecină cu noi, care este foarte săracă în pâine, foarte săracă în minereuri și care are petrol.

- Altceva ați mai învățat despre România?

- Nu...Mai știam tot de la școală ca în România și în toate țările din Europa, nu au voie să învețe carte decât copiii ofițerilor și ai boierilor.

Asta e tot ce știau prizonierii despre țara noastră.

I-am întrebat dacă au auzit de Basarabia. Câțiva știau că în Basarabia locuiesc "Moldovani".

- Dar, voi știți că ne-ați luat, acum un an, Basarabia?

Știau cu toții. Li s-a spus, atunci că muncitorii din Basarabia au făcut revoluție și au cerut să fie luați sub protecție de către Ruși, care au fost "foarte generoși" și le-au împlinit dorința.

- De unde știți voi astea?

- Ne-a spus la radio și a scris și în ziare.

- Și vouă v-a părut bine ca ați luat Basarabia?

- Dar ce aveam noi cu Basarabia ca să ne pară bine că am luat-o? răspund cei trei prizonieri din fața mea, râzând că-i pot întreba asemenea lucruri care nu-i privesc.

Înainte de a pleca i-am întrebat încă odată:

- Și nu vă pare vouă rău că vi s-a ocupat o parte din țară?

- Las-o ia ca să se termine mai repede războiul!...

Și m-au rugat să le dau câteva țigări...

Ard malurile Nistrului

Un “articol” inexistent la tinerii bolșevici.

Vizita mea la lagărul de prizonieri bolșevici ar fi trebuit să dureze câteva ore. Totuși nu aveam curajul să plec. Mai mult decât organizarea lor internă și celelalte cheștiuni, despre care mi-au vorbit, și pe care le cunoșteam din cărți, mă interesa sufletul lor. Am venit între ei, cu o curiozitate fierbinte ca să aflu ce gândesc și mai ales ce simt și cum simt “oamenii noi”.

Dar sufletul este un articol necunoscut în rândurile tinerilor bolșevici. Nu exagerez de fel spunând ca bolșevicii aceștia tineri, cu care am stat de vorbă, nu au nici un dram de suflet. Le-a fost ucis. Au fost dezumanizați complet și reduși la constituția robotului.

Deși faptul acesta îl constatasem chiar de la primele convorbiri avute cu ei, mi se părea de necrezut. Și atunci am prelungit vizita până noaptea târziu. I-am urmărit pe prizonieri la masă, la plimbare, i-am întrebat tot felul de lucruri. În van. Nu am întâlnit la ei nici o farâma de suflet.

Am întrebat pe un tânăr telegrafist:

- Ție nu ți-a vorbit mama ta despre timpurile dinainte de revoluție? Nu ți-a spus cum era atunci, dacă era o viață mai frumoasă sau mai aspră?

- Nici mama nici tata nu mi-au vorbit despre aceste lucruri, răspunde el scurt.

- Tu crezi în Dumnezeu?

- Nu cred.

- Dar părinții tăi se închină?

- Da.

Toate cuvintele le rostea cu precizie și fără nicio vibrație.

- Tu ce știi despre Dumnezeu? întreb pe un altul.

- Ce am învățat la școală ... ca burjuii se rugau la icoane zugrăvite sau făcute din aur.

- Dar tu ai fost vreodată îndrăgostit? întreb pe un tânăr frumos, cu niște mușchi puternici și un piept de luptător, care nu are decât 21 de ani.

- Nu am fost niciodată îndrăgostit, răspunde el fără să priceapă bine sensul acestui cuvânt. Apoi adaugă: noi ne plimbăm cu care fată vrem.

- Dar nu ai simțit tu vreodată ca o fată ți-e dragă și nu ai putea trăi fără ea?

El răspunde dureros de simplu:

- Nu.

Unuia dintre prizonieri, lui Ivan Ivanovici Bodnea, care e căsătorit și are un copil pe care nu l-a văzut niciodată, fiindcă s-a născut după ce a plecat el la armată, i-am pus întrebarea:

- Ție ți-e dor de soție și de copil?

Constantin Virgil Gheorghiu

- Mi-e dor, mi-a răspuns el indiferent, ca și cum ar fi zis nu.

Nu am zărit nicio tresărire în ochii lui când i-am pomenit de soție și de copil. Nu puteam să cred că oamenii aceștia nu au absolut nici un fel de sensibilitate și am căutat să-l provoc pe Ivan Ivanovici cu alte întrebări:

- Ivan, dar tu crezi că soția ta ți-a fost credincioasă în acești doi ani?

În loc să tresară cât de puțin, Ivan a început să râdă:

- Cred că nu mi-e credincioasă, dar asta nu mă privește dacă nu sunt acolo...

Nici dragostea, nici gelozia nu o cunosc acești oameni. Sufletul lor este vâduv de orice sentiment.

Cum s-a putut omorî sufletul acestor oameni?

Dar nu am întâlnit la ei nici măcar egoismul firesc oricărui om. În dormitorul lor se afla o șuba de blană care aparținea unui telegrafist aviator, căzut cu avionul și făcut prizonier. Ei știau că această șuba se îmbracă numai în timpul zborului și deși unul dintre prizonieri era grav bolnav, căci răcise, și zăcea în pat nimeni nu s-a gândit să ia șuba și să-l învelească.

- De ce nu înveliti bolnavul cu șuba și îl lasati să se scaldă?

- Păi șuba nu este făcută ca să te învelești cu dânsa, mi-a răspuns unul dintre prizonieri foarte rece, de metal. El nu are dreptul să aibă nici inițiativă, nici sentimente, nici gânduri, căci atunci ar fi prost executant. De aceea i s-a ucis sufletul.

Un alt prizonier avea un ochi bolnav. I se umflaseră și i se înroșiseră pleoapele. Ceilalți prizonieri nu i-au dat nici un ajutor așa cum nu dăduseră ajutor nici celui care răcise.

- De ce nu vă îngrijiți bolnavii? Nu sunt camarazii voștri?

- Asta este treaba doctorului, nu este a noastră, ne răspunde unul dintre prizonieri laconic.

- Bine, o fi treaba doctorului, dar vă rabdă inima și nu le dați nici un pic de ajutor?

- Nu ne privește pe noi că este bolnav... asta îl privește pe doctor.

- Bine, dar vouă nu vă este mila? am întrebat eu indignat de atâta lipsă de sensibilitate.

- Nu ne este mila. ...Folosește la ceva dacă ne e mila?

Nu mai puteam face nimic pentru a le descoperi o cât de mică fărâmă de suflet.

Începuse să se înnopteze.

Am întrebat încă odată pe cei însărcinați cu paza lagărului:

- Acești prizonieri stau seara de vorba?

- Stau de vorba, dar nu pomenesc nimic nici despre casa, nici despre familie sau despre război. Glumesc și spun anecdote.

- Atât?

- Atât...

Ard malurile Nistrului

Câțiva dintre prizonieri făcuseră din lut niște figuri de sah. Le modelaseră cu precizia și migala oamenilor primitivi. Desenaseră careurile pe pământ și jucau șah ore întregi.

M-am gândit ca aceste figuri de lut le sunt foarte scumpe fiindcă sunt făcute cu multă trudă, și ca să-i văd cum reacționează m-am prefăcut că voi călca peste ele. Nici unul nu a fost impresionat. Nu au schitat nici un gest de teamă că voi sfărâma figurile de sah.

Nici când au văzut că nu le-am sfărâmat nu li s-a ivit în ochi vreo licarire de bucurie.

Oamenii aceștia nu se bucura de nimic.

Oamenii aceștia nu se interesează de nimic.

Oamenii aceștia nu au nici un dor.

Ce nefericite trebuie să fie mamele lor, care n-au născut oameni, ci roboți.

În așteptare

M-am întors din lagărul de prizonieri cu inima îndurerată. Structura acestor oameni tineri, creați de bolșevici, mi-a amintit tot timpul lipsa totală de suflet și cruzimea mașinilor. Am asistat odată la o scenă sângeroasă. O locomotivă intrând cu pufaitul ei greoi și cu viteza mare, într-o gara din Moldova a surprins pe linie o fetiță de vreo șase ani, îmbracată cu rochiță albastră și a tăiat-o în bucăți. Nenorocirea a produs la acea ora de seara pe peronul gării o impresie grozavă. Mama fetitei își smulgea parul. Femeile își muscau mâinile cu lacrimile împietrite între pleoape. Suferința provocată de accident sfâșiasse sufletele celor prezenți.

De data aceasta eram sigur că nu va mai trebui să aștept și că voi începe imediat activitatea adevărată de reporter de război.

Pentru această călătorie cu avionul - care era prima mea călătorie pe calea aerului – Cocuța care m-a condus la aeroport a vărsat câteva lacrimi:

- De ce nu te-ai dus să faci reportaj la o armată de uscat, chiar și la unitățile de tancuri... Tocmai la aviație, unde este atât de periculos, și-ai găsit să te duci?...

Lacrimile ei s-au uscat însă repede, fiindcă avionul și-a luat zborul cu eleganță. O simțeam pe Cocuța multumită: Nu s-a întâmplat nici un accident!...

După două ore de zbor, care pentru mine nu au fost mai impresionante decât un voiaj cu automobilul sau cu motocicletă, am aterizat pe un aeroport militar. Trebuia să predăm corespondența.

De pe acest aeroport pleacă avioanele de bombardament în fiecare noapte, aruncând foc și moarte teritoriului inamic. Privesc spre ofiterii care

Constantin Virgil Gheorghiu

se aproprie de avionul nostru, cerând ziarele pe care le desfac însetoșați de știri: toți au pe față câteva cute energice. Dintre acești ofiteri aviatori pleacă în fiecare amurg sau zori câțiva pentru a înfrunța moartea.

Între ei și între piloții din avionul cu care am sosit eu, se leagă repede scurte convorbiri. Discuta despre camarazii lor. Uneori fruntile bronzate ale acestor zburători sobri se întunecă: simt atunci că unul dintre camarazii despre care discuta a căzut cu avionul.

Dar conversația continua grabit.

Fruntile. Fruntile bronzate iar se încruntă: iar că un camarad de al lor a fost dat lipsa!...

Ciudat!... deși îi simt că vestea căderii unui camarad îi doare ca un stilet împlântat în inima, nici unul nu spune un cuvânt de tânguire. Ei își înfrâng durerea și o trăiesc fără nici o vorbă, încruntându-și doar frunțile.

Soarele care arunca o lumina metalică, de aur, pe chipurile lor, îi face pe toți să pară niște statui de bronz. Și cât de frumoase sunt frunțile lor bronzate de soare!...

Eu îi privesc stând întins pe iarba, lângă aripa avionului.

Primul dor pe care l-am avut la aterizare a fost să mă întind pe pământ. Și fiindcă nu eram singur, am mângâiat pe furiș, cu palma. – fără ca să mă vadă nimeni - iarba și țărâna.

Aș fi vrut să-mi lipesc obrazul de pământ și să-l sărut.

Pentru prima oară am simțit cât mi-e de drag pământul!...

Trebuia să mă desprind de el, să mă depariez de dansul, ca să-mi dau seama cât îl iubesc de mult.

În acest prim zbor cu avionul, am avut un singur gând.

Plutind pe deasupra satelor și a ogoarelor, invidiam pe țărani care lucrau pe câmp și cel mai fierbinte dor pe care îl aveam în piept era de a fi în locul lor, zdravăn pe o bucată de pământ...

Plutirea aceasta cu avionul îmi dădea impresia că sunt dezlipit de singurul lucru durabil și cinstit de pe lumea asta: de PĂMÂNT.

Cât de cinstit și de bun este pământul

El nu cunoaște nimic din vicleniile și incertitudinile apei și ale văzduhului. El este cinstit și bun.

De aceea, atunci când am coborât pe aeroport, l-am mângâiat cu palma, îndelung și pe ascuns, cum mângâi trupul cuiva care ți-e drag.

Am ajuns la Marele Cartier General, în orașul român. Străzile sunt acum pline de soldați. Populația civilă este puțină. Secția Propagandei este instalată în clădirea unei școli.

Colonelul Brătescu, șeful secției, este un om extrem de amabil și deși este ora mesei, zăbovește cu mine dându-mi nenumărate sfaturi și îndrumări.

Ard malurile Nistrului

- Dumneata ai să faci reportaj la Marele Cartier al Aerului, îmi spune dânsul. Dar ai venit cam târziu. În cursul dimineții Aerul s-a mutat la Bacau, așa ca trebuie să te duci acolo.

Caut prin oraș un automobil care pleacă spre Bacau. În zadar. De abia pe la șapte seara am găsit un camion de cărat prundiș, care mergea. Voi călători foarte prost cu camionul, totuși sunt bucuros ca l-am găsit.

Cu câteva ceasuri înainte, făceam drumul de la Bacau la român, pe sus, într-un elegant avion al societății "Lares". Acum parcurgeam același drum înapoi, într-un camion de carat prundiș.

Ceasul trebuie să fi fost cam șapte și jumătate.

Soarele apunea. Umbrele se amestecau cu lumina roșiatică a asfințitului. Pe șosea circulau fără întrerupere, în toate direcțiile, mașini militare.

Dupa vreo jumătate de oră am ajuns la marginea unui sat.

În curtea unei case de pământ, fără gard, se afla o vaca legată la iesle și un vitel. În fund, pereții dărăpânați și un morman de gunoaie.

Focul ardea în mijlocul ograzii și deasupra lui, pe pirostrie, fierbea ceaunul cu mămăligă. Un copil îmbrăcat într-o cămășuță scurtă și murdară alerga prin curte. Tabloul se completa cu o femeie, care sedea lângă foc, așezată pe pământ, cu capul între palme. Văpăile roșii ale focului, care încingeau ceaunul negru, îi luminau fața. Se gândea la sărăcia ei, la bărbatul care e plecat pe front?

La ce se gândea această femeie?

Nu știu.

Dar niciodată nu am mai văzut o figură de femeie așa de tristă.

Aș fi vrut să scot caietul și să notez această imagine. Dar camionul, zdruncinându-mă, a trecut mai departe.

Casa și chipul femeii s-au șters din fața mea și în locul lor au apărut lanurile bogate, nesfârșite, de grâu și de porumb, peste care răsărise o luna mare, roșie, ca un obraz plâns de femeie.

După un scurt timp tabloul șters mi-a revenit în minte. Oare la ce se gândea țărancă aceea care ședea în fața focului și a ceaunului de mămăligă, lângă un copil descult, lângă o vacă cu vitel, în curtea unei case dărăpănate?

Șoseaua fiind foarte proasta, m-a deșteptat din gând un zdruncinat care m-a zmucit, făcând să mă lovesc cu capul de capota mașinii.

Am scos din raniță o chiflă și o caisă. Apoi am început să musc pe rând, când din una, când din alta...

Și am mâncat așa, cu pofta și cu tristete, pâine și caise, uitând de obrazul atât de îndurerat al acelei țăranci, despre care totuși aș vrea să scriu odată...

Constantin Virgil Gheorghiu

La ora noua seara am ajuns la Bacău. Marele Cartier al Aerului era instalat tot în locul unei școli. Sunt de un ceas între aviatori și mă uimește delicatețea lor. Poate fiindcă profesia îi face să trăiască atâtea ore de viață la o mare altitudine, au căpătat o altă suplețe și eleganță, mult mai rafinată decât a noastră, a pământenilor.

M-am prezentat comandantului spunându-i că am venit să scriu reportaje despre zborurile lor de noapte, despre faptele de arme ale zburătorilor pe care dânsul îi comandă și despre războiul în văzduh, pe care dânsii îl poartă cu atâta pasiune.

Am început apoi a mă pregăti pentru noapte. Unde voi dormi însă? Mă gândesc la asta cu spaima fiindcă sunt obosit crunt. Până la urmă, am găsit un pat de campanie și m-am culcat chiar în birou. Mi-am scos doar cizmele și tunica; am mâncat două caise (pentru care îi mulțumesc încă odată Cocuței ca mi le-a pus în raniță), și am încercat să dorm.

Dar nu a fost cu puțință.

Cele cinci telefoane din birou sunau fără întrerupere, unul după altul, și câte odată două sau trei în același timp. Toate comandamentele de aviație dau seara raportul telefonic, Marelui Cartier al Aerului.

Au zburat avioane inamice deasupra orașului nostru. Au lansat trei bombe care n-au făcut explozie...

În altă parte inamicul nu a aruncat bombe.

În alt oraș bombele au distrus o casa sau un grajd de vite...

Și telefoanele suna mereu. Se vorbește numai de lupte aeriene, de bombardamente și de avioane doborâte.

Și nu pot să adorm...

Pe la orele unu noaptea, se pare că telefoanele au amutit. Comandamentele din toate orașele se pare că și-au sfârșit rapoartele.

Dar când mă gândeam că de acum voi putea dormi, au început să sune sirenele: alarmă aeriană.

Cineva începuse să strige: stingeți lumina! și sirenele sunau lung, sfâșietor, parcă plângeau.

Odată cu ele au prins a suna și telefoanele, toate cele cinci telefoane, raportând ce face inamicul, câte avioane are deasupra teritoriului nostru, unde se află și care sunt măsurile ce s-au luat.

Alarma a durat două ceasuri.

La patru jumătate, a început să se măture în birou.

Oare am dormit eu noaptea asta? Nu știu. Mă dor însă coastele și umerii. Unul dintre soldații care matura pe jos, a voit să deschidă fereastra și s-a urcat cu picioarele pe scaunul de lângă patul meu, călcându-mi peste ochelari și sfărâmându-i.

Totuși azi voi începe activitatea.

Ard malurile Nistrului

Jurnal

Toată dimineața am încercat să vorbesc cu comandanții.

Dar n-am reușit. Fiecare se scuza extrem de amabil, spunându-mi să mai aștept câteva zile, când îmi vor da puțința să scriu fapte senzaționale. Deocamdată sunt lupte puternice și nu au timp.

Fără aprobare, nu puteam face nimic. Orice inițiativă personală nu avea nici o valoare dacă nu era aprobată de comandanți.

Nu puteam face altceva decât să aștept.

Între timp, am aflat că un comandor pleacă pe zona de operații, pe front, cu avionul, pentru a culege informații.

Am rugat pe comandant să-mi dea încuviințarea de a pleca și eu cu dânsul.

- Nu se poate acum. Mai așteaptă.

- Dați-mi autorizația să iau o serie de interviuri aviatorilor care au săvârșit fapte eroice, adaug eu.

- Nu. Asta e reclamă.

Dar, nemții, spun eu, practică acest gen de propagandă. Fotografiile și biografiile eroilor apar în toate ziarele.

- Ei, nemții... .. acolo e cu totul altceva, îmi răspunde cu politețea sa de gentlemen, colonelul Pădure.

Am părăsit propunerea. Si, fiindcă dânsul se depărta mereu (căci discuția avea loc pe sală), m-am agățat de un alt subiect.

- Domnule comandor, vreau să plec mâine cu un avion de bombardament. E exclus ca mâine să nu plece nici un bombardier deasupra teritoriului inamic... Aș scrie un reportaj într-adevăr senzațional.

- Nu se poate.

Dar nici nu eram hotărât să cedez:

- Domnule colonel, aș vrea să fac un reportaj cu apărarea antiaeriană: "Cum se apară un oraș" sau cam așa ceva.

- Asta e buna! mi-a răspuns dânsul, râzând. Apoi a adăugat, pășind în biroul generalului, unde se afla și Ministrul Aerului.

- Alta idee mai năstrușnică, decât chestia cu antiaeriană, nu ai găsit? Și a închis usa.

Am rămas pe sala, singur și dezolat.

Ce trebuia să fac?

Mi se pare că se va termina războiul și nu voi mai ajunge pe front.

Dar, până mâine, poate îmi va veni vreo idee cu care voi cuceri pe șefii mei.

M-am hotărât să mă duc la General și să-i cer permisiunea de a pleca. Citesc în ziare reportaje de ale colegilor mei și îmi e ciudă că eu stau degeaba într-un birou, și încă în apropierea frontului!

CERNĂUȚI

Am aflat că astă noapte a fost cucerit Cernăuții. Am cerut audiență la generalul Ramiro Enescu și i-am spus:

- Domnule general, vreau să plec la Cernăuți.

Spre surprinderea mea, dânsul mi-a răspuns:

- Vrei să pleci acum sau după amiază?

- Cât mai curând, răspund eu.

Atunci uite, dau dispoziție să se pregătească un Fleet și pleci imediat!

Fleet-urile sunt niște avioane mici, de două persoane pe care se învață zborul. Sunt avioane de scoala. Acum, în timp de război, Fleet-urile sunt întrebuințate ca avioane de legatură. În afară de pilot, mai poate călători într-unul din aceste biciclete cu motor ale văzduhului, încă o persoană.

La ora două după amiază m-am urcat într-unul din aceste avioane, împreună cu locotenentul aviator Isăcescu și am pornit spre Cernăuți.

Satele și orașele ramâneau în urmă, unul după altul. Mergeam cu viteza mare. Când avionul cobora mai aproape de pământ, distingeam clar oamenii care lucrau la seceratul grâului.

Când am trecut de fosta graniță care a despărțit Nordul Bucovinei de restul Moldovei, am început a vedea pe câmpuri rămașitele avioanelor rusești, distruse în lanurile de porumb sau de grâu, ori prin livezi și pe dealurile cu pașuni.

Satele în aceasta regiune din Nord sunt aproape goale. Rar dacă zăresc prin curțile caselor sau pe uliți, ca și pe câmpuri, vreun om. Locuitorii au fugit desigur din pricina urgiei războiului și a teroarei bolșevice.

Urmele războiului se văd din ce în ce mai clare și mai jalnice, cu cât înaintăm: tranșee părăsite, mașini stricate și incendiate, schelete de avioane.

Locotenentul Isăcescu, care e cernăuțean, și căruia i-au rămas în acest oraș, casa, întregul mobilier, cărțile și toate lucrurile lui dragi, îmi

Ard malurile Nistrului

arată cu degetul un morman de ruine fumegânde, deasupra cărora se înalță, albă, cupola unei biserici, la poalele muntelui, ascunsă între vai:

- Storojinețul...

Am înțeles că orașul a fost incendiat, și deși nu distingeam foarte bine ce este acolo, îmi dădeam seama că din Storojineț n-au mai rămas decât ruine arse și deasupra lor, neatinsă, ca o minune, biserica. Aș vrea să aflu cum s-au petrecut faptele, și ce a ars.

Dar, zburam cu viteza. Orașul fumegând rămâne în urmă, iar pe sufletul nostru apasă un abur greu de tristete și de durere.

Mă gândesc: oare și Cernăuțiul a ars?

Întorc fața spre locotenentul Isăcescu și-i întâlnesc ochii tristi. Și el se gândea tot la asta: Oare Cernăuțiul e ars?

Peste aproape o jumătate de oră, suntem deasupra orașului: Cernăuți. Din când în când zărim câte o casă arsă. Totuși orașul nu are același aspect ca Storojinețul.

Când zburam, deasupra aerodromului, mai aproape de pământ, zărim zeci de avioane arse. Locotenentul Isăcescu manevrează Fleet-ul pentru aterizare. Suntem printre cei dintâi care aterizau pe aerodromul din Cernăuți. Tot câmpul este plin de schelete de aparate arse. Aeroportul este un adevărat cimitir, de avioane. Toate sunt rusești. În timp ce rotim desupra aeroportului pentru a găsi locul de aterizare, încep să număr avioanele distruse, care zac pe iarba verde și mătăsoasă.

Într-o parte reușesc să număr optsprezece schelete de aparate. În alta parte sunt cinci. Iată, aici patru aparate, dincolo opt, aici două dar numărătoarea încetează. Aterizam.

Punând piciorul pe pământ, locotenentul Isăcescu este emotionat până la lacrimi.

La vreo douăzeci de pași de noi se află hangarul care acum este numai un morman de cenușă și de scrum.

În acest hangar se aflau vreo treizeci și patru de avioane rusești.

În timpul unui bombardament, aviația germană a distrus hangarul și toate aparatele care se aflau înăuntru.

Bombele au căzut atât de precis încât clădirea aerogării, care se află numai la vreo cincizeci de metri depărtare de hangare, a rămas neatinsă.

Întregul aeroport din Cernăuți este o pagină, o lecție de bombardament de precizie, scrisă de aviația germană.

Bombele aruncate de germani au căzut, după cum arată gropile, exact peste aparatele inamice care se aflau pe sol. Precizia aceasta este uimitoare.

Deși au fost distruse pe acest aeroport circa o sută treizeci de avioane rusești, nici o bombă aruncată de aviația germană nu a căzut în van.

Constantin Virgil Gheorghiu

Cel puțin pentru noi, simpli observatori profani, aceasta constituie una dintre paginile cele mai impresionante pe care le-am întâlnit în tot cursul războiului.

Încet, uimiți de cele văzute, ne îndreptăm spre clădirea aerogării. Ne întâmpină capitanul aviator Ganea Alexandru și capitanul Andreescu Paul. Pășim pe iarba moale, printre scheletele avioanelor arse și discutăm.

Toate ferestrele elegantei clădiri a aerogării sunt sparte.

Camerele sunt pline de hârtii aruncate, de mobilier stricat, de resturi de mâncare, lenjerie murdară și sticle goale și sparte. Pe aici au trecut bolșevicii!...

Toate robinetele au fost lasate deschise pentru ca aerogara să fie inundată.

Saltelele au fost taiate cu baionetele. Cineva dintre aviatorii bolșevici a căutat să incendieze clădirea și a turnat peste o dormeză, benzină, dându-i apoi foc. Flăcările au afumat pereții și au distrus mobilierul din camera, dar focul s-a stins singur. Glastrele cu flori care împodobeau aerogara, sunt toate pârlite de foc și cu frunzele înegrite.

Într-un birou găsim o masă cu sticle sparte, cu resturi de mâncare și mucuri de țigari aruncate în pahare.

În timp ce vizitam aerogara, capitanul Andreescu Paul ne povestește un fapt emotionant.

Cu câteva zile mai înainte dânsul zbura singur deasupra teritoriului rusc. Având o până la motor, a fost nevoit să aterizeze la marginea unui sat din care armatele roșii se retraseseră cu câteva ore mai înainte.

Aterizând în acest loc, în care nu sosiseră încă trupele noastre, aviatorul se aștepta la orice. Era aproape sigur că va fi luat prizonier și dacă s-a hotărât să aterizeze era numai pentru faptul că nu mai putea continua sub nici un motiv zborul.

Satul se numea Lehuțeni Tăutul. Nici nu coborâse din avion și capitanul Andreescu a văzut populația din sat alergând spre livada în care aterizase el.

Tăranii veneau în fuga și într-un număr considerabil.

Voiau să-l ia prizonier? Se părea ca unii dintre țărani au în mâini coase și topoare. Aviatorul și-a făcut cruce și a așteptat. Nu putea face altceva decât să aștepte.

Când grupul de sateni s-a apropiat, el a putut distinge strigatele lor de "ura".

Peste câteva minute aviatorul era îmbrățișat de zeci de oameni care se îmbulzeau spre dânsul, căutând fiecare măcar să-l atingă cu mâna.

Femeile și câțiva batrâni au îngenuncheat și i-au sărutat pantofii, alții îi luau mâinile și nu mai conteneau să le sărute.

Ard malurile Nistrului

Toți locuitorii acestui sat, văzând culorile românești ale avionului, au alergat să se prosterne la picioarele zburătorului care reprezenta pentru ei întreaga armată care îi dezrobise.

- Cine putea să mai înțeleagă din jalbele lor ceva? Toți vorbeau cu lacrimi în ochi și povesteau suferințele îndurate timp de un an.

- Dacă nu veneați acum, eram pierduți!

Aceasta era fraza pe care o repetau la fiecare două cuvinte, toți cei care vorbeau.

Ce scena ar putea ilustra mai bine suferințele pe care le-au îndurat țărani sub bolșevici, decât aceasta: Un sat întreg alcătuit din barbati, copii, femei și batrâni, care se așează în genunchi la picioarele primului ostaș din armata care i-a scapat de tirania comunistă, sărutându-i pantofii!

În timp ce sătenii povesteau capitanului Andreescu Paul, nemaipomenitele cruzimi îndurate din partea bolșevicilor și își stergeau la fiecare cuvânt lacrimile cu palma, pe drum se vede venind în goană nebună un țăran călare.

Toți s-au întors cu privirile spre dânsul.

Când călăretul, care venea cu calul în spuma s-a apropiat mult, țărani l-au recunoscut. Era un sătean din comuna vecina.

Povestea, pe care călăretul a narat-o cu răsuflarea întretăiată era următoarea:

În timp ce armatele bolșevice se retrageau din sat, **o bandă de câteva zeci de evrei înarmați, care locuiesc în comuna și prin satele vecine, s-au năpustit asupra sătenilor, împuscându-i.**

Când au văzut că țărani se retrag din fața armelor cărora nu le puteau rezista cu ciomegele și cu topoarele, evreii s-au apucat să dea foc satului.

Unul dintre țărani a reușit să încalce un cal și să alerge spre Lehuțani Tăutul unde auzise ca se află armata românească, pentru a cere ajutor.

- Toți aceștia care au tras cu puștile în noi, în femeile noastre și copiii noștri, iar acum dau foc satului, **sunt evrei care au trăit câștigând averi și mâncând pâinea din sudoarea și din munca noastră.** Toți au fost negustori prin satele noastre. După ce ne-au chinuit și ne-au batjocorit fetele, iar pe copiii noștri i-au trimis în Siberia și în puscarie, un an întreg, pustiind satele și semanând atâta jale, acum s-au năpustit cu puștile și cu mitralierele asupra noastră, a celor care am mai rămas pentru a ne ucide. Și fiindcă au văzut că o parte din noi s-au ascuns pe ogoare și prin pivniți, așa că nu puteau fi omorâți de gloantele lor, s-au apucat să dea foc satului.

Călăretul acesta disperat implora ajutor, ca să nu le fie satul prefăcut în cenușe de către evrei.

Constantin Virgil Gheorghiu

Dar, acte de barbarie similară comise de bandele evreiesti, în timpul retragerii și după retragerea armatelor bolșevice se vor repeta în tot cursul călătoriei noastre.

Acestea sunt faptele pe care le-au savâșit evreii români pentru România.

Capitanul aviator Ganea Alexandru ne spune apoi cum a executat locotenentul Colaș Petre, ultimul lui zbor de recunoaștere deasupra unei regiuni din județul Hotin.

Plecând să-și îndeplinească misiunea, locotenentul Colaș a fost întâmpinat de două avioane inamice.

S-a început o lupta aprigă în văzduh.

Mitraliorul de pe avionul locotenentului Colaș a fost lovit de gloanțele dușmane și omorât. Sângele lui s-a scurs peste tunica și peste mitraliera, înroșindu-le. Totuși lupta a continuat și fără mitralior.

Peste vreo cinci minute a fost însă împușcat și pilotul. Înainte de aș da sufletul, el a spus locotenentului Colaș: Continuă tu lupta...

Singur cu doi morți în avion, cu hainele înrosite de sângele lor, locotenentul Colaș Petre salvează totuși aparatul, aducându-l ciuruit pe aerodromul de pe care pornise.

Când au venit camarazii pentru a-l ajuta să coboare din avionul cu care aterizase atât de elegant, l-au găsit pe locotenentul Colaș Petre, rănit, iar camarazii lui, mitraliorul și pilotul, morți.

Povestirea aceasta ne emoționează pe toți.

Plecând de pe aerodrom spre oraș, pășim cu frunțile întunecate.

Străzile sunt pustii.

La fiecare sută de pași întâlnim un automobil rusesc incendiat, muniții rusești părăsite, gropi făcute de bombele aruncate din aviație.

Populația e atât de puțină încât orașul pare complet părăsit.

Din când în când vedem în ferestre câte o icoana. Sunt de obicei icoane ale Maicii Domnului, pe care creștinii le-au scos din locurile din care le ascunseseră de teama bolșevicilor și pe care acum le puneau în ferestre.

Parea că orașul se recreștinează.

Deasupra multora dintre clădiri și la balcoane flutura drapelul românesc și german.

Totuși nu întâlnim nici un om.

Mergem de aproape o jumătate de ceas pe străzile pustii. Orașul acesta frumos este acum un oraș părăsit. Toate magazinele au geamurile sparte și ușile sfărâmate cu toporul. Întâlnim mereu case arse. Totul e devastat.

Aflăm de la câțiva ostași că bolșevicii au început a jefui orașul și a căra toate depozitele de alimente în Rusia, imediat după declararea

Ard malurile Nistrului

războiului. Tot atunci au început și arestările care se făceau pe o scară foarte întinsă.

Erau luați din casele lor aproape toți românii și duși împreună cu familiile lor spre locuri necunoscute.

Ajungând în centrul orașului, tablourile sunt din ce în ce mai dramatice.

Toate clădirile din Piata Unirii au fost arse. Bisericile au fost devastate. Mă uit cu un sentiment de durere la locotenentul aviator Isăcescu. În tot timpul drumului mi-a spus că de abia așteaptă să-și revadă casa. Cum am ajuns în Cernăuți a tăcut. Simt ca îi este teama să se ducă să-și revadă casa în care s-a născut, în care a copilărit, în care i-au rămas toate colțișoarele dragi, încărcate cu amintiri.

Începe să se însereze. Tuturor ne este foame. Deasupra orașului apare un nor negru, apoi prinde a ploua încet și mărunț.

Cu toată ploaia, eu vreau să mă duc să văd clădirea Liceului Militar, unde am învățat clasa a opta. Chiar la intrare știu ca se afla tabloul promotiei noastre și simteam o dorință fierbinte de a-l revedea. Aș fi vrut să văd și sala de clasă, poate mai există și banca în care am stat...

Liceul Militar și cazarma vecina au fost aruncate în aer cu dinamită și arse de bolșevici, mi-a spus cineva.

Am renunțat de a mă mai duce.

Locotenentul Isăcescu s-a furișat de noi și a plecat singur să-și vadă casa. S-a întors târziu. Era întuneric și nu i-am putut vedea fața. Tristetea și sfâșietoarea durere pe care o provocase revederea casei părintești devastată, cu ușile sparte și transformată într-un fel de grajd, i se ghicea din vorbă. Nu l-am întrebat nici unul dintre noi nimic. Ne-a spus el singur, căutând să treacă repede peste acest subiect, că de-abia a mai putut să-și recunoască livada și casa.

Ne-am dus la cantina Primăriei ca să mâncăm ceva. Apa nu exista în oraș, fiindcă uzina a fost distrusă. A fost aruncată în aer și una din uzinele electrice. Morile și fabricile au fost arse toate. Clădirile tuturor instituțiilor au fost distruse.

Toate acestea le aflăm de la cei care se găsesc în jurul nostru.

Populația este flamânzită. Nu a rămas nici un depozit. Din casele particulare a fost luată ultima pâine și ultima pasăre.

Cu o noapte mai înainte o banda de câteva sute de evrei înarmați, după câte se pare, aceeași bandă care a distrus orașul dinamitându-l și incendiindu-l, a căutat să dea o ultimă lovitură.

Acești comuniști, înarmați cu mitraliere și arme automate, au îmbrăcat uniforme militare rusești, și după ce au răspândit zvonul ca armatele sovietice se îndreaptă spre Cernăuți, sperând din nou populația îngrozită, au căutat să atace orașul ca să-l distrugă complet.

Constantin Virgil Gheorghiu

Datorita energiei cu care a reacționat armata noastră, această bandă criminală a fost decimată.

Dar, șirul faptelor criminale săvârșite de evrei și de bolșevici în frumoasa Bucovina, de-abia începe.

Cineva ne povestește că vreo câteva sute de români au fost ridicați din Cernăuți cu câteva zile mai înainte de către poliția comunistă și ucisi prin strivirea cu tancurile aproape de Nistru.

Lăsăm furculițele din mână și nu mai putem mânca.

Cum s-au petrecut aceste oribile fapte?

Ultimii arestați din Cernăuți constituind o povara pentru bolșevicii care se retrageau cu maximum de viteza, s-a procedat la asasinarea lor. Infuriați peste măsură din cauza înfrângerii, bolșevicii nu au ucis câteva sute de români prin împuscare, ci într-un chip groaznic, nemaipomenit.

Arestații au fost legați unul lângă altul și așezați cu fața în jos, pe pământ, într-un câmp de pe malul Nistrului. După ce a fost făcut acest pod viu, tancurile sovietice au trecut peste trupuri cu uruitul lor macabru.

Au fost asasinați acolo, prin strivirea cu tancurile, câteva sute de oameni. Peste cadavrele lor transformate în mormane de carne diformă, a fost aruncata apoi țărână.

A existat vreo dată pe lume un mormânt mai grozav?

Pe la orele noua seara ieșim în strada puștie. Suntem patru inși: locotenentul Isăcescu, locotenentul Nițu din Marele Cartier al Aerului, fotograful și cu mine.

Aveam un bon de cartiruire pentru noaptea aceea la școală normală. Era însă întuneric bezna. Începuse să plouă mai tare și am răăacit pe strazi. Într-un târziu ajungem în localul școlii normale de fete. În curte ne împiedicăm de căști de război sovietice, de lăzi cu muniții și de diferite obiecte aruncate de bolșevici în timpul fugii lor.

Tinând în mâna lanterna cu lumina gălbuie, începem a urcă scările. Un miros acru, înnăbusitor, ne lovește din fiecare cameră căreia îi deschidem usa.

Nu pare a fi rost de dormit în această clădire părăsită și devastată. după cum înțelegem, bolșevicii au transformat școala normală de fete într-o cazarma. În fiecare cameră, care a fost odinioară sală de cursuri, dormitor sau sala de mese pentru eleve, acum au rămas pereții pustii și un miros de grajd. Parcă au stat aici animale.

Ne lovim mereu cu piciorul de căști sovietice pe care bolșevicii le-au transformat în oale de noapte. Murdariile pretutindeni.

Nici cele mai murdare closete nu sunt în halul de murdarie în care am găsit frumoasa școală normală de fete din Cernăuți.

Dar, descrierea fugară nu poate să dea decât o infimă imagine a aspectului pe care îl avea această clădire.

Ard malurile Nistrului

Ieșim iarăși în ploaie. Ne sunt hainele ude. Orașul e puștiu. Noi suntem frânți de oboseală și nu știam unde am putea dormi.

N-am parcurs nici câteva sute de metri pe ulițele pustii, prin mirosul acru de funingine uda, și de undeva, de la un balcon, răzbat spre noi țipetele a două femei.

Pornim în goana spre locul de unde veneau strigătele acelea disperate.

Am ajuns. Suntem lângă un bloc care se înălța, monumental și alb, în noapte. La etajul al doilea zărim două siluete de femei în cămase, care tipau:

- Veniți că ne împușcă!... Veniți imediat că ne omoară!... Suntem numai două femei și ei trag cu revolverele!.. Suntem la etajul doi, nu mai zăboviți!... Veniți imediat, că altfel ne găsiți moarte!

Erau atât de sfâșietoare țipetele acestor femei, încât aveam impresia că dacă nu ajungem în secunda aceea sus, să le salvăm de la moarte, ele se vor arunca de pe balcon.

Căutam să pătrundem în casa.

Ușa era încuiată. Ne izbim în ea și reușim să-i sfărâmăm încuietorile. Împrejurul nostru întuneric bezna. Am stins lanterna și înaintam urcând scările în goană, cu revolverele în mâini.

Până la urmă la urechile noastre răzbat din ce în ce mai sfâșietoare și mai disperate țipetele.

- Veniți repede că ne omoară!...

Ușa de la apartamentul în care se aflau cele două femei era încuiată. Izbim cu umarul în ea și o deschidem.

În tot acest timp strigătele victimelor nu mai conteneau.

Intrați în apartamentul gol, facem lumina.

Văzându-ne, cele două femei vin de pe balcon. Una dintre ele, care era gravidă, a căzut leșinată pe parchet. Cealaltă - o fată de vreo douăzeci de ani - s-a așezat pe un scaun aproape leșinată și ea de spaimă.

N-am putut afla de la ele nimic: erau amândouă aproape moarte de spaimă.

Pe un pat dormeau doi copilași. Se deșteptaseră și ei și începuseră să țipe. Unul cred că avea doi ani, iar celalalt vreo cinci ani.

În vreme ce controlam camera să aflăm cine a atacat pe cele două femei, s-a auzit o detunătură, apoi alta, la interval foarte scurt și geamul care dădea într-o curte inferioară s-a spart într-o mic de cioburi.

Imediat a răsunat o a treia detunătură. Glontul a trecut pe lângă umărul meu și a sfărâmat lampa care atârna de tavan.

Ne-am apropiat de pereți și am stins celelalte lumini, apoi am înaintat spre fereastra să vedem de unde suntem atacați.

Constantin Virgil Gheorghiu

Nu se vedea nimic în noapte. Se auzea numai zgomotul ploii care cădea pe acoperișul de tabla.

Unul dintre noi a coborât în strada, să caute patrula militară.

Ceilalți care am rămas în camera, am început să dăm ajutor celor două femei.

Peste o jumătate de ora tot colțul străzii era înconjurat ostași. S-a început un control amănunțit în toate clădirile vecine. La urmă atentatorii au fost arestați. **Ei erau doi evrei de șaisprezece ani**, care se ascunseseră în podul unei case evreiești. Doamna care fusese atacată, era soția unui procuror și sosise la Cernăuți în după amiază acelei zile. Ea era doctoriță și fuse chemată la postul pe care-l ocupa la spitalul din Cernăuți.

Cealaltă femeie era guvernanta ei.

După vreo oră, când nenorocitele și-au revenit în fire, au început să povestească înspăimântate și să ne arate urmele gloanțelor pe care atentatorii le-au tras asupra lor și asupra celor doi copilași.

Aflu apoi că în apartamentul acela a locuit câteva luni până la ocuparea Cernăuțiului de către trupele noastre, un general bolșevic.

La plecarea lor din Cernăuți, anul trecut, procurorul și soția lui au lăsat acest apartament complet mobilat. Ei nu și-au putut lua cu dânșii decât câteva lucruri de îmbrăcăminte și lenjerie. Atât. Restul gospodăriei a rămas acolo.

Acum nu mai era din toată mobila decât o dormeză, vreo trei scaune rupte și biroul zgâriat cu briceagul și murdărit de noroi și cerneala violeta.

Pereții, care fuseseră superb zugrăviți, acum erau pătați de sângele păduchilor de lemn, pe care generalul bolșevic, care locuise acolo, îi omora noaptea, când se întorcea acasa beat, probabil cu tocul revolverului.

Decât să omoare păduchii de lemn strivindu-i pe pereți cu revolverul, desigur ca era mai ușor sa facă puțină curățenie în casă și să spoiască cu var.

Dar se vede ca generalul bolșevic avea cu totul alte principii despre igienă și curățenie.

La plecare, ilustrul general fiind foarte grăbit, nu a avut timp să-și ia nici geamantanele. Văd un vraf de fotografii de-ale lui. Toate fuseseră prinse pe pereti cu pioneze și doamna doctor le dăduse jos.

Generalul bolșevic, care era foarte fotogenic, nu pare să fi avut mai mult de treizeci și cinci de ani.

Avea o frunte mica, ochii nițel îndobitociți și râdea în toate fotografiile în care putea fi văzut alături de diverse femei de moravuri ușoare.

Din aceste fotografii și din halul de murdarie în care se găsea apartamentul, ca și din sticlulele și cutioarele cu diverse alifii și doctorii

Ard malurile Nistrului

pentru boli venerice, se poate deduce ce fel de viață ducea și în ce mediu trăia generalul bolșevic.

Dar ce e mai interesant, e conținutul geamantanului lui. Iată ce avea acest conducător al armatei comuniste, în pachete și în geamantane două cutii mari, a câte douăzeci de kilograme de... untura de porc, topită, zece kilograme de scrumbii afumate, ladă cu zahar, o parte din vesela și din cratitele pe care doamna doctor, stăpâna apartamentului, le lăsase în bucătărie când se refugiase.

În afară de acestea se mai aflau în geamantanele generalului bolșevic nenumărate lucruri provenite din jaf.

Între altele erau și vreo zece perechi de chiloți de dama, sticle cu parfum și apa de colonie.

Paharele de țuica și de vin erau învelite în ciorapii murdari ai domnului general și băgați în cratitele murdare de untura.

În bucatarie și în birou sobele erau pline cu pene de păsări.

Domnul general împușca, împreună cu alți ofițeri, găinile cetățenilor și le jumulea în birou sau în dormitor, frigându-le apoi.

În jurul întrerupătorului de lumina peretele era negru de murdărie. Nici la bucătărie nu e atât de negru și de murdar peretele, în jurul întrerupătorului electric.

Se poate deduce cât de curate erau mâinile domnului general.

Pe birou, care după cum am spus era scrijilat cu briceagul și murdărit de cerneală, se cunosteau urmele cratițelor, aduse fierbinți de la bucătărie și murdare de fum.

În fata tuturor acestor lucruri, doamna doctor ne întreaba:

- Dacă generalul avea o sufragerie atât de elegantă; de ce mânca punând cratițele pe birou?

Nu știam. Dar se vede că sufrageria o vânduse, fiindcă nu era învățat cu ea, și banii i-a cheltuit la beții.

Ultimul lucru pe care l-am găsit în geamantanele lui erau niște hărți militare rusești. Nu știam dacă generalul era obișnuit cu hărțile, dar ele nici nu fuseseră desfăcute și erau pătate de untura și de funinginea de pe fundul cratițelor sub care fuseseră așezate.

Fiindcă luase parte la devastări și avea mai multe lucruri provenite din jaf, generalul le-a bagat în noptiera, căreia i-a batut usa cu cuie, improvizând astfel un... .. geamantan.

Cum a putut frumosul general, amator de untura topită și colecționar de cratițe și de chiloți de damă, să-și facă un asemenea geamantan?

Privind locuința acestui general rus, ne-am îngrozit.

Din ea se vede nivelul de cultura și civilizație al conducătorilor armatei bolșevice.

Și, pentru a completa tabloul, să spunem și cum dormea generalul.

Constantin Virgil Gheorghiu

El se culca pe dormeaza, care era murdară de noroi și de crema de ghete și se învelea cu plapuma de matase a doamnei doctor, plapumă care acum nu mai avea cearceaf și era atât de murdară, încât pareea că generalul își ștergea cizmele în fiecare dimineața cu ea.

Acesta este, în foarte puține cuvinte, aspectul unui apartament în care a locuit cinci luni un general din armata bolșevică!

După ce au venit câțiva ostași care au rămas să facă de pază în jurul blocului și după ce atentatorii evrei care trăsese cu revolverele pe fereastră au fost arestați, noi am plecat să căutăm un loc unde am putea dormi.

Afara ploua la fel de tare.

Se auzeau împușcături în alte colțuri ale orașului.

Atentatorii evrei continuau să săvârșească acte de teroare și crime. Ei ședeau ascunși prin case, iar când li se ivea ocazia, trăgeau cu arma asupra ostașilor noștri, asupra copiilor și asupra femeilor.

Circulam, făcând fiecare pas cu atenție, puteau să tragă și asupra noastră cu revolverul de la orice fereastră.

În drum întâlnim un sublocotenent de rezerva, comandantul unui pluton însărcinat cu paza. Îl întrebăm unde ne-am putea adăposti, căci hainele de pe noi erau leoarca.

Foarte amabil, sublocotenentul ne-a condus prin toate casele în care credea el că am putea găsi un colțisor unde să ne odihnim. Dar, toate investigațiile au fost zadarnice. Am intrat într-un fost hotel: paturile erau aruncate pe fereastra, în strada, saltelele taiate cu baionetele, iar cearsafurile arse.

Am intrat apoi într-o cafenea. Dar aici, în afara că era un miros infect, toate fotoliile și toate canapelele erau tăiate și murdărite. Într-un târziu, intrăm într-o casă, unde era instalat corpul de gardă. Ostașii însărcinați cu paza, căroră nu le venise încă ceasul să între în post, dormeau, înveliți în foile de cort, pe ciment. Urcăm la etaj. În fata noastră e o ușă capitonată, care e încuiată.

- Cu siguranța ca aici e un dormitor spune cineva dintre noi. Întrebam apoi, pe soldații de jos, ce se afla în camera aceea și în camerele vecine.

- Aici au locuit niște evrei, care au fugit, ne informează unul dintre ostași.

- Și voi nu ați intrat înăuntru să căutați o perna sau o saltea, pe care să vă odihniți?

- Păi cum să intrăm în casa oamenilor, dacă nu ne-a dat nimeni ordin?

Răspunsul și fapta acestor ostași erau aproape neverosimile, prin puritatea și candoarea lor.

Ard malurile Nistrului

După ce au dormit săptămâni întregi în tranșee, pe ogoarele desfundate de ploii și în păduri, au cucerit orașul și nu au îndrăznit să între într-o casă părăsită ca să se culce pe un pat, pentru simplul motiv că nu le apărținea lor, acest pat.

În cinstea lor, de o superbă puritate, ostașii români au preferat să doarmă în orașul cucerit, sub strașinile caselor, pe asfalt, sau pe culoarele de ciment, uzi de ploaie, și înveliți în foile de cort, decât să forțeze o ușă, după care, cu siguranța, ar fi găsit un pat și o pernă, pe care să doarmă omenește.

Somnul lor, somnul ostașilor care au cucerit Cernăuții și care dormeau pe asfaltul ud, m-a obsedat, de-atunci nopți de-a rândul.

Oare mai există, în vreo parte a lumii, un țăran atât de cinstit ca flacăii aceștia, care au cucerit Cernăuții?

Deși aveam intenția să căutăm un pat în casa aceasta, nu am mai avut tăria să forțăm încuietorile și să deschidem ușile.

Am rugat pe ostași să ne împrumute două mantale și ne-am culcat alături de ei, pe asfaltul umed, așa cum dormeau și dânșii.

Și somnul nostru a fost adânc, iar în sufletele noastre ne-am simțit, cel puțin atâta vreme cât am stat lângă acești flcăi cu sufletul curat, foarte cinștiți.

A două zi dimineața, la orele cinci am luat ceaiul împreună cu soldații.

Era același ceai de la cazan, pe care ei l-au băut și când ședeau în tranșee și când dormeau pe ogoare sau în păduri. Chiar dacă au existat în oraș provizii, ei nu s-au atins de nimic, și la ceaiul lor, din dimineața aceea, nimeni nu a adăugat măcar o bucățică de zahăr mai mult.

Acei care vor să cunoască țara noastră și sufletul țăranului nostru, ar fi trebuit să vină și să-i vadă pe soldații cuceritori cum beau din castroanele lor, în acea dimineață, ceaiul de la cazan, mușcând cu poftă din bucata de pâine cazonă, neagră și tare.

M-am despărțit de dânșii, pornind ca să vizitez orașul. M-am îndreptat spre reședința metropolitană, care e una din cele mai frumoase clădiri din țară și care are o capelă de minunată artă.

Icoanele erau de aur, totul era lucrat de mari maeștri, în această micuță bisericuță. Interiorul ei rivaliza în frumusețe cu cele mai artistice lăcașuri ortodoxe de închinare.

Aflasem în cursul serii că această capelă, de la reședința metropolitană, a fost devastată.

Cât de puțin e spus: devastat.

Bisericuța aceasta nu a fost devastată: a fost prădată și pângărită în cel mai groznic chip. Numai fantezia pagânilor putea născoci acest chip de grozavă pângărire. Căci bisericuța reședinței metropolitane din Cernăuți a

Constantin Virgil Gheorghiu

fost transformată, literalmente în closet, pentru ostașii pagâni ai U.R.S.S. -ului.

În fata bisericii sunt împrăștiate câteva mii de volume, luate de bolșevici din biblioteca reședinței și aruncate în gunoi.

Am deschis câteva: erau comori rare de literatură teologică, filozofie, știință, artă.

Uriașa bibliotecă, care avea toate cărțile legate frumos și care costa o avere, a fost smulsă din rafturi și azvârlită afară. Se cunoștea că aceste cărți stau aruncate acolo de multă vreme. Ninsese și plouase, de multe ori, peste ele.

Chiar la intrare se afla un ceaslov vechi, legat în piele. Foile îi erau smulse. Îl plouase vreme îndelungată și se cunoștea că bolșevicii, din lene, că să nu-l dea deoparte, călcaseră peste el, ca peste o piatră. Aproape toate cărțile erau în același hal. Și știți de ce au aruncat comuniștii cărțile din această imensă bibliotecă, în stradă?

E greu de crezut pentru mințile noastre. Totuși, cărțile au fost azvârlite pentru ca, în locul lor, să se pună paturi pentru soldați. În locul bibliotecii a fost instalat un dormitor pentru trupă.

Cum pășești apoi pragul bisericii, te lovește un miros greu.

Chiar lângă ușa se află o mitră episcopală, pe care bolșevicii, după ce i-au luat pietrele scumpe, au transformat-o în oală de noapte.

Aurul și argintul a fost scos.

Ochii sfinților sunt înțepați cu baionetele. În icoanele de pe catapeteasmă, pe care nu le-au putut înțepa cu baionetele, au tras cu revolverele. Stranele și cea mai mare parte din mobilierul de lemn al bisericii, au fost întrebuințate ca lemn de foc pentru dormitoarele trupei roșii.

Din crucile de lemn care se aflau în această capelă, și care erau lucrate cu o artă neîntrecută și ferecate în aur curat și în argint, bolșevicii au făcut surcele de aprins focul.

Veșmintele preoțești, prapurele și pânza zugrăvită cu icoane, cu care se acoperă Sfânta Masă din altar, au fost taiate cu baionetele în mici bucăți. Aceste bucăți de vesminte preoțești, de icoane de pânza sau mușama, erau întrebuințate de bolșevici ca hârtie igienică. Biserica era transformată în întregime în closet. Soldații bolșevici au pângărit mai ales sfântul altar care era plin de excremente. Între aceste murdării erau aruncate bucăți de cruce, bucăți de icoane sau de veșminte.

Dar spectacolul de grozavă pângărire și de nemaipomenită sălbăcie pe care-l înfățișează aceasta bisericuță umilită de bolșevici și de evrei este indescrisibil.

Unul din micii functionari ai reședinței metropolitane din Cernăuți, care în timpul ocupației rusești a stat fugar pe ogoare și prin sate, revenind

Ard malurile Nistrului

În timp ce mă aflam eu acolo și văzând halul în care era biserica, a început sa plângă cu hohote. Era bărbat în toată firea și avea tâmplele încărunțite.

Dar cine putea privi această profanare fără să i se zguduie pieptul de revoltă și de durere?

Și totuși acesta nu este decât unul din aspectele barbariei iudeo-bolșevice.

Ieșind din curtea bisericii am zăbovit câteva clipe stând de vorba cu câțiva foști funcționari ai reședinței metropolitane.

Tânguirile lor erau fără de sfârșit. Cine va putea cuprinde vreodată în stihul, în vioara sau în slova lui, uriașa durere trăită de populația din Bucovina în anul acesta de sclavie? Copiii cetățenilor români care învățau la școală au fost cu toții lăsați repetenți de învățătorii evrei. Cei din clasa a patra au fost trecuți în clasele întâia sau a doua. Cei care terminaseră șapte clase au fost obligați să urmeze clasa a treia. Și în anul acesta de sclavie, nici unul din copiii români nu a trecut clasa. Toți au rămas repetenți. Părinții elevilor erau chemați la școală **de învățătorii evrei** și li se anunța că dacă vor mai îndemna pe copii să se închine seara acasă, vor fi împușcați ca niște câini.

În cursul aceleiași dimineți am părăsit orașul Cernăuți. Acum, la lumina clară a zilei când îl puteam vedea mai bine, aveam impresia ca mă plimb într-un oraș străin. În drum spre aeroport, trecând prin Piata Unirii, aproape în întregime arsă, aflu că în clădirea din această piață au fost arse peste douăzeci de mii de aparate de radio. Aceste aparate fuseseră confiscate de poliția sovietică, de la cetateni, imediat după izbucnirea războiului, pentru ca populația să nu afle nimic despre mersul luptelor și a înfrângerii armatelor ruse. Acum în toată Bucovina nu se mai afla nici un aparat de radio.

Aflu apoi că au fost descoperite numeroase cadavre, ale româniilor asasinați de bolșevici în cimitirul evreiesc, în subsolurile diverselor instituții și în subsolurile câtorva biserici. La două ceasuri după amiază, mă înalț cu avionul deasupra orașului care a fost atât de crunt umilit și batjocorit. Ne luam zborul înapoi spre Marele Cartier al Aerului.

Zburam la o distanță foarte mică, pe deasupra pădurilor nesfârșite ale Bucovinei, din care se înalța până la noi un parfum tare.

Privind aceste păduri și frumoasele plaiuri bucovinene, deasupra cărora plutim, căpătăm din nou credința că tot ce au distrus barbarii vom putea reface.

Vom reface totul în cinstea flăcăilor ostași, care dormeau uzi, pe asfalt, în orașul cucerit, și cu tăria sufletelor lor care împrăștie aceeași mireasmă întăritoare ca și a pădurilor deasupra cărora zburam acum, cu sufletul cernit.

DONATORII DE SÂNGE

Cum am ajuns la Bacau aflu ca am fost chemat telegrafic la Marele Cartier General, unde trebuia sa mă prezint urgent.

Marele Cartier General se afla la Roman. De ce m-au chemat? Nu știu nimic. E duminica dimineța. La orele zece pornesc cu un Fleet spre Roman.

În vreme ce mecanicii făceau revizia avionului, m-am întins pe iarba cu ochii închiși. Soarele inunda cu o lumina tare aeroportul Gherăești, de pe care vom decola.

Se aud undeva clopotele sunând. Aș vrea să mă duc la biserica. Dar reveria mea este întreruptă. Avionul e gata de plecare. Îmi trag boneta peste urechi și ma urc. Un ostaș îmi leagă împrejurul umerilor parașuta. Apoi pornim.

Drumul de la român la Bacau se face cu avionul în douăzeci de minute. Nici nu știu când am parcurs aceasta distanta.

Pe aeroportul din Roman, care se afla lângă cimitir, aflu ca în cursul nopții avioanele inamice au aruncat bombe. Unele au căzut în cimitir, scotând oasele morților afară, iar altele au căzut chiar pe aerodrom. Deși au căzut multe bombe, nici una nu a făcut explozie.

Îl întâlnesc în biroul său pe colonelul Brătescu, care este ca întotdeauna de o covârșitoare amabilitate:

- Te-am chemat ca să plecăm împreună în Bucovina, mi-a spus dânsul. Dar nu vom mai pleca. Diseară Marele Cartier General se muta de aici. Pleci cu noi și acolo unde ne vom stabili, vom vedea ce avem de făcut. Am ieșit singur în oraș. Mă întâlnesc pe drum cu câțiva camarazi de ai mei de la radio-informații. Erau și ei gata de plecare. Nu știam nici unul dintre noi direcția spre care pornim.

Am dormit la niște lipoveni din Roman care mi-au dat pâine de casa, ouă fierte și lapte cald. La ora două noaptea am pornit cu automobilele secției de radio spre Iași.

În timpul drumului activitatea la această secție nu a conținut.

O echipa rămăsese la Roman pentru a prinde emisiunile din timpul cât noi ne aflam pe drum. Altă echipă ajunsese la Iași, iar la sosirea noastră, buletinul cu informații externe avea să fie acolo, dimineța, tipărit gata.

Ard malurile Nistrului

Dupa vreo oră și jumătate a răsărit soarele inundând lunca Siretului cu o lumina roșie de feerie.

Când am coborât din automobil, la Iași am citit unul dintre cele mai emotionante afișe. Un afiș mai impresionant decât rugaciunile și poeziile.

Cetățenii, indiferent de vârsta și de sex, erau invitați, călduros, să doneze o parte din sângele lor pentru ostașii răniți de pe front.

Toate ofrandele sunt impresionante. Ofranda de sânge întrece pe toate celelalte. A dăruii o parte din sângele tău, care să fie trecut în trupul altui om pentru a-i salva viața, este un act care cuprinde mai multă solemnitate decât împărtășania.

Ritualul acesta al dăruirii sângelui de către un om, pentru alt om, are în el ceva din solemnitatea marilor liturghii.

Nu țin minte exact nici o fraza din acest apel adresat cetățenilor. Știu însă că era semnat de decanul Facultății de medicina din Iași și de câțiva profesori medici. Li se spunea cetățenilor că dăruirea sângelui se face ușor, fără nici o durere. Și donatorii erau invitați să se prezinte în număr cât mai mare.

Patria le cerea acest dar de sânge cu care se va salva viața ostașilor grav răniți, care luptă pe fronturile îndepărtate.

La spitalul Sfântul Spiridon, unde se înscriau acei care voiau să dea o parte din sângele lor pentru răniți, am întâlnit, așteptând în fața unei uși, pe care scria Centrul de transfuzia sângelui, câteva zeci de oameni.

Am încercat să văd cine formează majoritatea, dar n-a fost cu putința.

Erau de o potrivă de mulți și bărbații și femeile. N-am putut observa nici măcar dacă sunt mai mulți tineri decât batrâni. Erau amestecați. Alături de bărbații cu tâmplele încărunțite, se aflau fete în uniforme de școală; lângă domni, îmbrăcați impecabil și cu croiala hainelor perfectă, ședeau muncitori desculți și femei sărace de la periferie. Aceștia erau donatorii de sânge.

În grupul lor, observ, în afară de uniformele școlare și alte uniforme: doi preoți, câteva uniforme de funcționari și muncitori de la C.F.R și de la poștă.

Și cât de tăcuți și de gravi așteptau înșirați pe două rânduri, acești oameni!

Nici unul nu era grăbit. Nici unul nu era nerăbdător. Ședeau calmi, cu privirile bune și liniștite, așa cum stau oamenii, când așteaptă șansa le vină rândul, la ușa altarului, pentru împărtășanie sau pentru a lua anafura.

În sala laboratorului mediciei și doctorite, ca și surorile de ocrotire, îmbrăcați toți în halate albe, vorbeau încet, ca la oficierea unei mari slujbe. Și, pe bună dreptate: căci dăruirea sângelui pentru aproapele tău, mai ales când el este un ostaș rănit în luptele pentru apărarea țării, este un act de

Constantin Virgil Gheorghiu

nesfârșită solemnitate. Încetul cu încetul capăt toate lămuririle tehnice asupra operației dăruirii sângelui și a transfuziei.

Undeva, pe front, unde se dau lupte crâncene, unii soldați și ofițeri sunt grav răniți. Rana provocată de gloanțe, de schijă sau de proiectile face să li se piardă o mare cantitate de sânge. Această substanță, care întreține viața în trupurile noastre, care are culoarea macilor și a garoafelor, și pe care noi o numim sânge, se scurge din trupurile lor, luând cu ea și puterea de viață a rănitului. Uneori, aceste pierderi de sânge sunt atât de mari încât rănitului nu i se mai poate da nici un ajutor. Toate doctoriile și toată știința medicală nu-i pot fi bolnavului de nici un folos. Nici o injecție nu-i mai poate infiltra în trup viața care a început să i se scurgă odată cu sângele care i-a curs prin rănilor deschise.

În aceste cazuri bolnavul poate fi salvat de la moarte numai dacă i se reda sângele pierdut. Dar sângele lui a curs pe brazdele câmpului de luptă și a fost absorbit de țărâna însetoșată. I se poate da însă, în locul acestui sânge, sângele altui om.

Numărul răniților fiind mare, este nevoie, pentru a li se oferi tuturor salvarea, de o mare cantitate de sânge.

Transfuzia trebuie făcută însă urgent. În trupul rănitului trebuie introdus sângele pierdut fără nicio întârziere.

De aceea, chiar la primele posturi de ajutor de pe linia întâia a frontului, trebuie să se găsească în permanență cantități suficiente de sânge care să fie transmise răniților.

Acest sânge se colectează de la donatorii benevoli. Unul dintre centrele cele mai importante care aduna sânge pentru răniții de pe front este acela de la spitalul Sfântului Spiridon din Iași.

După ce s-au lipit acele emoționante apeluri pe străzi, cetățenii au început să vină în număr impresionant de mare pentru a-și oferi sângele. În prima zi, donatorului i se iau toate datele și o proba de sânge ca să se vadă din ce grupă sanguină face parte. Căci oamenii se împart, după calitatea sângelui, în patru categorii mari.

Sângele unui om din categoria întâia se poate transmite numai unui rănit din aceeași categorie.

Tot în această primă zi se face și vizita medicală aceluia care vrea să-și doneze o parte din sânge. Asta pentru ca odată cu sângele să nu fie transmis în trup, rănitului, și morbul vreunei boli.

Bolile care pot fi transmise pe calea sângelui sunt, de altfel, numai trei: tuberculoza, malaria și sifilisul. De aceea donatorul este examinat cu atenție ca să se vadă dacă nu suferă de una din aceste boli.

După ce i s-a făcut examenul medical și după ce s-a stabilit grupul sanguinar din care face parte, donatorul își dăruiește sângele.

Ard malurile Nistrului

Operatia aceasta pe cât este de impresionantă pe atât este de simplă și de ușoară. Dăruirea sângelui se face fără nici o durere. În bratul donatorului este introdusă o seringă cu care i se extrage sângele. Cantitatea de sânge care se ia unui om este de 300 cm³ în medie. Acest sânge este amestecat cu nitrat de sodiu pentru a nu se coagula, apoi este varsat într-un vas de sticla și închis ermetic.

Vasele acestea cu sânge sunt așezate în frigorifere și expediate pe front.

În fiecare zi pornesc de la Iași și din orașele din Moldova, mari cantități de sânge conservat și așezat în frigorifere și termosuri speciale, către linia întâia a frontului.

Sângele acesta, conservat cu nitrat de sodiu, durează patrusprezece zile.

Acolo, la postul de prim ajutor, sub ploaia de gloanțe, uneori, medicul militar transmite răniților acest sânge, cu ajutorul căruia sunt salvați de la moarte.

Cât de emoționante sunt lăzile în care se află frigoriferele și termosurile cu sânge omenesc pentru front!

După ce am aflat toate aceste amănunte, am căutat să vorbesc personal cu câțiva dintre donatori.

Niciunul dintre ei, dintre acești oameni care își dăruiesc o parte din sânge, nu știu cui va fi ea transmisă. Acela căruia îi va fi dăruit acest sânge nu va cunoaște niciodată pe donator. Și totuși cât de multumiți se simt acei care își dăruiesc sângele!

Între ei găsesc pe primul procuror al Tribunalului Iași, care îmi răspunde:

Am și eu un frate pe front. Poate ca a fost sau va fi și el rănit și va avea nevoie să i se facă o transfuzie de sânge. Sângele meu, acela pe care îl dăruiesc acuma, va salva viața unui ostaș sau a unui ofițer pe care eu n-am să-l cunosc niciodată. Poate că și pentru fratele meu își va dăruia cineva sângele, salvându-i viața, fără să-l cunoască.

O domnișoară, de la un liceu de fete din Iași, îmi răspunde când o întreb ce a îndemnat-o să vină atât de curajoasă și să-și dăruiască sângele:

- Logodnicul meu se afla din prima zi a războiului pe front. Am impresia că dacă va fi rănit, atunci sângele cu care i se va salva viața prin transfuzie, va fi sângele meu. Sunt sigura că sângele meu îi va fi transmis lui...

Un bătrân, care a făcut războiul trecut și a fost rănit de două ori, îmi răspunde:

- În războiul trecut m-am luptat vitejeste pentru țară, și mi-am vărsat de două ori sângele, pe câmpul de luptă. Acum sunt bătrân și nu mă pot duce pe front. Dar nu mă lasă inima să stau acasă, când știu că armatele

Constantin Virgil Gheorghiu

noastre se luptă la hotare. Dăruindu-mi aici o parte din sânge, am impresia ca îl dăruiesc tot pe câmpul de luptă. Căci sângele acesta pe care-l dau acum îl dau tot pentru țară.

Cît de impresionant e apoi răspunsul unei batrâne care are doi feciori în război.

Ea are intuiția ca își dăruiește sângele pentru a-și salva feciorii de la moarte.

Pe lista donatorilor de sânge se afla apoi toți medicii spitalului, în frunte cu decanul Facultatii, profesorul doctor A. Tupa. Iata numele lor: dr. Butureanu, dr. Coteanu, dr. Cosăcesu, apoi doctoritele Golăescu, Vasiliu, Feodorov și ceilalți.

Și-au dăruit sângele pentru răniți și surorile de ocrotire și infirmierele, toată lumea. Un fapt care emoționează este acela al ostașilor răniți.

Soldații și ofițerii pe front, care se afla la spitalul Sfântul Spiridon, și a căror stare e mai bună, s-au înscris cu toții, până la unul, pentru a-și dăruia sângele.

Acești ostași care și-au vărsat sângele pe front, când au fost răniți, acum rănile lor s-au închis și urmează să părăsească spitalul, își dau a doua oară sângele pentru Țară.

Dau fiecare dintre ei, din nou, câte o caniță mare de sânge pentru camarazii lor răniți.

Cea mai mare parte dintre dâșii, dintre acești ostași care și-au dăruit de două ori sângele, vor pleca iarăși pe front.

Și dacă soarta va vroi, ei își vor mai dăruia odată, pe câmpul de luptă, pentru a treia oară, sângele.

Deși ofranda lor este mai emoționantă decât cele mai impresionante fapte de eroism, ei sunt extrem de modești. Un sergent brunet îmi răspunde foarte simplu la întrebare:

- Noi nu ne facem decât datoria, dându-ne sângele pentru Țară.

Uneori sângele este transmis direct rănitului. Atunci donatorul stă alături de rănit. Cu ajutorul unei pompe speciale, sângele lui trece direct în trupul rănitului. Inimile celor doi oameni bat impresionant în aceeași cadență.

Seringa de la un capăt al tubului e infiptă în brațul celui care-și dă sângele, iar seringă de la celălalt capăt este infiptă în brațul rănitului.

Odata cu sângele care curge în trupul bolnavului, donatorul are impresia că se infiltrează în venele celui rănit și viața pe care o dăruiește din viața lui.

Dar răniții din spital au nevoie de transfuzii de sânge atunci când nici nu te aștepți.

Ard malurile Nistrului

Pentru acest motiv donatorul trebuie sa fie în permanență aproape de spital ca să poată veni atunci când va fi nevoie, fără nicio întârziere.

Am întâlnit oameni care dorm în spital pentru a fi cât mai aproape de rănitul căruia trebuie să îi dăruiască o parte din sângele lor.

Alții sunt aduși de acasa în timpul mesei sau la ore târzii de noapte. E suficient sa li se spună:

Astăzi e nevoie de sânge pentru un rănit!... și donatorul pornește repede spre spital pentru a face solemna ofrandă.

Ieșind de la spitalul Sf. Spiridon unde ai vorbit cu acești oameni care-și dăruiesc o parte din sângele lor pentru ostașii răniți ai țării ești cuprins de același sentiment cu care te întorci de la marile slujbe religioase.

Aici, ca și pe front cu aceeași pioasă solemnitate se dăruiește sânge pentru Țară.

BĂLTI: EVREII DEFILEAZĂ PRIN FAȚA ORAȘULUI PE CARE L-AU ARS

Am pornit azi dimineața (e 16 iulie, mi se pare) cu generalul Topor, marele pretor, spre Basarabia. Pe sosea mergem greu din cauza mașinilor militare care aglomerează drumul. Întâlnim ambulante ale Crucii Roșii, camioane care cară muniții și alimente, mașini mici, germane și românești.

Războiul se simte din ce în ce mai mult. Cu cât ne apropiem de Prut, cu atât vedem mai multe case distruse de bombe.

Toate sunt case țărănești, construite din lemn sau din pământ.

De ce au tras bolșevicii în aceste case?

Ajungem la Ungheni, la amiază.

Gara este distrusă. Pe toți pereții scrie cu litere mari:

“Trăiască România! Trăiască generalul Ion Antonescu... Jos jidanii! Jos comuniștii!”

Oprim automobilul în apropiere de gara puștie. E o căldură înăbușitoare.

Pe peron se mai văd unele înscricțiuni rusești și multă murdărie.

Foarte multă murdărie. În timp ce priveam absent în zare, stând în grădinița de lângă gară și așteptând pe generalul Topor, care se dusese să inspecteze inspectorul de jandarmi, aud, venind de undeva din livezile Prutului, un marș românesc ostașesc. Niciodată nu am auzit un marș care să mă impresioneze mai mult. Ii simțeam venind parcă din însăși inima pământului basarabean, acest marș ostașesc.

Constantin Virgil Gheorghiu

Și am fost cuprins de un sentiment atât de puternic încât îmi venea să mă descopăr ca la rugăciune.

Dar popasul la Ungheni se termina. Pornim cu automobilul spre Balți. Drumul, printre ogoarele bogate, printre lanurile de grâu și de porumb, face să-mi sângereze inima la gândul că acest pământ încărcat de atâta frumusețe și bogăție, ne fusese cotropit de cei mai sălbateci oameni ai secolului nostru.

Iată lanurile de floarea soarelui. Nicăieri nu crește floarea soarelui mai frumos decât aici. Pare că Dumnezeu a făcut această floare, care întrece în marime pe toate celelalte flori ale grădinilor, anume pentru a împodobi cu ea câmpurile nesfârșite și mănoase ale Basarabiei.

Deoparte și de alta a drumului vedem oameni care lucrează la seceriș.

Din când în când ne oprește câte un țăran care vine spre noi cu câte trei patru arme în mâna sau cu câte o ladă de muniții rusești

- Le-am găsit în porumb sau în grâu, ne spun ei, întrebându-ne unde să le ducă.

Rușii în fuga lor, au lăsat pe soseaua dintre Ungheni și Balți, nenumărate automobile stricate, lăzi cu muniții, tunuri și arme. Sunt pline lanurile de grâu și de secara de arme rusești.

După câteva ore ajungem în târgușorul Fălești. Pe aici prin apropiere s-au dat lupte grele. Populația mai este și acum, după ce frontul s-a depărtat, speriată.

Timp de câteva zile, cât au durat luptele în această parte, aviatorii bolșevici zburau deasupra câmpurilor și trageau cu mitraliera în țăranii care își lucrau ogoarele. Au omorât atunci, acești sălbateci ostași ai Sovietelor, nenumărați copii, femei și țărani care se aflau pe ogoare, trăgând asupra lor din avioane.

“Eroismul” aviatorilor bolșevici, care au omorât populația pasnică și fără apărare, pe ogoarele basarabene, va trebui să fie înregistrat de istorie fiindcă este unic prin cruzimea lui.

Cum ajung la Fălești, întâlnesc o țărancă basarabeană de vreo douăzeci de ani, care îmi povestește primul fapt despre libertatea lucrătorilor din țara care se întitulează raiul muncitorilor. Aceasta fată, care are niște degete lungi și frumoase, făcute parcă anume pentru a coase flori și a broda altițe sau patrafire, a fost aleasă de conducătorii sovietici ai satului, să învețe școala de conducătoare de tractoare.

Aceasta fată suavă, cu privirile galeșe și cu sufletul sensibil ca o vioară, trebuia să devină mecanic și șofer. Cum a avut acel conducător bolșevic cruzimea de a pune în mâinile tinerei și frumoasei fete, cioca nul? Ea trebuia să învețe a demonta un motor, a unge mașinile cu ulei și a conduce tractorul, murdară de pacură și unsoare ca un salahor.

Ard malurile Nistrului

Cu toată bunavoia de a se supune, desigur că fata n-a reușit să facă nimic ispravă în meseria pe care i-a fost impus să o învețe.

Și fiindcă aceasta lipsă de aptitudini pentru mecanică a tinerei fete a fost considerată ca o crimă contra statului, ea a fost condamnată la șase luni închisoare și la pierderea dreptului de a mai avea vreodată serviciu.

Întâlnesc apoi alte fete. Cele mai multe au suferit condamnări la câteva luni de închisoare pentru că nu s-au dovedit apte să devină șoferi mecanici și conducători de tractoare.

În U.R.S.S., nu se ține seama de niciun fel de vocație sau aptitudini personale. Vocația este considerată ca o invenție burgheză. Profesia, pe care trebuie să o îmbrățișezi și-o alege unul din evreii conducători. Și tu, ești obligat să te supui.

Dacă unui preot i s-a poruncit să devină lucrător tăietor de lemne, el trebuie să se specializeze în tăiatul lemnului și să nu mai râvnească niciodată o altă profesie, fiindcă ar săvârși atunci o crimă contra statului bolșevic.

Cazul acelei fete tinere și gingase din Fălești, care a fost obligată să devină conducătoare de tractoare, e exemplificator.

Dar cazurile similare sunt fără de număr.

Tot în Fălești am întâlnit o fostă servitoare, care nu știa nici să scrie, și nici să citească, pe care conducătorii sovietici ai satului au numit-o în postul de telefonistă.

Bineînțeles că femeia, care toată viața ei nu făcuse altceva decât să spele cratițele, să taie ceapa, să facă bucate și să spele pe jos, nici nu a avut curajul să se apropie de aparatul telefonic.

În van au fost plânsetele și rugămintele ei de a fi lăsată să spele mai departe vasele și să nu o chinuiască punând-o telefonistă.

Insistențele ei au fost considerate drept sabotaj și crimă contra sovietelor, iar femeia a fost condamnată la aproape un an închisoare, fiindcă ... nu a voit să muncească.

Cam același lucru s-a întâmplat și cu un muncitor sărman, pe care Sovietele îl puseseră funcționar la primărie fără ca omul să știe nici o boabă de carte. Cum putea el să țină registrele, să scrie acte și hârtii, când niciodată nu ținușe condeiul în mână?

“Lipsa de activitate“ a neștiutorului de carte, pus secretar la primărie, a fost iarăși socotită sabotaj, iar omul a fost condamnat la doi ani închisoare.

Mergând pe drum și ascultând aceste monstruoziități, am ajuns la lagărul evreilor.

Încetul cu încetul, misterul bătrânului evreu cu perciuni avea să se lămurească, stârnind un haz pe care nu-l mai puteam potoli.

Constantin Virgil Gheorghiu

Acest evreu procurase, nu se știe de unde și cum, o palarie plină cu caise, care nici măcar nu erau bine coapte.

Când s-a văzut în posesia lor, credeți că evreul le-a mâncat?

Nu. El nu s-a atins nici măcar de o caisă. S-a gândit ca decît să le mănânce, ar fi mai bine să le comercializeze. Și a început negustoria. Prețul unei caise, din acelea mici și pe jumătate verzi, a fost stabilit la zece lei bucata.

Cu palaria în mîna, negustorul improvizat a început a colinda lagărul, printre coreligionarii lui, laudându-și marfa și vânzând fiecare caisa cruda cu zece lei.

Înainte de vânzarea fiecărei bucăți, cumpărătorul și negustorul se tocmeau îndelung. Văzând că e obligat să mai lase ceva din preț, fiindcă așa e negustoria, vânzătorul de caise a majorat prețul la cincisprezece lei bucata... ca să aibă de unde scade.

În tot satul întîlnesc, depărtându-mă cu mașina, fete speriate. Cetățenii au trăit un an sub regimul bolșevic o viață de adevărat infern.

Au rămas aproape toți fără cai, fără căruțe, fără boi, fără nici o pasăre și fără nici un pic de grâu sau porumb la gospodariile lor.

Au fost jefuiți de bolșevici mai rau decît în codru.

Și iarăși din sat treceam printre lanurile nesfârșite de grâu, de secară și de porumb, care cresc înalte și aurii ca niște imnuri, din pămîntul negru și mînos al Basarabiei.

După un drum lung prin aceste ogoare și câmpuri de basm, intrăm pe șoseaua Bălților.

Primele case ale orașului sunt distruse. Trecem pe lângă ele și le privim ușile sparte, pereții dărâmați, acoperișurile arse.

După cinci minute însă ochiul nostru nu mai întîlnește nici măcar case darâmate și pe jumătate arse, ci numai mormane negre de cenușă și de moloz.

Căci Bălți a fost ars în întregime.

Nu au mai rămas decît mahalalele și case răzlețe. Și acestea sunt sălbatic devastate, dar oricum sunt în picioare.

Cea mai mare parte a orașului a fost transformată însă în cenușă și în scrum.

Intrăm la legiunea de jandarmi. Generalul Topor pleacă în inspecție și își ia rămas bun de la mine.

Mă pomenesc singur în mijlocul orașului ars.

Niciodată nu am simțit o mai puternică zguduire în fața unui tablou, decît în aceasta seara, în care soarele vărsa o lumina roșie peste ruinele jalnice ale orașului Bălți.

Din tot ce poate avea un oraș, nu a mai rămas nimic.

Fabricile, morile, bisericile, casele toate, sunt arse.

Ard malurile Nistrului

Pornesc pe strada care a fost odată strada principală, iar acum este mai mult o cărare ce șerpuiește printre grămezile de cenușă și de cărbuni fumegânzi.

Miroase a fum și a cadavre arse.

Sub dărâmăturile orașului, în închisorile în care se refugiaseră, în casele particulare sau în curți și în pivnițe și -au găsit moartea la Bălți atâția oameni.

Cadavrele lor, **ale acestor creștini arși pe rugurile criminale ale evreilor bolșevici**, nu au fost încă scoase și numărate. Dar simțim din plin mirosul de carne arsă.

Poate niciodată nu se va putea stabili câți oameni au murit aici, căci din trupurile lor nu a rămas și nu va mai rămâne decât cenușă amestecată cu cenușă orașului.

În timp ce treceam pe uliți, cu genele aburite de tristete, aflu de la un ofițer german, că Chișinăul a fost cucerit.

În Bălți nu mai am de ce rămâne. Aici meseria mea de reporter nu întâmpina nici o piedică și nu are nevoie, pentru a fi îndeplinită, de nici o osteneală: dintr-o singură privire vezi totul, tot ce este de văzut, adică cenușă și numai cenușă.

Mă hotărâsc să plec fără întârziere spre Chișinău.

Deși mi-e foame, nici prin minte nu-mi trece să caut ceva pentru masă, căci am siguranța că nu voi găsi nimic. În orașul acesta nu a rămas nears nici măcar un pumn de făină.

Singurul lucru pe care-l pot face, este să mă pregătesc mai repede de plecare.

Mă duc la comandament, unde întreb dacă există vreun automobil care pleacă spre Chișinău.

- Te-am servi cu draga inimă, îmi răspunde cineva, dar noi facem război acum și nu avem timp de ziaristică.

- Totuși, adaug eu, faptele pe care le culegem noi acum și pe care le scriem, vor alcătui istoria de mâine și vor fi paginile prin care copiii noștri vor învăța să-și iubească pământul și să lupte pentru el, așa cum luptă ostașii de astăzi.

Un subofițer german, care se afla întâmplător în birou, a venit după mine imediat, după ce am salutat plecând.

Nu mică mi-a fost surprinderea când l-am auzit pe tânărul german adresându-mi-se în cea mai corectă limbă românească:

- Dumneavoastra, domnule reporter, vreți să plecați la Chișinău și nu aveți cu ce?

- Da, i-am răspuns eu.

- Pot să vă servesc eu în această chestiune.

- Cum, aveți dumneavoastră vreo mașină care pleacă spre Chișinău?

Constantin Virgil Gheorghiu

- Nu avem. Dar asta n-are nici o importanță... vom găsi o mașină.

Amabilitatea pe care mi-o arata subofițerul german, mă emoționa.

- Dacă nu aveți întâmplător cunoștință despre vreo mașina care pleacă spre Chișinău în seara aceasta, v-aș ruga să nu vă deranjați deloc, îi spun eu.

- Nu e vorba de nici un deranj, ci numai de un simplu fapt de camaraderie, răspunde dânsul, râzând.

Mă simțeam foarte stingherit, totuși a trebuit să-l urmez pe subofițerul german Bening, care insista sincer ca să mă servească.

- Dar dumneavoastra nu sunteți ocupat, domnule subofițer?

- Nu face nimic dacă voi întârzia câteva minute pentru dumneavoastră. Și în felul acesta îmi fac tot datoria, spune el cu o siguranță care dezarma.

Am urcat împreună la comandamentul german din orașul Bălți. Cât de frumos și de prietenește îți răspund ofițerii germani! La etajul al doilea al clădirii în care se afla comandamentul german, subofițerul Bening m-a invitat într-un birou unde mi-a oferit un scaun și m-a rugat să aștept puțin.

- Eu mă întorc imediat, mi-a spus dânsul în frumoasa lui limbă românească.

Nu au trecut nici cinci minute și subofițerul Bening s-a întors cu un bilet bătut la mașina pe care mi l-a citit.

Scria în acest bilet care purta ștampilele comandamentului și semnatura comandanților respectivi, că sunt reporter din Marele Cartier General, că trebuie să plec la Chișinău, iar prima mașina germană care are această destinație și pe care o voi opri, este obligată să mă transporte la Chișinău.

Se putea oare face mai mult?

Am încercat să-i mulțumesc subofițerului Bening dar el mi-a spus:

- Te rog foarte mult să nu-mi mulțumești. Nu ai pentru ce mulțumi. Suntem doar camarazi, Iar eu nu am făcut decât o faptă mica de camaraderie. Mai bine să-ți spun ce trebuie să faci acum cu biletul pe care îl ai de la noi.

- În centrul orașului se afla un ostaș german care reglementează circulația. Te prezinți lui cu acest bilet, iar el va opri o mașina care are să te transporte până la Chișinău.

Spunându-mi aceste cuvinte, subofițerul Bening mi-a strâns mâna energic, apoi a plecat:

- Acum eu am treabă. Te rog să mă scuzi că nu te pot conduce eu ca să-ți găsesc și mașina. Mi-ar face plăcere să te pot servi până la sfârșit și să stăm de vorbă.

Pe urmă subofițerul Bening a plecat.

Ard malurile Nistrului

Era un om pe care îl întâlnisem cu un sfert de oră mai înainte și care îmi făcuse cu atâta dezinteresare și cu atâta bunăvoință serviciile de care aveam nevoie.

Privindu-l cum se depărtează, mi-am zis: iată un german adevărat, iată un om. În tot cursul drumului pe care urmam să-l fac, aveam să întâlnesc în rândul ostașilor germani și alți oameni de aceeași factură.

Amabilitatea și camaraderia pe care le-am întâlnit eu și toți ostașii români la unii soldați și ofițeri germani, sunt uimitoare.

Nu trebuie să le ceri nimic. Dacă văd că ai nevoie de ceva, îți oferă ei. Cum aș vrea să scriu o pagină de imn fierbinte pentru acești superbi oameni.

M-am dus, trecând din nou printre ruine, în centrul orașului, unde se afla soldatul german care reglementa circulația.

Cînd i-am spus despre ce este vorba, mi-a răspuns că se va aranja imediat și m-a rugat să aștept puțin, că va sosi în curând o mașină, apoi mi-a oferit țigari.

Am așteptat aproape o jumătate de ceas.

Toate mașinile care treceau aveau altă destinație. Niciuna nu mergea spre Chișinău.

Soarele apusese. Ultimele raze de un roșu tare, de purpura se revărsau peste orașul ars, dând tabloului acesta dramatic o lumină macabră. Atunci s-a petrecut un fapt pe care nu am să-l uit niciodată. Pe sosea, din direcția Soroca-Dumbrăveni, și-a făcut apariția un convoi de câteva mii de evrei care erau aduși din zona de luptă. Prezența lor în preajma frontului era catastrofală. **Toți evreii, de la copii și până la cei de optzeci de ani făceau spionaj în favoarea bolșevicilor.**

Evrei cu perciuni galițieni, femei evreice, din toate categoriile sociale, de toate vârstele, copii pistruiți și cu urechile blegi, duceau zi și noapte inamicului, informații despre pozițiile trupelor noastre. A fost nevoie să se ia măsuri radicale și să fie ridicați și transportați din apropierea frontului toți evreii indiferent de sex, de vârsta sau de categorie socială.

Prezența lor în apropierea frontului era mai periculoasă decât dinamita. Iată-i acum, pe acești **vrajmași de moarte ai țării și ai neamului nostru**, aduși în convoi din Nordul Basarabiei.

Coloana lor e nesfârșită.

Cum merg între santinele, sub lumina roșie a soarelui care se revărsă peste ei și peste orașul ars, par niște făpturi subterane.

În acest convoi, alcătuit din câteva mii de indivizi, se aflau și o parte din evreii care au devastat, incendiat și distrus orașul Bălți și alte orașe din Nordul Basarabiei.

Constantin Virgil Gheorghiu

Mă apropii de convoiul în jurul căruia se împrăștie un miros greu. Din când în când jidovii aruncă asupra orașului ars, priviri furișe și încărcate de bucurie diabolică.

Mormanele acestea de cenușă sunt opera lor. Ei au distrus orașul Bălți!

Acum defilează împreună cu femeile, batrânii și copiii lor, ca și cea mai criminală armată de distrugători, în fața ruinelor fumegânde ale orașului sub care zac cadavrele celor ucisi de ei.

Convoiul evreilor înaintează încet. Ei nu par atât de tare obosiți, cât par dispuși să guste cu privirile, cât mai îndelung, spectacolul orașului ars.

Toți simt în nari mirosul greu de carne arsă, mirosul de cadavre omenești pe care le mai mistuie încă jeratecul.

Ei au săvârșit aceste asasinat!

Ei au închis pe creștini în pivnite, în nenumărate închisori secrete din oraș, apoi au pus dinamita și au dat foc.

Câți dintre dânșii nu au auzit înăltându-se, de după perdeaua flăcărilor, amestecate cu detunaturile exploziilor, țipetele victimelor care implorau ajutor.

Dar ei au luat toate măsurile, ca din cei închiși și condamnați de ei la moarte prin arderea de vii, să nu scape nimeni.

După ce aruncau în aer și incendiau o casă, echipele lor de distrugere incendiau o altă clădire, în care erau închiși alți oameni. Pas cu pas acești ostași ai întunericului, aceste bande ale nopții, au aprins și au aruncat în aer toate casele orașului. Sub dărâmături, pe jeratic, în dosul draperiilor de fum și de flăcări, ei au făcut să moară în chinuri grozave, atâția oameni.

După săvârșirea nemaipomenitei opere de distrugere și crima, au încercat să fugă. Mulți au trecut Nistrul. Dar o parte au mai rămas aici, pentru a continua opera de distrugere. Sunt așa zisele echipe de sacri ficiu, care au misiunea de a trage asupra soldaților români și germani din case, din lanurile de porumb, din pivnițe și din subsolurile în care se ascunseseră înarmați.

Iată-i! aceștia sunt.

În vreme ce îi privesc, evreii înaintează mereu.

Pare că șiragul care mânjește șoseaua, coloana aceasta a lor, nu se va mai sfârși. Niciodată nu mi-am închipuit că voi putea asista la o defilare așa de macabră.

Umbrele nopții începuseră a acoperi orașul.

Coloana evreilor se scurgea printre mormanele de ruine.

Deasupra lor și deasupra orașului ars, se înăltau coloanele de fum.

Oare cine va putea să redea vreodată într-un tablou, înfățișarea miilor de evrei care defilau în fața ruinelor orașului Bălți, pe care cu câteva zile mai înainte îl distruseseră?

Ard malurile Nistrului

Cine va putea reda aspectul acestei înspăimântătoare coloane de ucigași, care înainta încet prin fumul orașului ars și prin mirosul cadavrelor creștinilor aruncați de ei în flăcări?

Dinspre mahalale veneau din când în când câte un barbat.

Sau câte o femeie cu copilul în mână, căutându-și casa arsă. Populația creștină din Bălți s-a refugiat îngrozită de teroarea iudeo-bolșevică, pe dealuri, unde a stat însetoșată de osteneală și de spaimă, zile și nopți de-a-rândul.

În urma lor, bandele de criminali și distrugători le-au devastat toată agoniseala și le-au ars casele.

Acum acești nefericiți pribegi se întorc de pe ogoarele din jurul orașului Bălți, cu spaimă, pentru a vedea dacă nu a mai rămas ceva din vatra lor.

Și venind, dau cu ochii de coloana evreilor. Întâlnesc pe acei care le-au distrus casele, i-au batjocorit și le-au ars totul.

Și nenorociții pribegi, cu ochii înlăcrimați, privesc la armata criminală care defilează sinistru, în fața vetrelor arse ale orașului.

Mă uit la ceas: e ora zece.

Nu a trecut până acum nici un automobil către Chișinău.

Ostașul german mă sfătuiește să aștept. Pe urmă el s-a retras, ducându-se să se culce, fiindcă a doua zi la ora trei dimineața intra din nou în post.

Am mai stat în mijlocul străzii cam o jumătate de oră, pe urmă m-a doborât oboseala. Știam că nu voi găsi nicăieri un loc unde să mă odihnesc așa ca eram hotărât să dorm undeva, între aceste ruine.

În fața mea, era însă biserica Soborului cu acoperisul distrus. M-am gândit că aș putea găsi un culcuș în curtea bisericii. Și am intrat. Nu-mi puteam explica faptul că biserica nu a ars, cu toate că împrejurul ei toate casele sunt transformate în cenușă,

La poarta mă întâmpină o santinelă română. Îi spun că vreau să dorm în noaptea asta, undeva, în curtea bisericii.

Ostașul îmi propune însă un loc de dormit mai bun: în casa parohială, care a scăpat și ea neatinsă de parjol.

Pentru asta trebuie să cer încuviințarea comandantului companiei, care se afla chiar în casa.

M-am prezentat atunci locotenentului de rezervă Bucurică Gheorghe, care era comandantul acestei companii de ostași însărcinați cu reglementarea circulației.

Locotenentul era de o ospitalitate într-adevăr românească.

- Înainte de a va culca, poate vreți să beți și un pahar cu lapte, îmi spune dânsul, apoi fără să mai aștepte răspunsul, îmi toarnă într-o căniță albă, lapte bătut.

Constantin Virgil Gheorghiu

Începem a vorbi. Afară e întuneric bezna. În curtea bisericii, ostașii, care au terminat masa, se pregătesc de culcare. În văzduh se aude zbârnăitul câtorva avioane rusești. Ce caută ele deasupra orașului ars?

Vor să arunce bombe pe jăratec, fiindcă altfel nu fac explozie, glumește unul din ostași, căruia nu-i pot distinge în întuneric fața, dar îi ghicesc, ochii sclipitori și ageri.

Într-un oraș ars, când apar avioanele inamice nu sună nimeni alarma. așa că bănuim, atunci când nu mai auzim zbârnăitul motoarelor, că avioanele s-au îndepărtat și ne continuăm mai departe discuția.

Dar nu a trecut multa vreme și auzim în curtea bisericii câteva miorlăituri sinistre.

Întreb ce este.

Nu-i nimic, îmi spune locotenentul. Sunt pisicile orașului, care vin din ce în ce mai insistente și mai numeroase.

Caut să continui discuția, dar miorlăiturile jalnice ale pisicilor devin din ce în ce mai insistente și mai numeroase.

Ieșim în tinda casei.

În curtea bisericii vedem câteva zeci de licăriri care scliffeau în noapte: erau ochii pisicilor flămânde.

Când am ieșit din nou din casa, ele în loc să fugă, s-au apropiat mai mult de scari. Le vedeam ieșind din tufisuri, de sub gard, din dosul porții, de sub cerdac, de prețutindeni, și ochii lor luminau ca jeratecul.

Cât de grozav le scânteiau ochii.

Am încercat să le număr: zece, patrusprezece, treizeci și două.

Dar ochii care ard în noapte se înmulțesc mereu, apar de prețutindeni și numărătoarea e imposibilă.

Și toate pisicile acestea au început acum a miorlăi prelung, jalnic, sfârșietor.

De ce s-au adunat aici? întreb eu, cu vocea stinsă, fiindcă un fior rece îmi trecuse prin tot trupul la vederea acestor pisici și la auzul macabru lor miorlăit.

- Acestea sunt pisicile orașului Bălți. Când a fost incendiat orașul, ele au fugit pe câmpurile dimprejur, unde au stat fugare, ca și oamenii, zile și nopți de-a-rândul, îmi răspunde locotenentul Bucura. Acum aceste pisici sunt flamânzite peste măsură și vin în oraș pentru a găsi ceva de mâncare. Se duce fiecare din ele acolo unde știau că le este casă. Dar în loc de casă nu găsesc decât o movilă de cenușă.

Pisicile încep atunci a rătăci pe ulițele pustii, miorlăind, leșinate de foame. Toată noaptea cutreieră printre grămezile de cărămidă arsă și de scrum, cu ochii sclipitori, căutând ceva de mâncare.

Și nu găsesc nimic, nicăieri.

Corul de miorlăituri sfâșie sinistru nopțile toate, fără contenire.

Ard malurile Nistrului

Aflu apoi că imediat ce au simțit aceste pisici că în curtea bisericii s-a înjghebat o așezare omenească au început să vină acolo și miorlăie cu nădejde că li se va da ceva de mâncare. Toată noaptea cutreieră tufișurile cimitirului, se cațără la ferestre, la usa, se urca pe acoperiș și zgârie cu ghearele...

- Și sunt multe? întreb eu.

Sunt câteva sute. Ostașii mei le-au văzut dimineața. Unele dintre ele au blana arsă pe jumătate. Altele au tot corpul pârlit și răni mari pe spinare.

- Și nu li se poate da ceva de mâncare ca să nu mai miorlăie atâta?

Soldații își împart în fiecare seara hrana cu ele, dar nu e suficient cât li se dă. Ele sunt flămânzite tare.

În vreme ce vorbeam cu locotenentul Bucurica, pisicile flămânde s-au strâns la picioarele noastre și ochii lor, foarte aproape unul de altul, păreau o cuvertura cu broderie luminoasă.

N-am mai putut suporta prezența și miorlăiturile lor și am intrat în casa.

Aflu că nu numai pisicile dar și câinii din oraș vin în fiecare noapte pe străzile pustii, cutreierând ruinele fumegânde, lihniiți de foame și lătrând sinistru spre luna.

Cum se face că a scapăt biserica Soborului numai acoperișul distrus, când toate casele dinprejur sunt arse? întreb eu curios.

Mi se pare ca aviația germană și aviația română evită totdeauna bisericile, asupra cărora nu lansează bombe, deși știu ca bolșevicii au așezat mitraliere și tunuri în clopotnițe și în pridvoarele lăcăsurilor de închinăciune.

Evreii și comuniștii nu au incendiat biserica Soborului din Bălți, fiindcă aveau aici instalat un cuib de mitraliere care a funcționat până în ultimul moment. În timpul retragerii, bolșevicii nu au mai avut timp să dea foc bisericii. Au așezat doar în graba câteva mine care nu și-au făcut efectul.

Aflu apoi că aviația bolșevică a căutat, după retragerea trupelor sovietice din Bălți, să distrugă monumentală biserica a Soborului și au aruncat mereu asupra ei bombe.

Cu câteva zile mai înainte o bombă a căzut lângă crucea înaltă, care se afla în curtea bisericii și a inclinat-o mult.

Timp de douăzeci și patru de ore crucea din curtea bisericii a stat inclinata spre pământ, gata să se prăvale.

A două zi la aceeași ora, avioanele bolșevice au căutat din nou să distrugă biserica, aruncând asupra ei bombe. De data aceasta, una din bombe, una singura, a căzut în curtea bisericii, dar nu a făcut explozie. Ea a căzut lângă cruce, făcând o groapa adâncă și îndreptând crucea, care astăzi este dreapta ca mai înainte.

Constantin Virgil Gheorghiu

Acest fapt, care constituie o adevărată minune, a impresionat nesfârșit pe credincioși.

Ei vin în număr mare să privească această cruce pe care bolșevicii au încercat s-o doboare dar, care a rămas îndreptată tot de bombele lor, în picioare și neclintită, ca un semn al triumfului credinței.

Înainte de a mă culca, unul din ostași raportează ca ambulanțele Crucii Roșii au ridicat de la marginea orașului corpul unui rănit. Nu se știe până acum împrejurarea în care a ajuns rănitul în mijlocul lanului de grâu. Din declarațiile câtorva cetățeni, martori oculari, se deduce ca rănitul, care este un fost negustor creștin din Bălți, a fost ridicat în ziua retragerii armatelor bolșevice de către doi evrei, care l-au dus la marginea orașului unde au încercat să-l împuște, tragând asupra lui câteva focuri de armă.

Fiindcă armatele românești și germane intrau în oraș, evreii asasini nu au mai avut timpul să constate dacă victima a încetat din viața și au fugit ca să nu fie prinși.

Rănitul a rămas acolo pe câmp, până a două zi dimineța, când a încercat să se ridice, dar n-a reușit. El și-a pierdut cunoștință și a zăcut mai mult mort decât viu în dogoarea soarelui, în mijlocul lanului de grâu, aproape patru zile.

Rănilile pe care le avea i s-au umplut cu viermi.

Când l-au găsit trecătorii și l-au predat sanitarilor, nimeni nu-și închipuia că va mai trăi.

Medicii cred însă că rănitul va scăpa cu viață.

Aș vrea să-l revad pe acest negustor creștin, după ce se va face bine, ca să povestească cum au încercat evreii să-l asatineze și cum l-au lasat în mijlocul câmpului cu rănilile deschise, ca să se cuibarească viermii în ele.

După câte s-au stabilit până acum, asasinii sunt niște evrei care au locuit în Bălți și pe timpul românilor. Am presimțirea că și ei, acești ucigași de cea mai ordinară speță, se aflau în convoiul care a defilat la apusul soarelui prin fața ruinelor.

Am adormit cu un gust amar, ca de cenușă, în gura.

Parea că mirosul cadavrelor care ard sub ruinele orașului îmi umple camera și mă sufocă.

M-am deșteptat înainte de revărsatul zorilor.

Mi se pare ca era ora trei sau trei și jumătate.

După ce mi-am spălat obrajii cu foarte puțină apă - căci în Bălți erau distruse toate fantânele și uzina, așa că apă se gasea extrem de anevoios - am ieșit în strada.

Ostașul german, de care mă despărțisem aseara, era la postul lui.

Îl întreb:

- Ce împușcături s-au auzit?

Ard malurile Nistrului

Îmi spune că în cursul nopții au fost găsiți într-o pivniță, sub ruine, opt evrei și un aparat de radio emisiune de cea mai modernă fabricație. Tot acolo s-au găsit hărți, documente secrete și file multe cu informațiuni cu caracter militar, pe care acești evrei, toți originari din Bălți și din împrejurimi, le transmiteau inamicului.

Postul de radio al spionilor evrei a fost descoperit chiar în timpul emisiunii.

Cei opt evrei au fost executați după câteva ore.

Acestea erau detunăturile pe care le auzisem și care mă deșteptaseră din somn.

Acestor evrei din Bălți nu le putuse satisface setea de distrugere și de crima numai incendierea orașelor din nordul Basarabiei. Ei activau acum, nădăjduind că vor putea face din toate orașele României ce au făcut din Bălți.

Cât de blânda este pedeapsa cu moartea pentru ei și pentru crimele lor!

Înainte de a pleca din Bălți, cobor spre marginea orașului.

La podul Chișinăului întâlnesc câțiva sateni care numai că nu-mi sărută mâinile de bucurie că mă văd.

- De atâta vreme vă așteptăm să veniți să ne scăpați! De când așteptăm armata română!

După ce povestesc suferințele îndurate, unul dintre dânșii îmi arată biserica din mahalaua care se întinde la marginea Bălților, dincolo de podul Chișinăului.

În curtea acestei biserici, îmi spun sătenii, bolșevicii au profanat mormintele.

Mormântul familiei Lungu, în care erau înmormântate două fete, după ce a fost jefuit de bravii ostași bolșevici, a fost aruncat în aer cu dinamita.

Bolșevicii se hotărâseră, după cât se vede, să jefuiască nu numai pe cei vii, dar nici morților nu le-a lăsat liniștea cuvenită și au aruncat sicriile în aer cu dinamita, după ce le-au pradat.

Cetățenii povesteau cum au sărit bucățile de sicriu și de oase, împrăștiindu-se în toată curtea bisericii. Când vorbeau de aceste grozavii, ei își tineau palma la obraji și din când în când se închinau îngroziți.

OAMENI DE PÂINE

Sunt nevoit sa întrerup convorbirea cu sătenii, fiindcă un ofițer superior german, care pleca spre Orhei, a avut amabilitatea să mă ia în automobilul său.

Cum ieșim din Bălți, printre ogoarele aurii, se desfaășoară o șosea albă și frumoasă.

E ora opt dimineța și străbatem drumul prin feeria ogoarelor, cu maximum de viteză; ofițerul german e foarte grăbit și trebuie sa ajungă la destinație cât mai curând.

În sate, țărani ies în întâmpinarea mașinii, salutând cu capul descoperit și înclinându-se mult.

De abia ne-am depărtat de Bălți și în tot lungul drumului, de o parte și de alta a soselei, încep să apară mormintele ostașilor căzuți în luptele care s-au dat pe aici cu câteva zile mai înainte.

Cât de simple și de emoționante sunt aceste morminte provizorii!

Ele sunt formate dintr-o cruce cioplită în grabă, deasupra căreia e așezată casca de oțel a celui mort.

Aceste morminte au fost sapate, de cele mai multe ori, chiar în timpul luptei. Din două bețe ostașii au alcătuit o cruce pentru camaradul mort, apoi i-au pus casca deasupra și închinându-se au trecut mai departe, continuând luptă.

E impresionant faptul ca mormintele soldaților români sunt amestecate cu ale soldaților germani.

Iata: o cruce cu casca germană. Lângă ea, o cruce cu casca românească. Și tot drumul de la Bălți e presărat, de o parte și de alta, cu cruci din acestea simple, deasupra cărora e așezată o cască română, o cască germană.

După ce am strabătut vreo șase sate, trecând pe șoseaua pe care zaceau arme, muniții și mașini rusești stricate, ajungem în satul Sărăteni, jud. Orhei.

Aici ofițerul german trebuie să rămână până în seara.

Îi mulțumesc și pornesc prin sat, singur.

Aflu ca preotul Timotei Brânza, parohul bisericii din Sărăteni, a rămas în timpul ocupației bolșevice, în sat, la postul sau, lângă altar.

M-am dus să-l vizitez. Locuiau și dânsul și soția și copilul, într-o cameră modestă, cu pământ pe jos, la marginea satului.

Preotul Timotei Brânza nu are decât vreo douăzeci și șapte de ani și este un apostol entuziast al bisericii noastre.

Ard malurile Nistrului

Deși avea puțința să treacă în România, atunci când Basarabia a fost răpită, el a preferat să rămână în mijlocul credincioșilor săi, așa cum au făcut cea mai mare parte din preoții basarabeni.

Ei știau că dacă rămân sub ocupația bolșevică își vor sfârși viața asasinați de evrei, deportați în ținuturile înghețate ale Siberiei, ori închiși în cele mai grozave pușcării.

Totuși au rămas.

Timp de un an acești preoti au trăit, împreună cu familiile lor, cele mai crunte umilinți.

- Mă chemau la adunările lor și mă întrebau:

Părinte, vrei să marturisești în fața întregului popor, ca tot ce ai predicat până acum e o minciună și ca nu ai făcut-o decât pentru bani?

Evreii, amestecați în multime, începeau să râdă cu hohote și ziceau:

- Hai, părinte, spune și față de oameni ce ne-ai spus și nouă: că nu există nici un fel de Dumnezeu și că toate cele propovăduite de dumneata sunt minciuni, pe care le-ai spus ca să primești leafă de la stat...

Preoții trebuiau să tacă, să evite orice discuție cu bolșevicii care, dacă îi contraziceai, te deportau în Siberia pentru “agitație religioasă”, sau te băgau în închisori.

Sătenii tăceau și își ascundeau icoanele prin scrinuri, fiindcă bolșevicii umblau din casa în casa și unde găseau o icoana o aruncau în stradă și o sfărâmau în picioare.

Totuși, populația din sat și-a vândut vitele, plătind enormele taxe cerute de Soviete, ca să li se lase biserica deschisă.

Veneau într-o zi câțiva bolșevici și măsurau biserica în lung și în lat, apoi spuneau:

- Aceasta clădire este foarte incapătoare și bună ca să facem din ea un spital în care să ținem o sută de bolnavi sau un atelier în care să lucreze patruzeci de muncitori...

Populația care auzea conversația începea să se roage să nu le transforme biserica în atelier.

Bine, spuneau bolșevicii, dar dacă nu facem atelier în aceasta clădire, care este foarte bună pentru așa ceva, atunci păgubim statul cu atâtea sute de ruble... .

Sătenii tăceau.

- Putem noi face Statului o pagubă de câteva sute de ruble, lasând clădirea netransformată în atelier?

Pâna la urmă, cetățenii se ofereau să despăgubească statul, dându-i acele câteva sute de ruble, numai să nu le fie transformată biserica în atelier de croitorie sau cizmărie.

Constantin Virgil Gheorghiu

De abia plecau acești bolșevici și veneau alții, care, spuneau că biserica trebuie transformată în sală de conferințe și de petreceri pentru muncitori.

- Dacă nu o transformăm în sală de conferințe, păgubim statul cu două sute de ruble pe an.

Sătenii nu știau ce să mai zică.

Ei, ce ziceți, dați voi statului despăgubirea de două sute de ruble pe an, sau facem din biserica o sală de conferințe pentru muncitori?

Țăranii începeau să se tocmească.

Pierde statul, nu putem lăsa nici o copeica sub această sumă, ziceau bolșevicii...

Și sătenii își vindeau vitele și plăteau un nou bir, pentru a nu le fi biserica închisă și pângărită.

În chipul acesta s-au smuls de la țărani sume colosale de bani, pentru a le fi lăsate bisericile deschise.

Și totuși, preoții nu au fost scutiți de umiliri. Ei erau împiedicați în fel de fel de chipuri de a sluji la biserică.

Sâmbăta seara, după vecernie, sau în ajunul sărbătorilor, preotul din sat primea vizita unuia din conducătorii bolșevici, care aproape totdeauna îi spunea:

- Tu, părinte, mâine ești de serviciu la curățatul șoselei sau la curățatul zăpezii.

Intri în serviciu la ora șapte dimineața și până la amiază trebuie să termini.

Preotul insista:

- Bine taică, dar mâine am slujbă la bisercă.

Să vin după amiază.

- Nu se poate. E nevoie să cureți zăpada dimineață.

Și preotul trebuia să se supună. În orașe, dar mai ales în sate, preoții erau supuși la cele mai umiltoare corvezi. Ei erau obligați să curețe iarna zăpada, să sape vara șanțurile pe șosea, să facă pe paznicii de noapte, sau pe oamenii de serviciu la ușa primarului.

Credincioșii basarabeni erau împiedicați, cam în tot aceleași chipuri, de a lua parte la slujba religioasă.

Sâmbăta seara aghitatorul bolșevic se prezenta la casa celor mai de văză gospodari și credincioși, invitându-i pentru a doua dimineață la cine știe ce fel de întâlniri sau conferințe antireligioase.

Credincioșii în loc să poată merge la liturghie, erau obligați să asculte cuvântarea antireligioasă a unui evreu care batjocorea religia, batjocureau pe preoți și lua numele lui Dumnezeu în desert.

Cei mai mulți preoți au fost însă deportați în Siberia.

Satele și au rămas fără slujitori ai altarelor.

Ard malurile Nistrului

Dupa câteva ceasuri de zăbavă în casa părintelui Timoftei Brânza, primul preot basarabean rămas în teritoriul răpit, cu care stau de vorbă, îmi iau rămas bun de la sfinția sa, pornind spre șoseaua de la marginea satului, care duce spre Orhei.

Soarele înălțat mult deasupra câmpurilor de aur dogoare fierbinte.

Aștept la crucea drumului vreo mașina care să mearga spre Orhei.

La câteva sute de pași, o echipă de ostași germani repară un pod care a fost distrus de bolșevici. Ostașii germani lucrează și cântă marșul.

După un timp, cântecele lor au încetat, s-au așezat la masă.

Rămân la marginea drumului, lângă troița de lemn care a fost batjocorită de soldații pagâni ai Sovietelor. În retragerea lor, acești ostași criminali nu au cruțat nicăieri, sfintele, naivele și atât de frumoasele troițe de la răscrucile drumurilor de pământ al Basarabiei.

Ei au înfipt baioneta în trupul vopsit stângaci cu albastru și galben, al Mântuitorului. Crucea, pe care e răstignit acest emoționant de simplu și de naiv Hristos, a fost împunsă cu baioneta și ruptă.

Troița de la marginea satului, la care s-au închinat cu lacrimi, cu metanii și cu cucernicie nesfârșită, atâtea sute și mii de plugari, când plecau sau când se întorceau de pe ogoarele lor, șade acum umilită și devastată. Șade pângărită la crucea drumului.

Iisus Hristos, care e răstignit pe această cruce, a fost din nou împuns și lovit de pagâni.

Doi țărani vin în acest timp de pe șosea, mergând triști prin colbul fierbinte al drumului. Ei au apărut de undeva, din imensitatea ogoarelor, parcă s-ar fi desprins făptura lor din însăși făptura pământului și a câmpurilor aurii.

Când au ajuns în dreptul troitei, cei doi țărani, amândoi bărbați în vârstă, s-au oprit și-au înclinat trupul mult, foarte mult, cu piosenie, apoi și-au făcut câteva cruci mari, și au rămas așa tăcuți și încovoiați, în fața Hristosului răstignit și împuns cu baioneta.

Rugăciunea lor fără cuvinte o bănuiam mult mai fierbinte decât dogoarea soarelui care ardea pământul.

Dupa câteva clipe cei doi țărani și-au făcut din nou cruci mari. Apoi și-au ridicat traistele, pe care le, așezaseră în colbul alb și fierbinte al șoselei, și au pornit mai departe, cu același pas încet, legănat și trist.

Călcau pe șosea fără grabă, fără să ridice picioarele desculțe, prea mult, târându-le aproape, parcă anume pentru a nu se despărți și a nu se desprinde prea mult de pământ. Ei, în întregime, și tălpile lor, păreau împlântate în pământ, lipite de pământ.

Niciodată nu am avut mai puternic impresia că țăraniii aparțin pământului, așa cum aparțin pământului copacii, și sunt legați de el, și ei,

Constantin Virgil Gheorghiu

indestructibil; prin rădăcini zdravene, de neclintit, care pornesc din însăși carnea, sângele și sufletul lor, mergând până în mădularele fierbinți ale pământului.

Când au ajuns în dreptul meu, i-am oprit.

Mi-au răspuns la buna ziua cu vorbe stinse și bune.

- De pe câmp. ..

Au pronunțat cuvântul câmp, cu toată gura parcă ar fi mușcat din el.

Aflu apoi o întâmplare sfâșietoare.

În zorii acelei zile, o bandă de cincizeci de indivizi, alcătuite din evrei și din soldați bolșevici care rămăseseră ascunși pe ogoare și prin lanurile de la marginea satului s-au năpustit cu armele asupra unei comune vecine.

Ei au tras cu mitraliera în copii și în batrâni. Au ucis mai mulți oameni, au otrăvit fântâna și au căutat să dea foc satului. Dar au fost prinși și arestați de armata noastră.

- Și veniți acum din satul acesta?, întreb eu.

- Nu. Noi venim de pe câmp. Ce însemna pentru dânșii câmp, vom vedea imediat.

Banda care atacase satul era lăsată de armata sovietică pe pământul basarabean pentru a incendia satele, a teroriza populația, dar mai ales pentru a da foc recoltei.

Aveau misiunea, acești distrugători să toarne gaz și să aprindă cu chibritul clăile de grâu, de orz, de ovăz și secară, de pe ogoarele nesfârșite ale Basarabiei, pentru a înfometa populația.

În cazul când grâul nu era strâns, incendiatorii trebuiau să-l aprindă în lan.

Între altele, ei trebuiau să producă teroare, să înspăimânte pe agricultorii pentru ca ei să nu mai aiba îndrăzneala să iasă la culesul grâului. după socotelile lor, trebuia ca recolta să se scuture pe pământ, să nu o culeagă nimeni.

Bande de distrugători trebuiau să ucidă în fiecare sat câțiva țărani pe câmpuri. Credeau ei că, în chipul acesta, vor înspăimânta pe toți sătenii și ei nu vor mai ieși la strânsul recoltei.

La marginea satului atacat în dimineața aceea bandele de distrugere ale bolșevicilor au întâlnit o familie de țărani compusă dintr-un batrân, doi feciori ai lui, o femeie și un copil, care secerau grâul.

Secerați grâul pentru români? Culegeți pâinea ca să o dați armatelor românești, trădători ce sunteți!

Au urmat după aceste cuvinte câteva înjurături, iar țărani, începând cu batrânul și sfârșind cu copilul, au fost uciși de gloanțele bolșevicilor.

După săvârșirea acestei nemaipomenite crime, banda s-a îndreptat spre sat.

Ard malurile Nistrului

Cele cinci cadavre au rămas scäldate în sânge, pe lanul de grâu.

Caii, care se aflau legați la căruța speriați de detunăturile armelor, s-au zmucit rupând frânghia și luând-o la fugă prin grâne și prin porumb.

Cei doi flăcăi, când s-au văzut atacați, au încercat să se apere cu coasele și cu secerile pe care le aveau la ei.

Dar intenția le-a fost spulberată de gloanțele care le-au străpuns piepturile.

Ei au căzut peste grâul de aur, cu cămașa, cu pieptul și cu coasele înroșite de sânge.

Sângele s-a scurs apoi, din abundență, fierbinte peste grâul de aur, înroșind snopii și spicele.

Apoi s-a scurs, acest sânge, vărsat pentru pământ, pe țărâna înfierbântată de soare.

Pământul negru, din care grâul crescuse înalt de nu te vedeai din el absorbea acum, sângele înfierbântat al celor care îl lucrau cu patimă și iubire, de sute de ani.

Ce caldă era înfrățirea aceasta dintre sângele țăranilor plugari și țărâna ogoarelor lor, mi-am dat seama din vorbele domoale și îndurerate cu care mi se povestea întâmplarea.

După puțin timp soarele ardea, ca o muștrare pentru crima făcută aici, deopotrivă, țărâna și trupurile celor cinci țărani morți, ale căror piepturi stăteau dezgolite, bronzate și străpunse de gloanțe.

După potolirea urgiei, au venit din sat câteva femei care au aprins la capătâiul morților lumânări făcute din ceară de albine.

Erau lumânări făcute din cea mai curată ceară care există pe lume. țăranii basarabeni storc fagurii cu mâinile, apoi ceara o topesc, și fără a o trece prin rafinării speciale, fac din ea lumânări, pe care le aprind pentru slava lui Dumnezeu.

În timp ce lumânările acestea făcute din cea mai pură ceară își uneau dogoarea lor cu dogoarea soarelui, din brazdele înfierbântate ale ogorului se înalța un abur fierbinte: aburul pământului.

Acest abur, care pornea din adâncul brazdei, mai de jos, din însăși inima uriașă a câmpului și se unea cu parfumul sălbatic al ierbii și al grâului, constituia un parfum mai sfânt și mai puternic decât acela al smirnei și al tămâiei cu care se afumă morții.

Părea că tot lanul de grâu e o cadelniță uriașă din care se înalță mireasma pământului, fierbinte și calmă pentru a tămâia în jurul celor cinci țărani morți pe brazdă și pentru brazdă.

Întreaga scena o vedeam în ansamblul ei de mare liturghie, numai privind obrajii arși violent de soare ai celor doi țărani care îmi povesteau cum s-au petrecut faptele.

Constantin Virgil Gheorghiu

- Ne-am închinat și noi, pentru sufletele lor, că erau oameni tare buni... .. adevărați oameni de pâine.

Ce frecventă este expresia aceasta în Basarabia!... Despre un om cumsecade, muncitor credincios, cinstit și liniștit, se spune: “nu e haiduc, ci e un om de pâine“.

Toți basarabenii sunt oameni de pâine!

Singurii oameni de pâine pe care i-am întâlnit vreodată și aceasta, mai ales prin dragostea lor cuvioasă față de pământ.

- Și unde vă duceți acum? îi întreb eu pe cei doi săteni.

- Ne ducem să ne luăm sculele și pornim la strânsul pâinei.

- Nu vă e teamă?

Fără să se gândească măcar o clipă, fără a li se clinti măcar un muschi pe fața pârlită de soare, cei doi țărani au răspuns întrebării mele, deschizându-și gura amândoi deodată, și rostind cu minunatul accent basarabean, cu blândete, și totuși cu o hotărâre pe care nu o pot clinti nici cele mai aprige furtuni și urgii:

- Pâinea trebuie culeasă de pe câmpuri!...

Apoi și-au luat ziua bună și s-au depărtat cu același pas de domoală cadență pe șoseaua cu colbul fierbinte.

Am rămas în drum.

Peste câteva minute aveam să găsesc o mașina cu care am pornit spre Orhei.

În viteza automobilului vedeam de o parte și de alta a șoselei grupurile de țărani care-și secerau grâul cu migală, cu îndărătnicie sfântă și cu o imensă religiozitate.

Credința în Dumnezeu și în pământ a acestor oameni, nu o va putea să o nimicească nimenea, niciodată, oricâte sute de ani ar trece, fiindcă ea face parte integrantă din sufletul și sângele basarabenilor, a acestor neîntreçuți oameni de pâine.

Și când te gândești că bolșevicii au voit să le răpească basarabenilor tocmai credința în Dumnezeu și pătimașa iubire de pământ, îți dai seama cât au îndurat ei.

Pământul și rugăciunea sunt pentru ei ca apa și aerul.

Încercând să le iei credința și pământul pe care ei îl lucrează încet, rudimentar și cu religiozitate, însemnează să-i asasinezi.

Pentru alte popoare de pe lume, intensitatea durerii trăită de poporul basarabean, în anul acesta de sclavie, va fi poate neînțeleasă pe deplin.

Ca să înțelegi într-adevăr cât au suferit ei, trebuie să vii aici, în mijlocul țarinei, și să vezi ce înseamnă pentru ei pământul și biserica.

Așa cum nu se poate trăi fără apă, ei nu pot trăi fără rugăciune și fără pământ; fără pământul care să fie al lor și numai al lor.

Ard malurile Nistrului

Am întâlnit expresia care ne va ajuta să pricepem legământul dintre ei și pământ. Basarabeanul nu spune despre un loc, despre un ogor, că este proprietatea lui, zice:

- Pământul acesta este al meu pe veci! Asta înseamnă că îl stăpânește cu acte în regulă și că este proprietarul lui.

Dar când zice că e al lui pe veci, se înțelege și mai mult: se înțelege acea dragoste și acel atașament dogoritor dintre țărână și om.

Scena cu țărani asasinați mișelește în mijlocul lanului, fiindcă își secerau grâul, nu îmi mai iese din minte.

Ea îmi dogorește pieptul.

În acest timp, mașina se apropie de Orhei.

Văd de departe zidurile albe, acoperișurile roșii.

Deasupra lor, deasupra întregului oraș, se înalță, uriașe, coloanele de fum.

Orheiul arde!...

Cum ne apropiem de primele case, ne înneacă fumul. Pe partea dreapta a șoselei a fost o fabrică sau un depozit, din care nu au mai rămas decât câteva mormane care fumegă.

De aici înainte, de o parte și de alta a străzii principale, pe care trecem încet, nu se află decât rămășițele de case din care se înalță fumul înecăcios, negru, sinistru.

Nu se mai văd de departe și de alta a străzii decât mormane negre de cărămidă afumată, de lemn ars și jeratec.

Gospodăriile au fost transformate toate în grămezi fumegânde, în boccele cu lucruri scapate din flăcările focului și ale devastării bolșevice.

Clădirile instituțiilor, morile, fabricile, casele particulare, magazinele, toate sunt transformate în vetre fumegânde de scrum și de cenușă.

Nu ne oprim nicăieri.

Ce-am putea afla, ce-am putea auzi, mai mult decât ne vede ochiul, mai mult decât acest tablou înspăimântător, de oraș care a fost incendiat și devastat cu trei zile în urmă și care continuă să mai ardă.

Căci Orheiul, adică aceste movile de moloz și cărămidă afumată, continua să ardă. Fumul acoperă tot cerul orașului, ca o perdea de doliu. Ieșim din atmosfera aceasta de infern și intrăm pe șoseaua minunat plantată cu pomi bătrâni, care duce spre Chișinău.

Ofițerul german, care se afla lângă șofer, privește uimit frumusețea acestui drum. Nu-și poate stăpâni exclamațiile de admirație.

Pe urmă, oprește mașina, scoate aparatul și face câteva fotografii.

Constantin Virgil Gheorghiu

ARDE Chișinăul!...

Trecem printr-o pădure deasă: pe aici au fost cândva codrii Orheiului, leagănul atâtor cuiburi de viteji moldoveni.

După o jumătate de ceas, suntem în apropiere de Chișinău.

Orașul nu se vede încă, dar pietrele de pe marginea șoselei arată că mai avem de parcurs vreo 9 kilometri.

Urcăm o pantă.

În vârful ei se afla piatra kilometrului 7. În vale se vede, imens, cu casele albe, cu acoperișurile roșii, Chișinăul.

Din zece părți, dintr-o sută de părți ale orașului, se înalță spre cerul plumburiu al acelei amiezi de iulie, coloanele de fum.

Cu cât ne apropiem mai mult, cu atât ne dăm seama că întregul oraș este incendiat.

Chișinăul arde!

Simt cum mi se preling de pe gene două lacrimi flerbinti.

După București, acest oraș era cel mai mare ca întindere, din întreaga țară.

L-am lăsat anul trecut încărcat de frumusețea lui de oraș de stepă, pe care nu o avea nici un alt oraș și credeam că, oricât de devastat ar fi, îl vom găsi la fel de bun și de prietenos.

Dar Chișinăul pare a fi transformat ca și Bălți, ca și Storojineț, ca și Orhei, în mormane de cenușă.

Numai mahalalele nu ard.

Din centru se înalță nenumărate perdele de fum.

Priveam cu ochii aburiți tabloul orașului care arde.

Mai avem trei kilometri până la Chișinău.

Nu am avut tăria să intru în oraș. Ma gândeam să rămân acolo și să pomesc pentru a mă obișnui cu ideea că Chișinăul nu mai este.

În timpul acesta, din lanul de grâu de pe partea dreapta a șoselei, ies înaintea mașinii două fete cu buchetele de flori sălbatice de câmp, în mâna. Ne opresc și ne ofera florile.

Aveam tocmai o până la motor. Și cât am zăbovit acolo pentru reparație, am stat de vorba cu aceste două fete.

Ambele erau foste eleve ale Liceului Eparhial din Chișinău.

Fusesera colege de clasa și de banca. De abia dăduseră examenul de admitere în clasa V-a și nu mai putuseră urma școala. Basarabia a fost răpită de bolșevici și cele două fete au fost obligate să între lucratoare la Fabrica de tutun.

Ard malurile Nistrului

Erau îmbrăcate amândoua cu niște rochițe înflorate, de calitate foarte proastă, aveau în picioare sandale ieftine de pânză și parul le era răvășit și nepieptănat.

Paloarea obrazilor vorbea strident despre toate suferințele îndurate în cursul acestui an.

N-am îndrăznit să le întreb nimic. Simțeam că orice întrebare le-ar fi scormonit nesfârșită durere a carei pecetei li se vedea pe obraji.

Una dintre ele a scos, dintr-un plic galben pe care-l avea în mână, vreo cinci fotografii:

- Uite, aceasta este fotografia fratelui meu care a fost deportat acum două luni în Siberia și s-au umplut ochii de lacrimi.

Aceasta este fotografia tatalui meu, ne-a spus ea, arătându-ne poza unui bătrân cu părul alb și cu mustațile albe. A fost ucis de N.K.V.D.

Fosta școlăriță ne arată apoi fotografia unui tânăr, care nu pare a avea nici 20 de ani: este logodnicul ei, luat cu forta în armata sovietică. Fata se oprește îndelung cu privirile asupra acestei fotografii, apoi ne spune:

- El nu va trage nici un glont de armă asupra armatei românești. Mi-a spus că el nu va lupta contra neamului lui...

Acum fata scoate din plic o fotografie în care se află ea cu familia, apoi o fotografie decupată din vreo carte de istorie, a Regelui Mihai I.

În cuvinte simple, puține și emoționante, vorbind când ea, când colega ei, cele două fete îmi povestesc întâmplările lor din ultima vreme.

Cu o săptămână mai înainte, bolșevicii au dat ordin populației să evacueze orașul Chișinău. După aceea au minat toate clădirile. Magazinele și casele fusesera jefuite. Nu mai rămăsese în nici o casă, în nici un depozit, nicăieri în tot orașul nici măcar un pumn de făină.

În ziua retragerii lor din oraș, bolșevicii au aruncat casele în aer și au incendiat totul. Echipetele de distrugere mergeau pe străzi, din casă în casă, aprindeau fitilul dinamitei, turnau gaz și dădeau foc. Tot atunci au început și crimele.

Ostașii bolșevici turmentați de băutura și bandele de evrei care făceau parte din batalioanele de distrugere, împușcau în case, pe străzi, oriunde întâlneau, pe românii basarabeni.

Populația, care a scapat, s-a refugiat în vii și pe dealurile din jurul orașului.

Cîteva mii de oameni stăteau fugari, dormind în lanurile de porumb, în grâu sau prin livezi, de aproape o săptămână.

Toți acești refugiați de urgia focului și a barbariei bolșevice, erau flămânziți în ultimul hal.

Ei nu găseau nicăieri o bucată de pâine, un pumn de mălai, pentru a face mămăligă, vreo pasăre... Nimic.

Constantin Virgil Gheorghiu

Aceste două fete se rătăcisera de mamele și de surorile lor și stăteau în lanul de grâu, singure.

În unele nopți plouase și părul le era și acuma murdar de noroi.

Fântâna se afla la o distanță de 2 kilometri la marginea orașului și drumul până acolo era extrem de riscant, în timpul retragerii bolșevicilor. Așa că cele două fete, ca și ceilalți fugari, erau chinuite nu numai de foame, dar și de sete.

- Și ce faceți tot timpul aici?

- Ne rugăm lui Dumnezeu să călăuzească armatele noastre spre biruință, să le aducă mai repede și să ne salveze.

- Scoteam fotografiile acestea din plic, ne spun ele, le priveam, apoi ne rugăm din nou, stând în genunchi pe țărâna ogorului.

Cea mai mare bucurie o aveau când vedeau aparând deasupra orașului avioanele românești. Atunci ruga lor devenea clocotitor de fierbinte.

Se înălțau aceste rugi până în înaltul nesfârșit al văzduhului și cu siguranță că ele întăreau inimile vitejilor zburători.

Cealaltă fată nu avusese timp să-și ia de acasă nici măcar o fotografie. Luase cu dânsa, în noaptea aceia de fugă și de groază, doar icoana de pe perete, pe care o ținea sub braț, învelită într-un prosop.

Aflu ca în ziua în care a fost incendiat Chișinăul, bolșevicii au convocat la Fabrica de tutun pe cei aproape 1000 de lucrători moldoveni. Aveau de gând să-i încuie în fabrică pe toți, apoi să pună dinamită și să dea foc.

Fabrica de tutun din Chișinău trebuia să îngroape sub dărâmăturile ei o mie de muncitori care nu aveau nici o vină.

Sentiința aceasta fusese data de comisarii politici, din ordinul conducătorilor. Acesta era regimul care se aplica lucrătorilor în țara care se intitulează raiul muncitorilor.

Datorită unei funcționare, muncitorii, care erau chemați la ora 7 dimineața la fabrica, au aflat ce li se pregătește.

O parte din ei nu au voit să creadă, însă, că bolșevicii îi chemau în uzină pentru a-i asasina.

Și cu toate că au fost avertizați, câțiva au intrat în interiorul fabricii. Ceilalți lucrători au rămas afară.

Imediat după intrarea celor câteva echipe în uzină, bolșevicii au încuiat ușile, peste câteva minute s-a auzit o serie de detunături puternice, fabrica de tutun a sărit în aer și a fost cuprinsă de flăcări.

Eram chemate și eu și prietena mea, în dimineața aceea la uzina, ne spune una dintre fete, dar nu am intrat înăuntru.

La fel au fost asasinați și muncitorii din celelalte întreprinderi industriale sau comerciale din Chișinău.

Ard malurile Nistrului

În nenumărate închisori secrete ale orașului, au ars de vii toți arestații politici.

A trecut aproape o jumătate de ceas. Mașina este reparată.

Pornim.

Pe tot drumul, până la poarta orașului, întâlnim grupuri, grupuri de cetățeni care se întorc din vii și de pe câmpuri, spre fostele lor case.

Acești locuitori ai Chișinăului au privit de pe dealuri, nopți de-a rândul, cum le ardeau casele și tot avutul.

Acum se întorc înspăimântați să vadă vetrele de cenușă care au mai rămas.

Mersul lor spre oraș este de o tristete covârșitoare. Parcă tot cerul acesta plumburiu li s-a prăbușit pe umeri și îi înconvoaie.

În ce cadență tristă intrau în oraș pribegii!

Am văzut aproape de centru o familie care scormonea în movila de cenușă, între zidurile arse, ca să vadă ce-a mai rămas din gospodăria mistuită de flăcări.

Niciodată condeii mei nu va putea zugrăvi această scenă, care întrece în tristețe tot ce am văzut.

Familia era alcătuită dintr-un barbat care purta pe cap o șapcă de pânză, nevasta lui, o femeie tânără și frumoasă, și un copil de vreo opt ani.

Femeia avea în picioare sandale de pânză, murdare de colb și de noroi.

Acum ținea în mână o mașină de tocat carne, ruginită și înroșită de foc. O găsisse între grămezile de cărămidă arsă și de cenușă, acolo unde fusese bucatăria.

Aceasta era mașina ei de tocat carne.

Copilul care scormonea și el între mormanele de cenușă, a găsit o cutie de tablă, arsa:

- Asta nu e cutia de zahăr, mamă?

Întrebarea a rămas fără răspuns.

Femeia i-a luat tinicheaua din mână și a voit să o pună de o parte dar s-a răzgândit și a aruncat-o. Nu mai avea ce face cu această tablă arsă care fusese odată cutie de ținut zahăr.

Bărbatul, care cercetase totul cu de-amănuntul, a aruncat și el din mână câteva obiecte arse pe care le culesese, căci își dăduse seama că nu sunt de nici un folos, apoi și-a scos șapca de pe cap, și a trecut mâna trist prin păr, ștergându-și cu palma broboanele de sudoare, apoi a spus:

- Sonia, tu ai luat roșii și castraveții de acolo de sus?

Am luat, a răspuns femeia.

Să mergem la Natalia și să pregătim ceva de mâncare... Vrei?...

- Să mergem.

Femeia și-a ridicat legătura pe care o lăsase lângă o bârna arsă, a dat copilului mașina de tocat și au pornit, toți trei pe strada puștie.

Constantin Virgil Gheorghiu

I-am urmărit cu atenție: nu au scos nici un cuvânt.

Pășeau tăcuți și gravi. Toți trei mergeau nițel înconvoiați și cu privirile în pământ.

După ce au făcut vreo douăzeci de pași, bărbatul a întors privirile înapoi.

În loc să întâlnească silueta alba a casei, vedea acum un gol care rămăsese numai un morman de cărămidă și lemnărie arsă.

Copilul mergea și el la fel de grav și de tăcut, purtând în brațe mașina ruginită de tocat carne, pe care o găsiseră în cenușă.

Cobor din mașina și pornesc singur pe străzile acoperite de scrum și încărcate de materiale scapate de la foc.

Sunt aproape de gară. De aici începe strada Alexandru cel Bun, strada principala a Chișinăului.

În stânga mea se înalță frumoasa și vechea biserică Ciuflea.

E una din puținele biserici ale orașului care au scapat de devastare și foc.

De aici însă începe pânjolul...

De o parte și de alta a străzii nu văd decât moloz afumat și pereți goi și înegriți de fum.

Jeratecul mai fumează...

Apoi filmul acesta sfâșietor al orașului ars, se desfășoară sinistru: Piața este arsă, primăria arsă, monumentalele construcții de piatră ale Mitropoliei nu mai exista.

Fostul hotel și restaurant Londra e ars; aici a fost o cofetărie, aici cinematograful, dincoace o librărie...

Nu a mai rămas nimic din toate.

Am ajuns în fața soborului.

Suntem la douăsprezece ore după ocuparea orașului și cupola monumentalei biserici, cu trei altare, fumează.

Acoperișul este distrus. Interiorul bisericii este devastat.

Înainte de a intra în gradina Soborului, arunc o privire înapoi, spre ruinele pe care a început să se cearnă o boare de ploaie mărunță și deasă: parcă lăcrămează văzduhul peste ruinele Chișinăului.

Copacii nu au scapat nici ei de furia focului: frunzele și cracile sunt pârlite și negre.

De orașul acesta îmi sunt legate toate amintirile copilăriei și ale adolescenței.

Când l-am văzut ars, s-a așternut o perdea neagră peste suflet și am început să rătăcesc cu ochii aburiți de tristețe pe străzile devastate, prin mirosul de cenușă udă, de fum și de lucruri arse.

Ard malurile Nistrului

Aveam parcă o piatră uriașă pe umeri și mă durea capul înspăimântător de tare. Acum când mă aflu în fața coalei de scris, durerea de atunci mi se revarsă peste rânduri.

Și nu știu de unde am să iau atâta tărie ca să descriu jalea orașului ars!

Aici am trecut prima oară cu sufletul încărcat, de primele bucurii ale dragostei. Uite chiar aici, pe aceste străzi, am rătăcit într-o seara cu o scrisoare de dragoste, netrimisă până azi.

Acum copacii din grădină, sub care m-am plimbat atunci, au crăcile negre și frunzele pârlite de foc.

Banca, sub care am stat cu ochii pierduți în zare, este arsă și ea pe jumătate. Ciudat: cum de a ajuns focul până la aceasta bancă?

Aici am citit primele cărți literare, aici am trăit emoțiile examenelor. Aici...

Altul va putea scrie mai mult. Pe mine mă doare ca și cum ar fi ars aici o parte din făptura mea.

La câțiva pași chiar în fata Soborului văd o femeie care plânge, și se văita ținându-și mâinile la obraji.

E o țaranca îmbrăcată în straie groase de sat.

Mă apropii. Femeia își smulge părul de pe cap și se bate cu pumnii peste obraz.

Vaietele ei se auzeau clar. Nu zicea decât:

- Vai!... Vai!... Vai!

Femeia era atât de cufundată în durerea ei încât nu m-a văzut. Continua să plângă și să se vaite: Vai!... Vai!... Vai!...

I-am pus mâna pe umar:

- Ce ți s-a întâmplat, femeie?

- Ea a tresărit. N-a știut să-mi mai spună nimic.

- Nu-ți fie teamă, o liniștesc eu... Spune, ce ți s-a întâmplat?

Femeia și-a îndreptat privirile spre cupola arsă a Soborului și a prins a se jeli iarăși.

Am zguduit-o puțin:

- Hai, nu-ți fie teamă, vorbește ... Ce ți s-a întâmplat?

De data asta ea a izbucnit într-un hohot care îi zguduia tot trupul și a început a se lovi mai tare cu palmele peste față:

- Cum să nu plâng, dacă, uite, ne-au ars credința ...

Și privind spre cupola arsă, nu mai contenea din plâns și din vaiet:

- Ne-au ars credința!... Ne-au ars credința!...

Pentru dânsa, biserica Soborului însemna credința pe care le-au ars-o bolșevicii.

Nu am mai putut scoate nicio vorba de la ea.

Constantin Virgil Gheorghiu

Femeia a continuat să se jelească, smulgându-și părul și privind, printre lacrimile multe și mari, biserica arsă și devastată. Înainte de mă depărta, zguduit și eu, am întrebat-o:

- Cum te cheamă?

- Domnica Panica ...

Apoi a completat că e din Bălți și are patruzeci de ani..

I-am notat numele și am trecut mai departe.

Cei mai mulți nu vor înțelege intensitatea acestei scene. Totuși ea nu e unica.

În toată Basarabia, am întâlnit oameni care plâneau în fața bisericilor arse și devastate.

Plâneau de li se zguduia toată făptura și te înfiora jalea lor. Căci oamenii aceștia, care stau în genunchi în fața unei icoane câte două, trei ore, cufundați într-o rugăciune dogoritoare cum nu am mai văzut nicăieri, își iubesc bisericile mai mult decât însăși făptura lor...

Unde să mă duc?

Pașii mă îndreptau fără voie spre Liceul Militar. Am învățat aici șapte ani.

A mai rămas ceva din clădirea Liceului?

Nu aveam curajul să întreb pe nimeni. De altfel, nici nu a-și fi avut pe cine întreba. Străzile sunt aproape pustii. Nu trec decât grupuri de ostași, din când în când.

Grupuri de ostași printre ruinele fumegânde...

Am ajuns.

Nu găsesc nicăieri silueta înaltei clădiri. Mă apropii mai mult: acolo unde era intrarea principală, se înalță un morman uriaș de dărâmături. Acesta e Liceul Militar Regele Ferdinand I.

Întregul zid al fațadei este prăbușit.

Aripa stângă este transformată într-o movila uriașă de dărâmături.

Intru, pe poarta de fier, în curtea școlii. Odinioară, curtea aceasta era plină de flori. La umbra boschetelor, întinși pe iarbă, în luna iunie, învățam pentru examen.

Acum curtea este plină de bălării și iarbă crescută sălbatec. Deasupra bălăriilor s-a așternut praful alb pietros, care s-a răspândit ca un nour uriaș atunci când s-a năruit clădirea Liceului.

Liceul Militar nu a fost incendiat. Bolșevicii au pus însă în toate colțișoarele lui dinamită, și l-au aruncat în aer.

Arunc o privire spre terenul de sport, altădată strălucitor de ordine și frumusețe. Acum acest teren pare un maidan, așa cum se întâlnesc la periferiile orașelor.

Și pomii din curte au fost tăiați. Au făcut foc cu lemnul acestor copaci umbroși sub care ședeam noi, visători, în ceasurile de recreație.

Ard malurile Nistrului

Gândul că lemnul copacilor din curtea scolii, a fost pus la foc, la bucătărie, pentru a se fierbe supa sau ciorba bolșevicilor, îmi umple sufletul de o durere covârșitoare.

Găsesc, printre dărâmături și printre blocurile uriașe de perete prăbușit, o gaură prin care se poate ajunge până la scări.

Intru prin ea.

Scara aceasta de fier duce spre etaj, la dormitoare, și noi am urcat-o seara cu seara, șapte ani la rând.

Acum scară urcă numai până la parter, unde se rupe și atârna ca un braț uriaș de fier.

Pare că în căderea ei scara a vrut să se agațe, ca o mână vie, de ceva... Dar nu a reușit. Partea de sus atârna în ios, suspendată în gol, deasupra grămezilor uriașe de piatră albă, de cărămidă și de colb alb.

Pe scara de la parter, care avea altădată un mozaic totdeauna scilpitor de curat, este praf și prundiș. În vreo patru locuri pereții sunt prăbușiți și acoperă trecerea...

Merg totuși printre blocurile de pereți năruți.

S-ar putea ca vreo mină, care nu a făcut încă explozie, să arunce, acum, sub pașii mei, încă odată, dărâmăturile în aer.

Totuși merg înainte...

Uite, chiar aici în stânga a fost sala unde am învățat clasa a treia și a patra. Acum, încăperea este goală. Plafonul este căzut mult și prin spărtura lui se vede cerul plumburiu...

Ce-au făcut bolșevicii din aceasta sală de clasă? Nu știu.

Văd podelele murdare în câteva locuri de cerneala violetă. Parcă au vărsat o căldare de cerneală așa e de murdar. În stânga e o masă. Altceva nimic.

Și totuși eu revăd băncile, așa cum erau orânduite, odinioară, una după alta, pe patru șiruri.

În acest loc a fost banca pe care am stat eu. Dau cu cizma molozul de o parte, parcă pentru a recunoste locul pe care a stat banca mea.

Cu cine ședeam în banca în clasa a treia?

Nu am uitat: cu Ghiață Daniel...

Revăd toți colegii, așa cum stăteau în bănci. Pe urmă îmi apar în față numele lor, așa cum erau scrise în catalog: Ghiață Daniel, Gheorghiu Virgil, Ionescu Mircea, Ionescu Ioan, Ionescu Laurențiu...

Iata lecțiile de științe naturale, orele de limba română, de latină ... Toate se succed.

Dar îmi revin și privesc în jurul meu: sălii îi lipsesc doi pereți, plafonul este darâmat, bucata care mai stă deasupra capului meu, e gata să cadă și ea.

Constantin Virgil Gheorghiu

Am impresia că odată cu această sală de clasă, a fost distrusă și aruncată în aer o parte din adolescența și din tainele noastre de atunci..

Închid iar ochii și încerc să strig catalogul:

- Buruiană Gheorghe, Busuioc Ion, Creangă, Cosac...

Îi strig pe toți, unul după altul, repede, cu glasul tare și vreau sa le spun: .

Uite, clasa noastră a fost darâmată!...

Mi-aduc aminte de orele de educație morală, de istorie, de toate lecțiile. În nici una nu ni s-a vorbit de atâta barbarie. În nici o vreme a istoriei, ostașii, care sunt luptători, deci oameni loiali, nu s-au îndeletnicit cu distrugerea școlilor, a spitalelor, a muzeelor și a bibliotecilor.

Numai ostașii bolșevici luptă cu clădirile școlilor, ale spitalelor și ale bibliotecilor, aruncându-le în aer cu dinamită.

Înainte de a ieși din clasă, mai arunc o privire împrejur. Apoi închid din nou ochii și revăd pe toți colegii mei, șezând în bănci, la locurile lor. Iată pe catedră este părintele profesor Zaharescu, cu ochii lui buni ne vorbește despre pericolele lipsei de credință în Dumnezeu.

De ce mi-a venit în minte tocmai tabloul orei de religie?

Nu știu nici asta. Instinctiv, caut însă pe pereți, în coltul dinspre răsărit, icoana: nu e nicăieri. Nici perete nu mai este! Se vede însă în depărtare, prin golul deschis, o casa care arde undeva, probabil pe strada Haralambie. și se mai văd și alte case care ard.

Trec prin celelalte săli de clasă.

Aici am învățat în clasa întâia, dincoace am învățat în clasa a șasea, aici era clasa a șaptea.

Emoțiile examenelor de sfârșit de an, ale tezelor, ale extemporalelor, emoțiile primelor scrisori de dragoste pe care le-am scris în aceste săli, odinioară, și emoția plină de teamă a romanelor citite pe furiș, în orele de latină sau matematici, toate au fost aruncate în aer odată cu clădirea școlii.

Și caut cioburile amintirilor printre mormanele de moloz și de prundiș.

În locul unde era tabloul, în picioare, al Regelui Ferdinand, acum e așezată o statuie a lui Stalin.

Mă apropii de ea, o prind de mijloc cu toată puterea și o clintesc din loc: îmi pare că dacă o voi clinti, va apare din nou tabloul Regelui Ferdinand.

Dar statuia lui Stalin e făcută din pământ, sau nu știu din ce e făcută, că se sfărâmă ca o statueta de bălci. Și cu toate că nu era în intenția mea să o sfărâm, fiindcă eu am voit numai s-o dau la o parte din locul acela care nu era al ei, ea se frânge în două - cât e de mare - iar capul și partea de sus alunecă pe scările de marmoră.

Ard malurile Nistrului

S-a rostogolit cu zgomot, iar până la ultima treaptă nu a mai rămas decât un prundiș negricios, care a murdărit încă odată treptele.

Am coborât de aici spre sala de gimnastică: avea ușile zidite.

Am intrat în ea printr-un perete darâmat. Aici nu înțeleg ce au avut bolșevicii. Dealtfel, sala este complet dărâmată. Mie îmi apar însă în minte orele de gimnastică, când eram îmbrăcați cu toții în chiloți negri cu tricouri albastre.

Profesorul nostru de educație fizică, scriitorul Nicolae Dunăreanu, îmi apare înaintea ochilor.

În tot anul acesta, cât Basarabia a stat sub jugul bolșevicilor, am întâlnit regulat pe străzile Bucureștiului pe scriitorul Nicolae Dunăreanu.

Nu fac nici aici vreo figură de stil: de câte ori l-am întâlnit pe scriitorul Dunăreanu, la colțuri de străzi sau prin fața redacțiilor, totdeauna avea ochii plini de lacrimi și începea a vorbi de Basarabia ca de o parte a fâpturii lui.

El știa toate suferințele pe care le îndură basarabenii. De unde putea să le afle? Vorbea de ele și lăsa să-i curgă din ochi, prelingându-i-se obrazul cu riduri mari, șiroaiele de lacrimi.

La despărțire, totdeauna, îmi spunea, scotând batista din buzunar trecându-și-o pe deasupra ochilor.

- Scrieți la ziare despre Basarabia!... Scrieți despre Basarabia!

Și pleca apoi, ca un halucinat, ca un mucenic sortit să sângereze și să sufere pentru întregul pământ al Basarabiei, pierzându-se în furnicarul Bucureștiului.

A două zi, dacă-l revedeam întâmplător, Nicolae Dunăreanu, scriitorul care a descris viața celor umili din Delta și care trăia de mai mulți ani la Chișinău, iar acum se afla în pribegie, plângea la fel ca în ajun.

Timp de un an, și l-am întâlnit de nenumărate ori, niciodată nu l-am văzut pe Nicolae Dunăreanu fără lacrimi în ochi.

Bea vin și lăcrăma pentru tot pământul Basarabiei.

Și totdeauna îmi spunea cu o durere nesfârșită: Scrie mai mult de Basarabia...

Acum, parcă îl văd din nou aici, în sala de gimnastică, la ora de educație fizică.

Dar probabil că vor trece mulți ani până se va mai putea face din aceste dărâmături o școală.

Poate nu se va mai face niciodată!

Ies din clădirea - dacă aceasta se poate numi o clădire - din clădirea liceului Militar, adică din grămezile de dărâmături, cu capul încețoșat. Parcă a-și fi băut vin, așa sunt de amețit.

Vreau să intru în capela liceului, în care ne duceam în fiecare Duminică și ne rugam lui Dumnezeu, mult și fierbinte, pentru toate

necazurile și grijile noastre mici de școlar. Am vrut să pătrund în această bisericuță în care m-am rugat dogoritor să iau o notă bună la teză, să trec un examen, să nu rămân corigent..

Dar ușa e încuiată. Clopotele lipsesc. Pereții sunt găuriți de gloanțe.

Opresc un trecător și-l întreb la cine e cheia bisericii.

- Biserica e devastată. Bolșevicii au adunat icoanele în mijlocul bisericii și le-au dat foc... Totul este afumat, distrus și murdar înăuntru.

Renunț de a mai căuta cheia.

Încotro să pornesc?

Mi-e foame tare și aș vrea să mă odihnesc puțin. Dar în jurul meu, cât cuprind cu ochii, nu văd decât case arse, grămezi de cărămidă afumată, pomi schingiuiți de dogoare.

Din când în când, trece câte un pieton, sau câte o patrula...

În Chișinău nu mai există apă, nu mai există nici un cuptor unde se poate coace o turtă de făină, nu mai există nici un pumn de mălai.

Vinurile au fost otrăvite, sau vărsate pe străzi.

Bisericile, aproape toate, au fost devastate și arse.

Pornesc în jos, pe lângă Spitalul Central. Iata-mă în fața bisericuței regimentului șapte Vânători. Aceasta capela a fost transformată de comuniști în sală de cinematograf și de teatru.

Crucea de pe turlă a fost dată jos. Crucea în relief, de pe frontispiciu, a fost acoperită cu un panou roșu care reprezintă secera și ciocanul. În dreapta și în stânga acestui panou, se află tabloul lui Stalin și a lui Lenin. Nu găseau alt loc să așeze aceste portrete decât deasupra ușii de la intrarea în biserică?

Înăuntru, pe toți pereții, se află scrise lozinci antireligioase. Tot mobilierul sfântului lăcaș a fost scos și ars. În locul lui au fost așezate bănci pentru spectatori.

Unde era sfantul altar, acum e construită o scenă de scânduri.

Aflu că sală aceasta era îndeosebi luată pentru spectacole, de trupe de balet și de teatre evreiești. Pe locul unde era sfânta masa și unde se împartașea de zeci de ani, în fiecare Duminică și sărbătoare, preotul, luând cu emoție și credință Sfintele Taine, în anul care a trecut, aparea câte o dânsatoare evreică îmbrăcată în chiloți. Ea dansa, cu siguranță, dansuri obscene, pe acest loc sfințit. Picioarele ei călcau pe porțiunea de altar pe care se afla Sfânta Masă.

Alte ori apărea tot în acest loc cate o cântareată evreică, la fel de despuiată care cânta cântece de lume. Glasul ei destrăbălat răsuna între pereții între care răsunase glasul de ruga al preotului îmbrăcat în odăjdii, și pentru ca profanarea să fie desăvârșită, tot în această biserică pângărită, se reprezentau și filmele antireligioase sau de propaganda contra României,

Ard malurile Nistrului

sau apărea câte un evreu care ținea conferințe comuniste, în care batjocorea biserica, pe Dumnezeu și insulta neamul românesc.

În locul catapeteasmei sunt așezate portretele diferiților conducători comuniști evrei.

Ies din biserica, după ce mă închin cu ochii închiși, pentru a nu vedea pângărirea făcută, apoi pornesc spre bariera Sculeni. A plouat și pământul e jilav. Am trecut de bariera și am ajuns în câmp.

Acum trec printre ogoarele verzi și printre grădini, pe un drum care se desprinde de pe șosea și merge spre dreapta.

Dupa vreo oră de drum ajung la o grădinărie. Fiindcă începe să plouă iar, intru în casa așezată în mijlocul grădinii de zarzavat, să cer adăpost până va trece ploaia.

Când urcam scările m-a întâmpinat o domnișoară îmbrăcată în rochiță neagră și cu cruciuliță la gât. Avea niște ochi negri, foarte negri, și parul blond, revarsat peste umeri.

Când m-a văzut, a tresărit puțin și s-a retras un pas înapoi. I-am spus:
- Sărut mâna, domnișoară. Vă cer adăpost până când o conteni ploaia.

Fata s-a înroșit și a plecat privirile în pământ.

- Dacă nu se poate în casa, am să stau sub sopron, îi spun eu, văzând că ea e foarte încurcată și nu știe ce să zică.

- Pofțiți în casă, vă rog. Iertați-mă că m-am zăpăcit în halul acesta. Dar de câte ori vedeam o uniformă, mă înspăimântam. La început văzusem numai vârful armei și boneta, așa că mă apucase groaza, nu băgasem de seama ca sunteți ostași de-ai noștri.

În casă erau vreo opt persoane. Voi putea descrie vreodată bucuria și emoția cu care m-au primit acești moldoveni, refugiați acolo din calea bolșevicilor?

Eu eram primul ostaș român pe care îl vedeau. Și niciodată nu mi-a oferit cineva mai multe onoruri ca atunci.

- De-ați ști! Mi s-au umplut ochii de lacrimi când v-am auzit ca îmi spuneți sărut mâna, domnișoară, zice fata care m-a întâmpinat.

- De ce?

Timp de un an nu mi-a spus nimeni și nici n-am auzit spunându-se unei femei sărut mâna. Nici nu mi s-a adresat cineva cu formula de domnișoară sau duduie.

- Dar cum va spunea?

Tu, fa, .. acestea erau cuvintele cu care ne vorbeau barbarii bolșevici.

Aflu apoi că și cuvântul poftim, care pe rusește se zice pajalosta, a fost desființat.

Dacă vorbeai cu cineva și spuneai poftim sau pajalosta, râdea de ține și îți intorcea spatele sub acuzația că ești boier.

Constantin Virgil Gheorghiu

Femeilor trebuia să le spui pe nume și să nu ai față de ele nici o formulă de politețe.

- Dacă te purtai manierat cu o fată, deveneai suspect. Ți se spunea că ești un admirator al manierelor burgheze. Iar dacă purtarea continua, mă informează tânara fată, atunci sovieticii căutau un pretext și te deportau.

Pe mine mă întunecă puțin gândul că aceste fete au fost timp de un an apostrofate cu cuvintele tu, fa, în loc de poftim și altele.

Dar, fetele pe care le întâlnesc aici râd cu hohote și cu un haz grozav povestind despre manierele elegante ale bolșevicilor.

Încetul cu încetul, aflu că în Basarabia nici o femeie nu a purtat timp de un an decât ciorapi de lână, șosete, sau picioarele goale, în pantofi.

Pantofi! știți care erau pantofii de dama ai sovieticilor? Trei sezoane se purtau sandale române, cu bretele de piele, iar iarna se purtau pantofi bărbătești, bocanci sau papuci de postav.

Nu am găsit, în călătoria mea de la Cernăuți și până aici, nici un pantof de dama, de piele.

Fetele cu care vorbesc, îmi spun ca pantoful de dama, așa cum îl știam noi, este o raritate de muzeu în U.R.S.S.

- În casa maiorului doctor Alexandrescu, care se refugiase, la răpirea Basarabiei, fără să poată lua nimic, s-a instalat un ofițer superior.

Soția acestui bolșevic a găsit în garderoba doamnei Alexandrescu o pereche de pantofi argintii de bal. Timp de o săptămână, nobila comunistă a făcut pe cetățenii din Chișinău să râdă cu hohote, flindcă apărea în fiecare seara, la plimbare, pe strada, de braț cu soțul ei, purtând pantofli argintii de bal ai doamnei Alexandrescu cu șosete.

Mai târziu, când pantofii s-au învechit, nobila coloneasă îi purta și când se ducea la piață.

Spectacolul era într-adevăr neverosimil de ridicol: să te plimbi pe strada și să te duci la piață cu șosete și cu pantofi argintii de bal.

Și cu toate că râdea întregul oraș, coloneleasa era foarte încântată de pantofii pe care îi găsisese. Dar, tot atât de hilariant e și faptul că dânsa purta la fel, la bucatărie și pe strada, rochiile de seara, decoltate și lungi până în pământ, ale doamnei Alexandrescu...

Cazurile acestea erau extrem de numeroase.

Ciorapii femeilor noastre nu au știut să-i poarte tinerele bolșevice venite din U.R.S.S., și multa vreme ele au stat la îndoiala dacă aceștia sunt într-adevăr ciorapi sau nu. Majoritatea dintre ele nu au îndrăznit să-i încalțe.

- Dar despre mâncarea lor știți ceva domnule reporter? Mă întrebă fetele, care se porniseră pe râs și nu le mai puteai opri.

- Nu știu nimic.

Ard malurile Nistrului

- Când au venit prima oară în Chișinău, soldații bolșevici au dat buzna în cofetarie. Au cerut fiecare câte cinci-șase prăjituri, ceai, bomboane, cafea cu lapte... toate deodată. Fiindcă nu aveau răbdare să mănânce cu lingurițele, au început a duce prăjiturile la gura, cu mâna. Din două muscături era înghițită o prajitură. În tot timpul în care mâncau, se uitau să vadă dacă nu se termină prăjiturile din cofetarie și comandau câte-o duzina, fiecare. După ce mâncau prăjiturile, beau ceaiul, mâncau bomboanele, apoi mai cereu odată ceai cu cornuri.

Ieșind din cofetarie, intrau în magazinele cu mezeluri. Majoritatea dintre ei cumpărau câte cinci sau zece kilograme de cărnați și șuncă. O duceau acasă și se întorceau înapoi după alte cumpărături, cu grabă, fiindcă le era teama ca a doua zi nu vor mai găsi.

Dar la restaurant!... îmi spunea altă fată, știți cum mâncau.

Cereau întâi varză cu carne, apoi ceai, pe urma mâncau compoturi, mai cereau o tocană, pe urma o cafea cu lapte sau o prajitura și mai mâncau odată varză cu carne.

- Cred că exagerați, spun eu fetelor.

Dar ele se jurau că este absolut adevărat: și noi ne miram cum de nu cad jos morți de atâta mâncare și mai ales din cauza felului în care mâncau.

Tot ce ți-au povestit fetele este adevărat, îmi spune un bătrân agronom, care avusese serviciu pe timpul bolșevicilor la acesta grădină. Cred că eu, care sunt om bătrân, nu am nici un motiv să te mint. Dar îți spun, că deși am umblat prin întreaga lume, nici mie nu-mi venea să cred cele pe care le vedeam la ei. Deschideam ochii mari și nu puteam să mă conving că e adevărat. Erau flămânziți în ultimul hal. Și timp de câteva săptămâni au mâncat exact așa cum îți spun fetele.

- Știți că nici furculițe, nici cuțițe și nici mai multe farfurii nu întrebuițau. Mâncau cu mâna, din aceeași farfurie, toate felurile de bucate. La restaurant se simteau ofensați dacă li se schimba farfuria la fiecare fel de bucate. Asta e pierdere de vreme.

Niciunul nu avea batiste de șters nasul!

Acest fapt mi se pare de necrezut:

- Dar ce întrebuițau în loc de batiste?

Mâna și mâneca de la haină.

Si nici femeile nu aveau batiste?

Nici ele.

De exactitatea acestei informații m-am convins, dealtfel, în zilele ce au urmat. Am întrebat pe toți aceia care au rămas la Chișinău sub bolșevici. Nici unul nu mi-a afirmat că sovieticii au avut batiste de șters nasul. Acesta este un articol burghez, la care au renunțat. Dealtfel, m-am convins și personal că nu aveau batiste, întrebând pe prizonieri. Nasul și-l stergeau foarte simplu cu mâna, și bărbații și femeile.

Constantin Virgil Gheorghiu

Le lipseau apoi ceasurile de mână.

Când au venit la Chișinău, soldații plăteau sume exorbitante, și ei și ofițerii, pentru ceasuri de mână și pentru stilouri, care sunt o raritate, tot de muzeu, în U.R.S.S.

Cât s-au minunat apoi bolșevicii de stofele din care erau făcute hainele noastre și de pânza cămășilor.

Li se pareau atât de neobișnuite cămășile noastre bărbătești, încât le purtau femeile pe strada, ca pe un veșmânt de mare gala. Tot aici aflu că cel mai elegant ciorap de dama, pentru femeile sovietice, era ciorapul negru. Ciorapi din aceia din care poartă elevele în cursul inferior, la școlile secundare, dar bineînțeles mai gros, de obicei de lână.

Părul femeilor sovietice care veniseră la Chișinău nu fusese atins de mâna vreunui coafor. Femeile purtau părul lung, retezat deasupra umerilor. și-l retezau singure, la oglinda, cu foarfecele.

Se parfumau însă, toate aceste femei, violent de tare. Parfumul rusesc, făcut din spirt de nouăzeci de grade, are un miros mai mult de rachiu decât de parfum. Cochetele femei bolșevice turnau atâta colonie pe cap, pe haine și pe mâinile lor, încât nici nu te puteai apropia de ele. Mai ales că parfumul acesta era înspăimântător de prost. Colonia frizerilor din orașele de provincie constituie pe lângă el, un articol de mare rafinament.

Pudra era, de asemenea, foarte prețuită de femeile sovietice. Între pudra fabricată în U.R.S.S. și între pudra pe care o întrebuințează femeile la noi, nu este însă nici o asemănare. Pudra sovietică semănă însă perfect cu făină integrală, din care se face pâinea de calitate a două. Toată pudra sovietică este albă. Altă nuanțe nu are. Și femeile lor așează câte un strat gros, din această făină albă, în fiecare zi, pe obraji.

Săpunul este de două calități. Calitatea superioară, săpun fin, cu care cochetele sovietice se spală pe obraji, are o compoziție net inferioară săpunului Pisica sau Cheia, care costa la noi șase lei și era întrebuințat numai pentru spălatul mâinilor în casele sărace. Săpunul rusesc care am spus că era, de o calitate inferioară acestuia, costa însă douăsprezece ruble. Rubla e socotită de ruși la patruzeci de lei. După o socoteală elementară, putem vedea că săpunul acesta costa 480 lei bucată.

Dar fiindcă vorbeam despre femeile sovietice, am cerut gazdelor toate relațiile în legătură cu ele.

Aflu ca niciuna dintre comunistele venite la Chișinău - și au fost trimise aici numai comuniste de elită - nu știa să gătească.

Nici prin minte nu i-ar fi trecut unei bolșevice să-și petreacă ziua la bucatărie, pregătind o salată sau o supă.

Ele mâncau împreună cu soții lor la birt. Nu făceau acasă nici măcar un ceai. (De cafea nici nu mai vorbim. Cafeaua este necunoscută aproape în

Ard malurile Nistrului

U.R.S.S. Cel puțin în Basarabia timp de un an, nu a fost întrebuițată decât cafeaua făcută din orz, ovăz și alte cereale prăjite și măcinate). .

Femeile sovietice nu-și creșteau nici copii. Noii născuți erau predați leagănelor și azilurilor de copii.

- Dar ce făceau femeile sovietice toată ziua? întreb eu.

- Unele erau funcționare, muncitoare sau agitatoare. Soțiile ofițerilor și ale înalților funcționari ședeau însă toată ziua acasă; citeau ziarul, fumau și mai beau din când în când câte un pahar de rachiu sau de vin, așteptând să se facă ora prânzului și să plece la masa.

Cer informații despre căsătorii. Îarăși întâlnesc un capitol care provoacă râsul.

Când au venit în Basarabia, ofițerii și ostașii bolșevici s-au căsătorit aproape toți cu femei de aici. Căsătoria se făcea foarte ușor, așa că nu a trecut nici o săptămână și toți ostașii sovietici erau însurați. Pentru a face căsătoria, era suficient ca ei să se prezinte la ofițerul stării civile și să declare că vor să trăiască împreună. Nu mai era nevoie de nici o formalitate. Căsătoria se efectua doar prin această declarație.

Cine credeți ca au fost fericitele mirese?

Toate servitoarele din Chișinău. Ofițerii sovietici s-au căsătorit, aproape toți, numai cu servitoare.

Dar lucrurile au mers mai departe. După scurt timp au început să sosească în Chișinău, nenumărate femei care aduceau după ele câte trei, patru sau cinci copii: erau soțiile ofițerilor și ostașilor bolșevici care se însuraseră la Chișinău a două oară!

De aici înainte certurile și scandalurile nu se mai sfârșeau. Cele două a soții se luau la cearta pe strada, se păruiau și se băteau ca tigăncile. Copiii luau și ei parte activă la ceartă și la bătaie.

Conflictul între cele două neveste se rezolva însă ușor. Soțul se prezenta la ofițerul stării civile singur, căci nu era nevoie să meargă și femeia, și cerea să i se aprobe divorțurile de amândouă. Ca să ceara acest divorț nu era nevoie să facă decât o declarație verbală că vrea să se desfacă de fosta lui soție căreia se obliga să-i plătească o mică despăgubire.

În felul acesta se întâmpla ca cele două femei să se certe mai departe, iar bolșevicul să iasă la plimbare cu a treia femeie, care era, legal, noua lui soție.

Totuși aceste întâmplări nu stârneau drame. Și femeile și bărbații nu vedeau în casatorie decât un angajament foarte vag care se putea desface extrem de ușor. Și se consola și unul și altul căsătorindu-se din nou. Erau femei care se căsătoriseră a câte opt și nouă ori și bărbații care avuseseră, cu cununie, cincisprezece neveste.

O căsătorie se făcea mai ușor decât se obține la București un rendez-vous.

Constantin Virgil Gheorghiu

Una dintre faptele de care am luat cunoștință și care m-a impresionat este ca femeia sovietică, educată în doctrina comunistă, nu are absolut nici o asemanare, cât de vaga, cu rusoaicele cunoscute din literatura. Ele sunt lipsite, totalmente, de sentimentalism și de feminitate. Aceste femei întrec în rigiditate, pe cei mai aspri masculi.

Tot farmecul, tot romantismul și tot misterul femeii slave, cântat, iubit și blestemat de poezii tuturor veacurilor, e complet absent la femeia comunistă.

Aceste femei au obraznicia, realismul și lipsa de grație pe care o au tăietorii de piatră și hamalii.

Ajungem, din vorbă în vorbă, la situația muncitorilor și a micilor funcționari.

Dacă un muncitor întârzia un minut sau două la serviciu, era condamnat la câțiva ani de închisoare. Un funcționar, la fel.

Pentru a ilustra mai bine acest text de lege care pedeapsea cu câțiva ani de închisoare o întârziere de un minut sau două, vom nota o expresie care era foarte frecventă în Basarabia, în timpul ocupației bolșevice.

Când o femeie sau un barbat pleca dimineața la slujba, cei de acasă nu îi spuneau nici mergi sănătos, nici drum bun, nici să vii sănătos sau altă formulă de despărțire.

- Dar ce îi spuneau? întreb eu.

- Când cineva din familie pleca dimineața la lucru, noi îi spuneam: Să vii fără ani.

- Cum să vii fără ani?

- Să se întoarcă fără nicio condamnare la câțiva ani de închisoare, asta vrea să spună urarea, mă lămuresc fetele cu care vorbeam.

Aflu apoi că nouăzeci la suta din lucrătorii basarabeni erau condamnați la câte doi și trei ani închisoare, pentru întârziere la serviciu, cu un minut sau trei minute.

Pedeapsa aceasta era prevăzută în legile bolșevice, pentru a putea fi condamnați acei care nu erau simpatici regimului.

Și muncitorii basarabeni nu erau, aproape nici unul, simpatic acestui regim. Aproape toți știau că vor fi închiși și deportați.

Cel mai ușor li se putea reproșa că au întârziat un minut la serviciu.

În fiecare dimineața, când cineva pleca la lucru, avea emoție: la prânz se putea întâmpla să se întoarcă cu ani! Cu câțiva ani de închisoare pe care trebuia să-i ispășească.

Dacă înloc să ajungi la uzină la ora opt, ai ajuns la ora opt și cinci minute, până la prânz se dădea sentința de condamnare, iar până seara erai coborât în întunericul pușcăriei.

Ard malurile Nistrului

Dar majoritatea românilor nici nu erau primiți în serviciu. Ei nu puteau fi, deci, condamnați pentru lipsa de punctualitate, la câțiva ani de închisoare. Și atunci erau condamnați la deportare.

În fiecare săptămână plecau din Chișinău, și din orașele basarabene, trenuri întregi cu români care luau drumul Siberiei.

Unii erau ridicați împreună cu familiile și cu copiii lor. Alții erau ridicați singuri. Aproape în fiecare casa era câte un membru al familiei lipsa. Dacă întrebai unde e, ți se răspundea: în Siberia.

Am găsit, apoi, aproape în toate casele moldovenilor din Basarabia, lazi cu pâine uscată. La început nu știam ce e cu această pâine. Mai târziu, când am început a găsi în toate locuințele câte o ladă plină cu coaje și miez de pâine uscată, am întrebat care e rostul ei.

- Suntem pregătiți pentru Siberia, mi s-a răspuns.

Nu înțelegeam.

- Cum sunteți pregătiți pentru Siberia? De asta uscați pâinea?

Mi se răspunde ca poliția bolșevică descindea în fiecare noapte la câteva case, în fiecare sat și oraș din Basarabia. Mașina neagră a poliției comuniste, a N.K.V.D.-ului se oprea la poartă, totdeauna, după miezul nopții. Polițiștii intrau în casă și citeau numele celor arestați. Aceștia trebuiau să se îmbrace, să-și ia tot bagajul și să se urce în mașina, într-un sfert de ora. Nici o secunda de întârziere nu era permisă.

Nefericiții arestați știau ca nu se vor mai întoarce niciodată. Drumul pe care aveau să-l facă era lung. De aceea, se pregateau dinainte. În toate casele basarabene geamantanele erau făcute și lada cu pâine uscată, care se poate păstra oricât, aștepta lângă ușă. În toate nopțile, moldovenii tresăreau. Se putea să le vină rândul pentru deportare oricând. De aceea erau în permanență pregătiți. Nu se putea ști când va opri la poarta mașina. Pachetele și lada cu pâine uscată, care avea să constituie singura merindă pentru drum, trebuiau să fie la îndemână. Altfel riscau să plece fără mâncare și fără nici un bagaj.

Nu voi putea niciodată descrie impresia pe care mi-au produs-o lăzile cu pâine uscată, pe care le vedeam în casele basarabenilor, după ce am aflat care era destinația lor; se poate ghici după aceste lăzi cu pâine uscată și după geamantanele pe care le găseam totdeauna lângă ușă, în toate casele, în ce stare de spaimă trăiau basarabenii noștri.

Dar, cel mai grozav fapt este acela al primirii deportaților în U.R.S.S. Cum treceau Nistrul, trenurile, în care se aflau mii de familii pornite pe drumul Siberiei, erau oprite în toate gările. Arestații vedeau prin gratiile ferestrelor, gările împodobite cu flori, cu stegulețe și cu planarde mari prin care li se ura bun sosir.

De cele mai multe ori îi întâmpinau în gară sute de muncitori, copii de la școli și armata care le dădea onorul.

Constantin Virgil Gheorghiu

Trenul deportaților ședea în aceste gări câte o jumătate de ceas. Pe peron se țineau discursuri, se arata spre ei cu degetul, mulțimea îi aclama și le arunca flori.

Deportații nu știau ce să creadă și se uitau cu privirile îngrozite la copiii care veneau până la ferestrele vagoanelor și le întindeau buchetele de flori.

Se punea întrebarea: bolșevicii primesc pe arestați în gări, ținându-le discursuri și aruncându-le flori?

Dar, cu timpul s-a lamurit și misterul acestor manifestații de simpatie, din gările Rusiei Sovietice.

Pe aceste trenuri pline cu moldoveni arestați, care erau duși la moarte în Siberia, scria cu litere mari: în acest tren se aflau câteva mii de muncitori români care au fugit din România, de sub jugul boierilor asupritori, venind în raiul sovietic.

Ieșiți-le înainte cu flori.

Știau oare acei care țineau discursuri pe peron, și care aruncau flori, că în vagoane se aflau mii de români arestați și transportați în Siberia? Desigur că nu.

Cei din trenuri nu știau care e rostul acestor manifestații care li se făceau, iar cei de pe peron, care cântau și proslăveau pe cei din vagoane, nici nu ar fi visat că muncitorii fugiți de sub jugul boierilor asupritori sunt în realitate cetățeni terorizați, asupriți și conduși în Siberia și în pușcării.

Această formidabilă înscenare este mult mai grozavă decât nevinovatele sate de carton ale lui Potemkin.

Dar acest număr de senzație facea parte din propaganda comunistă.

Ploaia a stat de mult și eu ascult mereu spovedaniile celor refugiați la această grădină de zarzavaturi de la marginea Chișinăului.

Aflu că pe timpul bolșevicilor, când populația orașelor basarabene era de trei ori mai mare ca pe timpul românilor, nici o familie nu avea dreptul să locuiască în mai mult de două camere indiferent din câte suflete era alcătuită familia.

Dar și familiile care locuiau în două camere erau foarte puține.

De obicei, erau obligați să locuiască într-o singură cameră, câte cinci, șase și șapte suflete.

Magazinele erau închise. Nu existau decât cooperativele.

Ca să cumperi pâine, trebuia să te scoli la ora trei dimineața și să te așezi în rândul de câteva sute de oameni care așteptau la ușile brutăriilor. Pe la ora nouă sau zece, adică peste șase sau șapte ore de așteptare, reușeai să cumperi pâinea.

În piață nu găseai decât zarzavat, pește afumat și uneori, brânză sau lapte. Carnea lipsea la Chișinău, aproape complet.

Ard malurile Nistrului

Nu se găsea în toată Basarabia o linguriță de cafea, nu se găsea var, nu se găsea ceai, zahăr era foarte puțin și îl luau tot stabilimentele militare și instituțiile.

Nu era cu putința să cumperi niciodată un metru de stambă, de pânză sau de stofă. Pentru articolele vestimentare era adevărată bătălie la cooperative. Stofa nu exista decât în cantități foarte reduse și era de calitate submediocră și foarte scumpă.

Dacă intrai într-o cooperativă să cumperi pânză pentru o cămașă sau material pentru o pereche de pantaloni, ori pentru o rochie, **negustorul care era totdeauna evreu, te insulta și provoca scandal**. Asta era una din metodele de a te face să ieși din magazin fără a cumpăra nimic. Iată o scenă la o cooperativă.

Domnișoara cu care stau de vorbă a intrat să cumpere material pentru o rochiță. În raft se aflau câteva suluri. Dânsa a cerut să i se arate unul din ele.

- Dați-mi, vă rog, sulul acesta să-l văd.
- Cât vrei să cumperi?, a întrebat vânzătorul.
- Vreau întâi să-l văd dacă-mi place și pe urmă îți voi spune și cât am să cumpăr.

Vânzătorul evreu a și găsit motiv de ceartă și a început să țipe:

- Crezi că ești pe timpul românilor? Spune cât vrei să cumperi, că altfel te dau afară...

Tânara neobișnuită cu aceste maniere căci era la câteva luni după venirea bolșevicilor, a tăcut.

- Hai, spune mai repede câți metri vrei să cumperi.
- Cât costă metrul? a întrebat fata.
- Mie să-mi spui cât vrei să cumperi, nu să mă întrebi cât costă metrul.

Desigur, că tânăra, văzând și pe ceilalți vânzatori ca vin în jurul ei, a ieșit afară, jurându-se că nu va mai intra niciodată într-un magazin sovietic.

Vânzătorul făcuse astfel o bună afacere; reușise să nu vândă unei cliente. Căci a nu vinde, înseamna o bună afacere.

Dar, n-am să uit niciodată, mai ales întrebările pe care mi le puneau tinerile și tinerii pe care i-am întâlnit în Basarabia.

- La București, mă întrebau ei, mai există cofetării și restaurante?
- Sigur că există.
- Și poți comanda și prăjituri, și tot ce vrei? Ma întrebau apoi:
- Exista magazine ca mai înainte? Poți cumpăra stoffe, pânză, pantofi, tot ce vrei?
- Sigur că există, răspund eu nițel jenat de aceste întrebări naive.

Constantin Virgil Gheorghiu

- Aproape nici nu ne mai vine sa credem ca mai exista astfel de magazine, ne spun tinerele fete. Apoi întreaba: și o să fie, din nou, și la Chișinău?

După ce aud răspunsul meu afirmativ, aproape cu lacrimi de bucurie, una dintre fete s-a întors spre prietena ei și a apucat-o cu amândouă mâinile de umeri, strângând-o puternic.

- Auzi, Olga, au să fie din nou la Chișinău cofetării și vom putea mânca prăjituri... Vor fi și magazine de încălțăminte unde ne vom putea cumpara pantofi...

- Și ciorapi există ca mai înainte, nu?

- Există și ciorapi...

Bucuria grupului de fete era nestăvilită. Mă simțeam și eu copleșit de bucuria lor.

Înainte de a pleca, mai vorbim și despre gospodăriile familiilor sovietice.

După cum se știe, gospodăriile basarabene sunt renumite. Bucătăria basarabeană, de asemeni.

Sovieticii au adus însă alte obiceiuri aici. Dormitorul lor se compunea dintr-un pat de fier, ca acela de la spitale. Bucătăria era alcătuită în cele mai bune cazuri, dintr-un primus, o cratiță și o oală.

Aspectul camerelor de locuit ale comuniștilor era dezolant.

În loc de plapumă se înveleau cu o pătură, pernele erau mici și tari, așa cum sunt pernele cazone, cearceafurile scurte și cu niște dungii negre, triste, pe margine: cearceafurile standard.

Cât de îndreptățită era exclamația înalților funcționari și a ofițerilor bolșevici care au venit în Basarabia și au văzut felul de viață al locuitorilor de aici:

- Voi sunteți cei mai fericiți oameni de pe lume!... Sovietele nu vă vor putea niciodată oferi libertatea, confortul și siguranța pe care ați avut-o până acum!

Așa spuneau, uneori, în ceasurile lor de sinceritate, acești comuniști.

Într-adevăr, comunismul lua individului toate libertățile, făcându-l să trăiască cu geamantanele făcute, cu lada de pâine, uscată lângă ușă și cu spaima grozavă că în fiecare clipa va putea fi ridicat și deportat în Siberia. În fiecare moment cetățeanul se aștepta să fie oprit și acuzat de cine știe ce crimă imaginară și condamnat la închisoare.

Libertatea este un articol inexistent la comuniști.

De siguranța, de liniștea ta, de libertatea ta ca om, nu garantează nimeni în U.R.S.S.

Dacănu ești răpit din mijlocul familiei tale și transportat undeva, în ținuturile de infern înghetat al Siberiei, traiești aici o viață de permanentă panică. Această nesiguranță o au, fără nicio excepție, toți cetățenii din

Ard malurile Nistrului

U.R.S.S. În această țară, libertatea individului nu are nici o valoare. Individul nu are nici un preț.

Cât timp trăiești ești privat de toate lucrurile, confortul și micile mulțumiri pe care ți le oferă viața în alte țări.

Nu mai ai bucuria de a fi stăpânul, proprietarul unei case, al unei bucăți de pământ și al averii tale.

Masa se reduce la un fel sau două de mâncare searbădă.

Îmbrăcămintea se reduce la un costum fără nici o frumusețe.

Locul în care dormi e despuiat de orice podoabă. Patul tău devine rigid și aspru, ca un pat de cazarmă.

Nimic din ce formează podoabele unei vieți omenești nu-ți mai este lăsat: religia, visul, lucrurile de artă, toate sunt considerate ca deprinderi burgheze și ți se răpesc.

Am văzut castroanele și farfuriile în care mâncau sovieticii: sunt la fel ca acelea pe care le întrebuițăm noi în timpul când făceam armata.

Pâna și frumusețea este considerată ca un lux și a fost eliminată.

Nu ai libertatea să te închini, nu ai libertatea să-ți amenajezi un interior artistic, să te îmbraci frumos, să vorbești frumos și să-ți crezi un stil de viață mai înălțat.

Munca este aridă, tăcută, cu teroare și plătită prost...

Muncitorii și micii funcționari erau plătiți în Basarabia cu lefuri care variau în jurul sumei de o sută douăzeci de ruble. Cu acești bani nu se putea cumpăra decât pâine. Cine primea salariul acesta, adică majoritatea populației, nu putea mânca decât pâine goală.

În ce constă superioritatea regimului bolșevic, despre care vorbesc atâta conducătorii lui?

Pentru ce au murit atâtea mii, atâtea mii de oameni ca să instaureze acest regim?

Am căutat să gădesc taina, picătura de frumusețe și de fericire, măcar viitoare, a acestui regim. Nu am găsit nicăieri decât sărăcie, lacrimi, teroare și jale nesfârșită.

Oamenii sunt reduși la valoarea și la funcțiunile de roboți.

Când cunoști toate aceste fapte, îți explici de ce, în atâtea sate și în atâtea orașe, locuitorii au ieșit și s-au așezat în genunchi în fața soldaților și ofițerilor români din primele coloane, sărutându-le cizmele, de bucurie.

Am pornit de la grădină din marginea Chișinăului, cu mintea uluită de cele pe care le-am auzit. Primul gând a fost să verific informațiile acestea.

Și am pornit cu bicicleta pe străzile Chișinăului, printre mormanele de ruine, vorbind cu toți cetățenii pe care îi întâlneam. Am coborât la periferie, m-am dus apoi în sate, am intrat în sute de case.

Constantin Virgil Gheorghiu

Toate aceste fapte și lucruri despre care am scris, sunt absolut adevărate.

Peste câteva săptămâni, la București povestindu-le câtorva prieteni de ai mei, i-am văzut că se îndoiesc de autenticitatea lor.

N-am avut ce le spune ca să-i conving.

Mi-am adus însă aminte de cuvintele pe care mi le-a spus o profesoara de chimie, care a rămas în Basarabia sub bolșevici.

- Domnule Gheorghiu, scrie te rog, în ziare, sugestia pe care ți-o dau eu. Comuniștii militanți sau simpatizanții comuniști din România sau din oricare țară din lume, să nu mai fie condamnați la închisoare ori izolați în lagăre. Ei să fie adunați și trimiși în țara în care va mai exista comunism, pentru a trai acolo. Să le plătească statele respective călătoria până acolo. Cea mai aspră pedeapsă, care se poate da unui om, este să-l oblige să trăiască într-o țară comunistă.

Cred că ideea acestei profesoare, idee izvorâtă dintr-o dureroasă experiență, este cât se poate de fericită. Comuniștii din toată lumea să fie trimiși, cu trenuri speciale, în vagoane de clasa întâia, sau cu avioanele de lux, în țara în care va mai exista comunism.

În felul acesta se vor vindeca radical. Treizeci de ani de închisoare, de muncă silnică sunt mai dulci decât treizeci de ani trăiți într-o țară sub regimul bolșevic.

Am pornit, gândind la toate aceste fapte, spre partea de jos a orașului. De la gară am urcat pe un drum îngust, spre mahalaua Melesteului. Era aproape de seară și văzduhul era linistit.

În drum aflu despre eroismul locotenentului Sassu Ion, comandantul unei formații de care de luptă, care a intrat, prima, în Chișinăul incendiat. **El a fost ucis de evreii care trăgeau de pe acoperișuri.**

Ce satisfacție au avut aceste bande de jidovi, când au împușcat pe primul ofițer român care a intrat în orașul dezrobot!

Ucișorii locotenentului Sassu, atunci când eroul și-a dat sufletul, cu tunica roșie de sânge, i-au aruncat, de acolo, din ascunzătorile lor, o ploaie de batjocuri, în limba română.

Căci toți acești evrei asasini trăiseră în Chișinău, iar înainte de răpirea Basarabiei și așa ca toți evreii din țara noastră se intitulau români și cereau drepturi egale cu noi.

Un alt ofițer a scăpat ca prin minune de la moarte, căci bandele iudeo-bolșevice au tras cu armele asupra lui aproape o jumătate de ceas, fără să-l nimerescă, pe capitanul farmacist Dionisie Maruluis.

El s-a strecurat, în primele ore ale dezrobirii Chișinăului, pe străzile transformate în adevărate drumuri de văpaie, și s-a urcat pe clădirea unei instituții, smulgând steagul roșu.

Ard malurile Nistrului

Acest trofeu a fost dăruit de bravul capitan farmacist, vice-presedintelui de Consiliu.

Am urcat apoi pe o potecă care șerpuia prin livadă, spre biserica Troița. Preotul paroh al bisericii lipsea.

- A fost internat chiar astăzi în spital, sărmanul părintele nostru, îmi spune un cetățean care coase iarba în curtea bisericii.

Aflu că părintele Ion, de la biserica Troița din Chișinău, a fost ridicat cu vreo două săptămâni în urma de bolșevici, care i-au tuns barba și parul de pe cap cu mașina numărul zero, apoi l-au îmbrăcat în haine soldățești sovietice, pentru a-l trimite pe front ca să lupte contra armatei românești.

În prima noapte părintele a dormit la închisoare. Dimineața a fost lăsat să se ducă până acasă să-și ia geamantanul.

Era într-o Duminică dimineața. În biserica Troița începuseră a veni credincioși ca să asiste la slujba.

Părintele Ion a intrat pe o poarta lăturalnică prin curtea cimitirului, și s-a dus acasă. Era zi de slujba, și nu știa ce să facă. După vreo jumătate de ceas a venit la dânsul cântărețul bisericii și i-a spus:

- Biserica este plină de oameni, părinte, nu veniți să slujiți? Când a ridicat ochii și a văzut pe preot cu barba și parul tuns și cu obraji palizi de nesomn și de suferință. Cântărețul s-a speriat:

- Ce s-a întâmplat?

Dar, pusese întrebarea, cântărețul nu avea nevoie de răspuns: și-a închipuit imediat ce se petrecuse.

După un scurt sfat, dacă se cade sau nu să slujească în starea în care se afla, preotul a ieșit din casa și a intrat în altar, unde a îmbrăcat veșmintele.

Când l-au văzut credincioșii, toți au început să plângă.

Slujba a fost emoționantă. Fiecare rugăciune înălțată spre Dumnezeu de preotul care fusese schingiuit, umilit, groaznic și tuns de iudeo-bolșevici, și care acum credea că slujește pentru ultima oară, era dogoritoare până la lacrimi.

Fiecare vers din cărțile sfinte, fiecare notă a rugăciunii cântate era un suspin.

La ora douăsprezece, preotul trebuia să se prezinte la biroul cercului de recrutare, pentru a fi din nou umilit și a fi trimis pe front ca soldat de rând.

Credincioșii din parohia sa ar fi vrut să-și salveze pe preotul lor, cu orice risc. Dar se putea?

Din ziua aceea, părintele Ion, de la biserica Troița, a suportat toate umilirile fizice și morale, dar nu putea accepta să tragă cu pușca asupra soldaților români și a fugit rătăcind pe câmpuri, până în ziua intrării armatelor românești în Chișinău.

Constantin Virgil Gheorghiu

În ziua aceasta, câțiva credincioși l-au adus acasa, pe brațe. Preotul martir era grav bolnav și a trebuit să fie internat în spital.

Cobor de la biserica Troița, în timp ce soarele asfințea.

Orasul se vede de aici, de pe acest deal, ca un jalnic tablou.

Pe drum întâlnesc pe părintele de la biserica Ciuflea. Merg o bucată de drum împreună cu sfinția sa.

- Mai ales suferințele de ordin moral pe care le-am îndurat, îmi spune părintele protoereu Ion Stoicov, au fost nemaipomenite.

- Copiii evrei, începând de la șase ani, când vedeau un preot pe strada, se țineau după dansul și cântau în cor, diferite cântece de batjocoră. Improvizau versuri murdare pe care mi le țipau în față. Ne apucau apoi de poalele reverendei și trageau de ea râzând și batjocorindu-ne. Aceste fapte se întâmplau de câte ori ieșeam pe stradă.

Nu puteai să le spui nimic acestor pui de jidani care te, batjocoreau ca la ușa cortului, căci erai imediat arestat.

Copiii evreilor prindeau pe preoți de barbile albe și trageau de ele până le smulgeau firele. Le aruncau cu murdarii în față.

Preotului Nagacevski i-au rupt rasa în bucăți pe strada Alexandru cel Bun, în centrul orașului Chișinău.

Dar care preot a scapăt de înspaimântătoarele batjocuri ale copiilor evrei?

Si totuși, au fost în Chișinău câțiva preoți care au slujit timp de un an, în biserica în fiecare zi.

Istoria are obligația de a trece în rândul eroilor acestui neam și numele preoților basarabeni care au stat de veghe lângă altare, plătind cu viața lor, de atâtea ori.

Cine va putea cuprinde vreodată, în scris luptă și suferințele îndurate în anul acesta de preotul Guma, de la Chișinău și de alți atâția slujitori ai altarelor basarabene?

În drum spre centrul orașului, întâlnesc un fost funcționar care în ultimele zece zile stătuse arestat în subsol, la spitalul de nebuni din Coștiugeni.

Acest spital de boli mintale, care e unul dintre cele mai mari din țară, avea, la venirea rușilor în Basarabia, o mie de bolnavi.

În timpul cutremurului, spitalul a fost grav avariat. Vreo șase sute de bolnavi, dintre cei a căror stare era mai grava, au fost transportați la alte spitale din Rusia.

Între timp, doctorul Ciolca, directorul spitalului, văzând că se plănuiește să i se reducă subvenția din cauză că s-a micșorat numărul bolnavilor, a făcut un raport în care arată că spitalul a fost reparat. Tot în acest raport, deși clădirea era distrusă în parte și nu mai era un loc unde să se așeze un pat, a cerut să i se trimită înapoi cei șase sute de bolnavi.

Ard malurile Nistrului

Cererea doctorului Ciolca a fost aprobată.

Peste câteva zile au sosit, transportați în vagoane de vite, mai mult morți decât vii, cei șase sute de bolnavi.

Nebunii aceștia, al căror aspect te înspăimânta, fiindcă trăiau fără hrană suficientă și fără nici un fel de tratament medical, au fost aduși în curtea Spitalului Coștiugeni.

Loc în clădire nu mai era nici pentru zece bolnavi, nici decum pentru șase sute.

Așa ca nebunii au rămas să doarmă și să zacă, sub umbra pomilor, sub cerul liber.

Acolo a plouat peste ei în atâtea nopți, i-a bătut vântul, s-au îmbolnăvit și mai grav și mulți dintre ei au murit.

În momentul retragerii armatelor sovietice, cei șase sute de bolnavi s-au văzut liberi și au umplut câmpurile dimprejur. Unii dintre dânșii erau furioși, capabili de orice violență. Alții erau nebuni liniștiți, care plângeau și se văitau de se sfâșia văzduhul de jale.

Toți erau flămânzi în ultimul hal, cadaverici de slabi și înveșmântați doar cu o cămașe, din care curgeau zdrențele.

Notez faptul acesta de mare dramatism, pentru ca din el se poate deduce starea de civilizație a bolșevicilor.

Nu i-am văzut pe jalnicii nebuni rătăcind furioși, sau jelindu-se, flămânzi și despuiți, ca niște ruine omenești, prin lanurile de grâu și prin viile de la marginea Chișinăului de la Coștiugeni, dar mi-i închipui.

O, ar fi trebuit să fie filmați acești nebuni care umpleau dealurile de la marginea Chișinăului și să fie trimis filmul în toată lumea, ca să se vadă regimul la care sunt supuși bolnavii în raiul bolșevic!

O doamnă care trecea cu fiica ei, o fată de șaisprezece ani îmi mai dă câteva lămuriri despre școala comuniștilor.

Baietii învățau laolaltă cu fetele. Asta, începând din clasa întâia și până în ultima clasa.

Care era moralitatea în aceste scoli?

Iată ce-mi spune aceasta doamnă:

- Fiicei mele, care ședea în bancă lângă un băiat evreu, învățatoarea tot evreică și ea, îi spunea aproape zilnic.

- Natașa, tu nu te iubești cu colegul tău de bancă?

Fata se înroșea și pleca ochii în jos; elevii începeau să râdă, dar învățatoarea continua:

- De ce râdeți? Natasa, voi puteți să vă iubiți, puteți să vă căsătoriți, să faceți un copil și aduceți și copilul vostru la școală, să stea în bancă între voi.

Râsul elevilor din clasă nu-l mai putea nimeni potoli acum.

Constantin Virgil Gheorghiu

Învățătoarea care vorbea foarte serios, începea atunci o lecție aspră de educație morală, care se termina cu următoarea poruncă data nevinovaților școlari și școlărite, care aveau între patrușprezece și șaptesprezece ani:

- Uniunea Republicilor Sovietice are nevoie de copii; de foarte mulți copii. Deci, căsătoriți-vă între voi și faceți copii. ați înțeles?

Toată clasa răspundea în cor:

- Am înțeles..

- Ce ați înțeles?

- Să ne căsătorim între noi și să facem mulți copii, răspundea elevii și elevele, în cor, râzând cu hohote.

Scena aceasta va fi mai ușor de înțeles și autenticitatea ei nu va mai fi tăgăduită, dacă amintim ca învățătoarele de la școlile din Basarabia abia știau să scrie și să citească. Majoritatea dintre ele erau absolvente a trei sau patru clase primare.

Alte învățătoare, în fanatismul lor, voind să se mărească visteria U.R.S.S.-ului, spuneau copiilor:

- În clasă la mine toți băieții, indiferent de vârstă, trebuie să învețe a fuma. Cumpărând tutun și țigări, mărim câștigurile statului. Și statul are nevoie de bani mulți pentru armata. Deci să nu mai găsec nici un baiat care nu fumează. Gândiți-vă că ajutați statul și îi măriți veniturile, cu fiecare țigară pe care o aprindeți.

Teoria, orice s-ar spune, poate fi utilizată în cea mai grozavă comedie și satiră.

Adevărul e că elevii de la șase ani începuseră a fuma pe strada și acasă, aruncând fumul în obrazul părinților.

Dacă vreunul din acești părinți încerca să oprească pe copil de a fuma, atunci învățătoarea îl dădea pe mâna autorităților politienești sub motiv că sabotează statul.

Același fapt, cu învățătoarele care obligă pe copii să fumeze l-am întâlnit și la sate.

Dar educația în școală se continuă și cu alte lecții.

Copii erau învățați să spioneze: pe părinții lor, și să raporteze învățătorilor tot ce fac.

- Dacă părinții voștri se închina, dacă au icoane ascunse sau dacă vi se pare vouă că ei sunt dușmani ai comunismului, sau au deprinderi burgheze, să ne înștiințați imediat pe noi, spunea învățătorul, copiilor.

Ca să-i cucerească și mai mult, învățătorii cereau copiilor să le aducă la cunoștință de câte ori vor fi muștrați sau trași de urechi de părinți.

O observație și o palma data de tata sau de mama, copilului, se pedepsea foarte aspru (bineînțeles că pentru a fi pedepsit că și-a certat copilul, părintele trebuia să fie român).

Ard malurile Nistrului

Se ajunsese până acolo încât, în fiecare familie, părinții se fereau de copii ca de vrăjmașii lor și copiii își terorizau părinții¹:

- Tata, să știi că am să-i spun învățătorului că mi-ai dat o palmă și vei fi condamnat la trei ani de închisoare, dacă nu îmi dai o rublă.

- Dar nu ți-am dat nici o palmă, spunea, nu fără teamă, părintele copilului.

- Parcă e nevoie să mi-o dai... răspundea obraznic, așa cum era învățat, copilul. E de ajuns ca eu să spun tovarășului învățător că m-ai bătut. El are să mă creadă pe mine și nu pe tine. Așa că dacă nu îmi dai rubla pe care ți-o cer, intri la pușcărie sau pleci în Siberia.

O parte din copii erau primiți în școlile de pionieri. În această școală se intra din prima clasă primară. Copilul trebuia să dea o declarație prin care își lua angajamentul că nu va crede în Dumnezeu, nu va avea milă, nu va fi blând, și alte nenumărate angajamente din acestea.

Ce ieșea din acești copii, s-a văzut. Am văzut, vorbind cu prizonierii, ce se alegea din ei și care erau roadele acestei educații.

Oamenii devin roboți și animale.

Căci acesta este idealul de om pentru bolșevici, robotul!

Pregătindu-mă de plecare din Chișinău, aud vorbindu-mi-se despre ultimele filme sovietice care au rulat în acest oraș.

Unul dintre filmele căruia i s-a făcut o reclamă grozavă a fost Na Dunae (Pe Dunare). Erau reprezentate în acest film scene grozave și grosolane, insulte la adresa României și a neamului românesc. Întregul film voia să înfățișeze retragerea trupelor românești din Basarabia.

Îmi povesteau și tinerele din Chișinău, că au plâns cu hohote și-și mușcau mâinile de durere, când vedeau halul grosolan în care ne era batjocorită țara. Întregul film era croit din minciuni și înscenări, ca aceea cu trenurile de arestați care sunt întâmpinați în U.R.S.S cu flori și cu discursuri.

Și, fiindcă a venit vorba despre retragerea trupelor românești din Basarabia, anul trecut, notăm una dintre cele mai odioase crime pe care o cunoaște istoria.

Într-un sat, ostașii noștri, sosind obosiți, au cerut apă. Erau mulți și li s-au adus șase căldări pline cu apă rece. Acolo ședea **un grup de evrei care au turnat în fiecare căldare sodă caustică.**

Soldații noștri au fost otrăviți atunci, bând șase căldări cu sodă caustică. Acesta este însă, numai unul din actele criminale săvârșite de evrei în ziua retragerii trupelor noastre din Basarabia.

L-am notat fiindcă el ar fi trebuit să nu lipsească din filmul bolșevic Na Dunae.

---

¹ Scena este prinsă bine și de George Orwell în romanul său, *O mie nouă sute optzeci și patru*. (n. ed.)

Constantin Virgil Gheorghiu

Voi putea oare descrie bucuria pe care o aveau în ochi, Românii rămași la Chișinău sub jugul bolșevic, atunci când povesteau cum ascultau emisiunile de la Radio București.

- Niciodată nu ne-am iubit mai fierbinte limba și țara, decât în acest an, ne spun prețutindenii Români basarabeni.

Bolșevicii au observat acest fapt și înainte de a pleca, ne spuneau cu ciuda:

- Noi sovieticii v-am făcut pe voi basarabeni mai buni Români, decât v-ar fi putut face România într-o sută de ani. Noi v-am făcut să vă iubiți țara cu atâta dogoare, cum n-ați iubit-o niciodată și nu aveți s-o iubiți dacă nu treceam noi pe aici.

Trec din nou pe străzile Chișinăului. Nu știu dacă mai există în vreun oraș atâtea biserici și toate au fost devastate.

Îmi aduc aminte de o pagină din istorie: nu e prima oară când rușii ard și devastează bisericile moldovenești din Basarabia.

Iată ce scria în anul 1908, cunoscutul om politic al Rusiei, N. N. Durnovo: Arhiepiscopul Pavel, sosit la Chișinău și instalându-se în eparhia Chișinăului și Hotinului a găsit încă pe la 1863, biserici moldovenești în număr de 773. Din aceste biserici moldovenești străvechi, dânsul a închis 330 și n-a lasat decât 443 în care a orânduit să se slujească serviciul divin în limba rusă. **Toate cărțile bisericești moldovenești, tipărite cu litere chirilice, le-a adunat de prin mănăstiri și biserici la Mitropolia din Chișinău, și aici arzându-le în curgerea de șapte ani,** a încălzit sobele mitropoliei cu sfintele evanghelii, psaltiri și apostoli de o raritate netăgăduită bibliografică. Acest fapt de un vandalism sălbatec este astăzi din domeniu istoric. Astfel că astăzi poporul moldovean din Basarabia, care nu pricepe o boaba din limba rusă ori slavă, nu posedă decât crâmpee din cărțile bisericești ce au mai rămas, pe ici pe colo în mâinile creștinilor particulari. Poporul moldovean din Basarabia, mulțumită rusificării, este transformat în niște hoarde de robi muți și ignoranți, care nu știu nici carte, nici rugăciuni către Dumnezeu. Acestor oameni le este interzis de a învăța limba părintească, le este oprit de a se ruga în limba părinților lor. În curgerea unui secol, mii și mii de hectare de pământ s-au dat rușilor, bulgarilor și coloniștilor germani, cu singurul scop de a sili pe moldoveni, autohtoni în această țară, de a părăsi pământul lor de baștină, și chiar în anul 1908 sunt pornite în Siberia 885 familii moldovenești, pentru a coloniza acolo pământurile înghețate din această parte a imperiului rusesc.

Dar dacă atunci au trebuit șapte ani pentru a arde cărțile de rugăciuni în limba moldovenească, cu care preasfintitul arhiepiscop dăduse porunca să se încălzească sobele mitropoliei, apoi bolșevicii le-au distrus într-un singur an.

Ard malurile Nistrului

Și distrugerea făcută de ei este de o sută de mii de ori mai sălbatică decât aceea comisă de crudul arhiepiscop, în anul 1863. În anul acesta de stăpânire bolșevică, a fost scos afară din biserici și ars, tot mobilierul sfintelor lăcăsurii.

După ce ostașii păgâni au cules cu briceagul podoabele de aur și de argint ale icoanelor, ale veșmintelor, ale cărților și ale mitrelor episcopale, le-au aruncat în foc.

Găsesc din când în când la câte un țăran, câte un ciob de icoană.

- Am scapăt-o din mâinile păgânilor, spun țăranii basarabeni, sărutând jumătatea sau sfertul de icoană pe care l-au ținut ascuns în fundul lăzilor, sau în poduri.

Acum, înainte de plecare, caut să fac un bilanț al distrugerilor săvârșite de bolșevici la Chișinău. Dar nu-i cu putință. A fost distrus aproape tot ce era de preț în acest oraș. Fabricile, magazinele, morile, toate clădirile din centru, școlile, gara, tramvaiele, totul a fost ars, distrus cu dinamita, devastat.

Trec pe strada Alexandru cel Bun; această stradă impresionant de largă, pe care poate face sarja un escadron de cavalerie, cum spunea odată domnul colonel Bralescu, este acum străjuită de o parte și de alta numai de ruine. Casele acelea mari, spațioase, care nu erau făcute din cărămidă, ci din piatră moale, de calcar, care se tăia cu ferăstrăul în carierele de la marginea orașului, au fost transformate în vetre pustii de scrum și de cenușă.

Ce destin sfâșietor a avut acest oraș.

La început, Chișinăul existase acolo unde este astăzi bariera Sculeni și așa zisul Chișinău Vechi.

Au venit asupra lui urgiile și focul și orașul s-a mutat mai sus, ridicându-se pe deal.

Centrul era acum pe unde se află strada Haralambie, care se chema Strada de Aur, fiindcă locuiau pe ea zarafii și bogătașii.

Dar centrul orașului s-a mutat și de acolo, ridicându-se mai mult pe deal.

În ultima vreme, centrul Chișinăului era pe str. Alexandru cel Bun, pe care se afla Soborul, unde se aflau clădirile tuturor instituțiilor, marile magazine, teatrul, cinematografele, grădina publică ...

Se vede însă că ursitoarele au sortit acestui oraș să-și mute mereu vatra.

Acum, strada Alexandru cel Bun este atât de distrusă, încât în luptă pentru dezrobirea Chișinăului?

Gândul că vreunul dintre ei ar fi murit pentru dezrobirea orașului copilariei și al adolescenței noastre, ma înfioară.

Constantin Virgil Gheorghiu

Și încep să-i strig cu glas tare, de acolo din mijlocul ruinelor, după cum erau scriși în catalogul școlii, ca să văd dacă mai sunt în viață.

- Buruiană Gheorghe!... Busuioc Ioan!... Creangă Vasile!... Cozac...

Și strig așa, tot catalogul cu voce tare.

Ecoul revine de departe și se prinde de movilele negre, dintre care multe mai fumega încă.

Întreb la sfârșit:

-Sunteți cu toții în viață?...

Dar nu-mi răspunde nimeni.

Undeva, pe aproape, se aud împușcături de arma.

Desigur că sunt tot evreii, care trag de undeva, din case, în ostașii și în ofițerii noștri.

TIGHINA: ARD LUMÂNĂRI CA LA MORȚI PENTRU O FEMEIE VIE

Am ajuns în Tighina aproape de seară.

Tot drumul până aici mi-au șuiert pe deasupra capului, obuzele: rușii bat fără contenire de pe malul celălalt al Nistrului.

Artileria noastră răspunde. Și, suierând, obuzele se întretaie drumurile în văzduh.

Din când în când, bat și mitralierele.

Nervii ne sunt încordați: în orice clipa un obuz poate să cadă lângă noi, sau ne pot nimeri gloanțele care șuierau ascuțit prin văzduh.

Totuși continuăm drumul.

Calea aceasta de la Chișinău la Tighina se facea înainte, cu trenul, într-o oră. Noi o parcurgem, pe drumurile de pământ desfundate de ploi, în aproape o zi. Linia ferată a fost complet distrusă de bolșevici. Privesc șinele: sunt smulse de pe traverse și îndoite, parcă ar fi fost de cauciuc.

Ne întrebăm: cu ce au putut bosevicii smulge șinele de cale ferată și cu ce le-au distrus îndoindu-le în chipul acesta?

Desigur că au venit mașini speciale. O mașina din acestea trebuie să fi fost formată dintr-un clește puternic, de oțel, care era tras de o locomotivă.

Ard malurile Nistrului

Cleștele prindea șinele, le smulgea de pe traverse, apoi le îndoia ca pe niște serpi.

Podurile de cale ferata sunt aruncate în aer. Terasamentul este distrus cu dinamita, în cele mai multe locuri.

Nu facem nici un popas în satele prin care trecem. Întâlnim însă, pe tot parcursul, de o parte și de alta a drumului, pierduți în lanurile aurii de grâu, țărani care secera.

Deasupra lor suieră gloanțele. Din când în când se sparg pe undeva, pe aproape, obuzele.

Țăranii secera înainte.

Deasupra Nistrului, soarele, care e înălțat la amiază, dogorește cu putere.

Văzduhul este înfierbântat de dogoarea amiezii, e neconținut sfâșiat de șuierul obuzelor.

Alteori, în pauzele tunurilor, văzduhul e zdrențuit parcă, de gloanțele mitralierelor.

Trec atât de jos gloanțele, că de câte ori le auzim șuierând, ne plecăm capetele.

Suntem aproape de o fântână și ne oprim: într-o căruță de țară, trasă de doi căluți mici și slabi sunt aduși de pe câmp doi țărani răniți și un mort. O femeie udă fruntea răniților cu apă rece, pe care o scoate din puț un băiat de vreo treisprezece ani.

Sunt acolo în imensitatea câmpului numai ei: femeia și copilul lângă căruță în care se află mortul și cei doi răniți.

Cailor le este sete și întind boturile spre găleata cu apă. Dar băiatul duce căldarea pe marginea căruței, aproape de capul răniților, spunând cailor:

- Lasă că vă dau și vouă, vă dau...

Femeia își înmoaie mâna în găleată și ia apa în pumni, scurgând-o pe frunțile dogorite de arșiță ale răniților.

Pe urma își înmoaie basmaua în apă și leagă fruntea unuia dintre țărani.

Mortul este învelit cu un țol și nu îl văd. Cei doi țărani sunt însă foarte tineri și au fețele palide.

Băiatul care scoate mereu apă, fiindcă găleata este spartă și toată apa curge pe jos, își sterge acum fruntea și duce căldarea spre botul cailor.

Caii beau pe nerăsuflăte, băgând amândoi boturile în găleată.

Deasupra șuieră iar un obuz. și soarele arde, arde cumplit, înfierbântând țărâna...

Acești plugari, dintre care unul este mort, iar ceilalți zac lângă dânsul, răniți, secerau grâul pe ogorul de lângă Nistru. S-a spart lângă ei un obuz.

Întreb:

- Păi, de ce ați ieșit pe câmp, dacă ați văzut ca șuieră deasupra voastră gloanțele și obuzele?

- Se scutura pâinea..., îmi răspunde băiatul, ducând sub botul cailor alta găleată cu apă.

Trecem mai departe.

Undeva, aproape de inima, imaginea acestor țărani ne dogoară pieptul.

La Tighina nu întâlnim nici un om pe străzi. Toți sunt în adăposturi. Numai țărani nu au intrat în adăposturi, pe tot cuprinsul drumului. Ei au rămas, în dogoarea arșiței și sub ploaia gloanțelor, pe câmpuri, ca să-și secere pâinea.

În ultima vreme, bolșevicii își făcuseră obiceiul de a trage de pe malul celălalt, vânând cu mitraliera pe țărani de pe ogoare.

Totuși, plugarii basarabeni, care își au ogoarele pe lângă Nistru, nu și-au încetat secerisul.

Numai când sângele începea să le curgă peste snopul de grâu, înroșindu-i aurul spicelor, numai atunci lăsau secera din mână.

Ei înfruntau ploaia de gloanțe cu seninatatea cu care înfruntau grindina.

Și, vorbind cu ei, nu am putut pricepe taina care îi aducea pe ogoare cu riscul vieții.

Ei știau atât, că e vremea când grâul trebuie secerat și că sunt datori să-l secere. Astfel e păcat, că se scutură pâinea...

După informațiile aduse de refugiați, marea masă a armatelor bolșevice s-a retras mult dincolo de Nistru.

La comandament aflu că în noaptea aceea se va face o incursiune pe teritoriul inamic.

Iau autorizația de a trece și eu Nistrul, împreună cu grupa care va porni să cerceteze pozițiile vrăjmașilor.

- Va fi o incursiune foarte grea. Băieții sunt pregătiți să se jertfească, îmi spune comandantul regimentului de Vânători, care a cucerit Tighina. Dar eu sunt hotărât să iau parte la această trecere a Nistrului, cu bărcile.

Între timp, a sosit în oraș și locotenentul Cantuniari, șeful echipei cinematografice, împreună cu doi operatori.

Trecerea Nistrului, de către echipa care face incursiunea, va fi deci și filmată.

Grupa care urmează să treacă dincolo s-a format. Acum, fiindcă e târziu, ostașii se așează la masă. În curtea cazarmii e târziu, ostașii se așează la masă.

Ard malurile Nistrului

În curtea cazărmii se lasă o liniște gravă, solemnă. Nu e nici o lumină nicăieri. Toți vorbesc în șoaptă. Nu știu pentru ce nimeni nu vorbește cu glasul tare. Probabil e obișnuința de pe front.

Cei mai mulți dintre ostași se pregătesc să doarmă afară, între tufele de cuișoare și de vie sălbatică.

E o noapte calma cum n-am mai văzut de mult.

Stau la o masă și așteptăm să ni se aducă niște caise pe care le-am pus la gheață.

Aceste caise vor constitui singura noastră mâncare în seara asta. În oraș nu e pâine, nu se găsește apă, nu se găsește nimic, niciun fel de aliment.

Caisele sunt în schimb de o frumusețe rară, mari cât merele și au culoarea aurului vechi.

Crengile caiselor, a nenumăraților caiși din Tighina, și din satele din jur, se rup de bogăția roadei.

Un ostaș a procurat câțiva bulgări de ghiață pe care nu știu unde a putut să o găsească în orașul devastat și ars, așa că – în afară de foamea noastră, frumusețea caiselor pe care le-am aranjat noi cu mâinile noastre în găleată cu ghiață, - ne făcea să ne gandim mereu la ele și să ne lase gura apă.

Vor fi cele mai bune caise pe care le-am mâncat vreodată, sunt sigur de asta, îi spun locotenentului Cantuniari.

De le-ar aduce mai repede, răspunde dânsul.

Apoi tăcem cu toții și rămânem cu privirile pierdute în golul calm și nemărginit al nopții.

Vin caisele și gheața, îi spun locotenentului.

Deabia a plecat ostașul și de undeva, de pe malul celălalt al Nistrului, au început să bată cu furie tunurile.

Pe urmă au început mitralierele.

Presimt că o să se întâmple ceva deosebit.

O clipa, gândul îmi zboară de la caisele așezate în gheață.

Poate nu le va mai mânca nimeni.

Împuscăturile se înmulțesc. Văzduhul e zguduit de rabufnelile tunurilor, de șuierul sinistru al obuzelor și de răpăitul mitralierelor.

Ofițerii de garda care, ședeau cu noi la masă s-au ridicat fără să spună un cuvânt și au alergat la posturile de comandă.

În toată cazarma au urmat câteva minute de forfoteală, de mișcare mută, apoi toți oamenii au trecut la posturile lor, părăsind paturile și colturile unde se culcaseră. Toată lumea era echipată cu casca pe cap, cu arma în mână și cu incingătoarea cu cartușe.

După vreo jumătate de ora, timp în care nimeni dintre noi nu a întrebat nimic, am început a ne arăta curiozitatea.

Constantin Virgil Gheorghiu

Ofițerii regimentului, ai căror oaspeți eram, nu ne puteau spune nimic. Nu știau nici ei nimic.

O întrebare, care se citea pe fețele tuturor, era:

- Vor încerca oare Rușii să recucerească, în noaptea asta, Tighina?

Deocamdată, orice răspuns, cât de vag, era imposibil de dat. Nu auzeai decât răpăitul, din ce în ce mai des, din ce în ce mai violent, al mitralierelor. Șuierau obuzele pe deasupra orașului, pe deasupra capetelor noastre.

Parcă inamicul ar fi fost aici, la câteva sute de metri.

Și pe malul celălalt se află ei. Ce voiau să facă? Voiau să recucerească oare, prin surprindere orașul pe care-l pierduseră cu o zi mai înainte?

Urmează, în această atmosferă de încordare, în care nimeni nu știa nimic, o clipa de destindere:

- A sosit ofițerul cu informațiile și vorbește cu comandantul regimentului, ne spune sublocotierul Filimonescu.

Dar nici după plecarea ofițerului cu informațiile, care nu a stat la comandant decât vreo câteva minute, nu aflăm nimic.

La toate colturile cazărmii au fost așezați ostași cu mitralierele. Important este să știam ce se petrece în Cetate. Locul de trecere peste Nistru, punctele de observație, cel mai înaintat loc al orașului, toate sunt în Cetate, în vechea cetate a Tighinei.

Rușii bat acum mai violent în Cetate. Parcă bat numai Cetatea. Timpul trece. Iată de la începerea răbufnelilor zguduitoare ale tunurilor, și de la tragerea primelor salve de focuri, a trecut aproape o ora. Pe urmă au trecut două ore, două ore și jumătate.

Tragerea de pe malul celălalt devine din ce în ce mai insistenta.

Nu putem afla de nicăieri nimic.

Comandantul și ofițerii regimentului sunt tăcuți și misterioși.

Într-un târziu, dându-mi seama că nici incursiunea care trebuia să se facă în zorii zilei, pe la orele trei, nu va mai avea loc, mă hotărâsc să plec și să mă culc.

- Nu are nici un rost să-miucid nervii în tensiunea asta, spun eu locotenentului Cantuniari.

Și, cum nu sunt de nici un folos dacă stau de veghe la aceasta masă, pornesc spre camera în care mi-am lasat bagajele, închid obloanele, mă dezbrac și adorm.

Casa se zguduia de bubuiturile tunurilor.

La teama că în cursul acelei nopți, Rușii ar încerca să între în Cetate și că m-ar putea lua prizonier din pat, mă consolez gândindu-mă cu vorbele sublocotenentului Filimonescu, care mi-a spus la plecare:

- Poți să dormi liniștit, nu se va întâmpla nimic excepțional.

Ard malurile Nistrului

Dealtfel, foarte curând, poate într-o ora, ne vom culca și noi și se vor culca și Rușii, pe malul celălalt.

De la aceasta scurtă convorbire a trecut însă aproape o ora și, după cum se vede, nici Rușii și nici ai noștri nu au intenția să se culce.

Tunurile și mitralierele bat cu furie. Pereții parcă vor să se darâme.

Cum nu am dormit deaproape două zile deloc și am trecut prin emoții puternice, nervii oboșiți cedează somnului.

M-am deșteptat în timp ce soarele arunca în ferestre o văpaie roșie.

Mă uit la ceas: e patru fără un sfert.

În vreme ce mă îmbrăcam cu grabă, arunc o privire pe fereastra: oare, nu au intrat Rușii în Tighina?

Pe strada nu e însă nici un om. Absolut nici un om. Pornesc spre cazarmă. Tunurile și mitralierele bat mai puternic decât astă noapte! Oare toată noaptea au bătut așa?

Cum am putut dormi atunci?

De-abia am ajuns în fața cazărmii și din urma mea a sosit o mașină camuflată cu crengi verzi de cais. Obrajii tuturor ofițerilor, care s-au apropiat de mașina, s-au întunecat. Au devenit pământii. Nimeni nu scotea nici o vorba. Sublocotenentul Filimonescu avea ochii plini de lacrimi.

Aflu ca o grupă a încercat, pe la orele douăsprezece noaptea, să facă din Cetate o incursiune pe teritoriul inamic, pentru a vedea ce plănuiesc vrăjmașii.

Bărcile de cauciuc au fost desprinse în tăcere și ostașii luaseră loc, în ele.

Iată: o barcă, prima dintre ele, în care se afla sergentul Grigore Radu și încă un ostaș, s-a desprins de lângă malul cetatii și a început să spintece apele măloase ale Nistrului, care se amestecau în murmurul lor cu umbrele întunericului și ale nopții opace.

A două barcă, în care se aflau alți doi ostași, s-a desprins și ea de mal, lasându-se ușor în voia apelor.

În timp ce barca sergentului Grigore Radu atingea malul drept al Nistrului, iar a două barcă trecuse de jumătatea apei, a treia barcă s-a desprins în liniște de malul nostru.

Atunci s-a produs însă, un fapt, care deși era de așteptat, te făcea să te cutremuri.

Rușii au descoperit bărcile care treceau dincolo și au început a trage cu furie în ele. Prima și a două barcă ajunseseră pe malul celălalt. Cei patru ostași, în frunte cu sergentul Grigore Radu, s-au camuflat în desis, cu mitralierele gata de tragere.

Barca a treia, care abia se desprinsese de mal, s-a întors înapoi.

Era clar că incursiunea nu se mai poate face, fiindcă am fost descoperiți de inamic.

Constantin Virgil Gheorghiu

Cei patru oameni, care se aflau pe malul Nistrului, trebuiau însă aduși înapoi dar pentru împlinirea acestui fapt era nevoie de o muncă grozavă.

Capitanul Ghedeon, care se afla pe mal și dirija incursiunea, a început pregătirile pentru aducerea celor patru oameni înapoi.

Dar Rușii băteau cumplit. Gloanțele vâjâiau fără de număr deasupra capului.

Se spera, totuși, ca în timp de o oră, cei patru oameni care trecuseră, să fie aduși înapoi.

Pe malul celălalt sergentul Grigore Radu și ostașii lui, după ce și-au săpat adăposturi, au început să mângâie mitralierele, spunând, jumătate prin vorbe, jumătate prin gesturi, capitanului Ghedeon, de pe malul nostru:

Lăsați, domnule capitan, că nu ne iau ei prizonieri!... Nu s-au născut încă Rușii care să ne poată face pe noi prizonieri.

Și totuși, ostașii aceștia se aflau pe teritoriul inamic, inconjurați.

În cetatea Tighinei, capitanul Ghedeon dăduse ordine clare:

- În orice mod, cei patru oameni trebuie aduși înapoi.

Dar de-abia a rostit aceste porunci și unul din gloanțele, din nenumăratele gloanțe care sfâșiau văzduhul, șuierând pe deasupra capetelor, a lovit pe capitanul Ghedeon în piept, intrându-i prin umărul drept, ricosând și ieșind prin partea stânga a pieptului.

La câteva clipe, a fost rănit și plutonierul Căra.

Răniții au fost transportați la spital. Mașina cu care erau duși ei, a oprit însă o clipă în fața cazărmii.

Când l-a văzut pe căptanul Ghedeon rănit, sublocotenentul Filimonescu a început să lăcrimeze. Ceilalți ofițeri s-au întunecat. Noi, deși nu-l cunoscusem decât în ajun pe capitanul Ghedeon, simțeam că ni se umezesc genele. Era un ofițer exceptional.

Întreb:

- E grav?...

Toți ridicau din umeri.

- Operatorul meu a trecut dincolo? Se afla între cei patru oameni pe teritoriul inamic? a întrebat locotenentul Cantuniari.

Nu putea ști nimeni.

Operatorul Stefan Dominicovski e un pasionat al profesiei și nu era exclus ca să fi trecut dincolo, cu prima sau a două barcă, pentru a filma incursiunea până în cele mai mici amănunte.

Pornim spre Cetate. Nu spunem nici un cuvânt. Inimile ne bat puternic. Operatorul Otto și-a luat aparatul de filmat și merge lângă noi grav. Se gândește oare la scenele pe care le va avea de filmat? Se gândește la colegul său care probabil se afla pe teritoriul inamic?

Nu știam.

Ard malurile Nistrului

Mergem însă foarte repede. Aproape fugind. Tot trupul ne e learcă de sudoare. Pe frunte curg broboane mari. Și alergam mereu spre Cetate. În jurul nostru se sparg proiectilele. Pe deasupra capetelor noastre șuieră neconținut gloanțele.

De la ieșirea din oraș, și până la intrarea în Cetate străbatem câteva sute de metri pe o șosea plantată de o parte și de alta cu copaci înalți și umbroși. Prin crengile lor gloanțele șuieră rupându-le frunzele.

Intrăm în Cetate. Curtea este spațioasă ca un parc. Străbați sute de metri printre aleile de flori și printre ruinele cenușii care poartă pe ele pecetea istoriei, până pe malul Nistrului.

Din clipa în care intram pe poarta de piatră a cetății, gloanțele încep să șuieră mai aproape de noi. Un proiectil se sparge la doi pași.

Ne culcăm la pământ, apoi, când praful și bucățile de piatră aruncate de explozie se astern, ne continuăm drumul spre malul Nistrului.

Proiectile se sparg mereu în apropiere de noi. Ne facem cruce și înaintăm.

În fundul cetății, chiar pe malul Nistrului, camuflați în spatele zidurilor care au apărut cu piepturile lor de piatră atâtea generații de ostași moldoveni, soldații noștri trag cu mitralierele, cu armele și cu tunurile acelea mici, spre malul celălalt.

Când ajung la zece pași de ei, le văd obrajii îmbujorați, sudoarea le curge de pe frunte în șiroaie.

Unii cară cartușe și proiectile, ceilalți țintesc și trag fără conținere.

Sunt în total vreo treizeci, patruzeci de soldați. Toți sunt înfierbântați de luptă. Luptă cu toată inima cu toată viața lor.

Ochii sclipesc dogoritori. Toți par unul, în acest efort, în această încordare formidabilă care este lupta.

Niciodată nu am văzut până acum, stând aproape de ei, soldați care luptă. În jurul lor proiectilele și gloanțele sfâșie văzduhul. Totuși ei nu le văd. Nu se gândesc la ele. Sunt înfierbântați de dogoarea luptei și parcă toți sunt convinși că gloanțele nu-i vor atinge.

Mă apropii mult. Aproape de mitraliera aud pe subofițer strigând.

- Gata!...

Nu am înțeles ce vrea să spună. Ostașii au luat însă mitraliera în spate și au început să se retragă. Și celelalte grupuri prind a se retrage, tăcute, ostenite de grozavul efort al luptei.

Peste câteva minute împușcăturile de pe malul nostru au încetat.

- Cei patru oameni au fost aduși înapoi, au fost salvați!... îmi spune locotenentul Cantuniari, care se informase la un alt grup de mitralieră.

Începem să ne retragem și noi. Dar când privim împrejur, ne dăm seama că toată armata noastră s-a retras din Cetate și am rămas acolo numai eu cu locotenentul Cantuniari.

Constantin Virgil Gheorghiu

Pe malul celălalt, la inamic, împrușcaturile au amuțit o clipa.

Pe urmă au început iarăși cu furie.

- Ne-au descoperit și trag acum în noi!

Într-adevăr, proiectilele se sparg numai în jurul nostru.

Gloanțele vâjâie deasupra urechilor noastre, în buchete.

Ne culcăm la pământ: un proiectil cade la trei pași de mine și tandările lui îmi zboară pe deasupra capului. Vrem să ne ridicăm. Dar de-abia schițăm gestul acesta și un nou proiectil se sparge la un metru în față. Țândările și bucățile de piatră trec peste noi. Ne acoperă un nour mic de praf și de fum.

Pentru a două oara, încercăm, a ne ridica și a face câțiva pași.

Dar bolșevicii se vede ca ne-au pus gând rău, fiindcă nu mai trag acum decât asupra noastră. Numai asupra noastră.

- Domnule locotenent, nu credeți că ne copleșesc bolșevicii cu atenția pe care ne-o dau, stricând atâtea muniții pentru noi? Încerc eu să glumesc, dar un alt proiectil se sparge la vreo douăzeci de pași și face să ne dispară gluma de pe buze.

Intrăm între zidurile cetății.

Acum suntem la adapost. Gloanțele și proiectilele se sparg în zidurile de piatră.

Totuși mă gândesc: dacă Rușii încearcă să facă o incursiune în cetate, atunci ne pot lua ca din oală.

Și ne hotărâm să plecăm.

Cum ieșim afară din adapost, proiectilele încep din nou să se spargă lângă noi. Până la poarta cetății mai avem de mers câteva sute de metri. Nu sperăm să-i facem însă. Este exclus să nu ne nimerească vreun gloanțe sau vreun proiectil, dacă vor trage cu furia cu care trag acum. Ne culcăm la pământ și așteptăm să se rărească tragerea. Dar rușii nu au de gând să ne slăbească nici măcar o clipă.

Ne gândim să ne adapoștăm iarăși. Dar dacă în cazul acesta avem siguranță contra proiectilelor și a gloanțelor, nu ne-am simți la fel de bine dacă bolșevicii ar face o incursiune în cetate.

Și iarăși, la gândul că am putea fi făcuți prizoieri, ieșim din adapost și ne continuăm retragerea spre poartă.

De data asta, un proiectil s-a spart exact lângă mine. Zgomotul, fumul și praful, ca și smucitura pe care am simțit-o m-au amețit.

Când mă ridic de jos, văd că-mi curge sânge din mâna stânga. Totuși nu e o rană serioasă. Mai mult o sgârietură.

Acum suntem hotărâți să ieșim din Cetate, cu orice preț.

Locotenentul Cantuniari îmi împrumută batista lui, cu care îmi leg mâna și pornim spre poartă. Trecem aproape în fuga, fără să ne mai adăpostim undeva.

Ard malurile Nistrului

Și iată-ne ajunși la ieșirea din Cetate. Mi-aduc aminte acum că înainte de a pleca din București, într-o seară, i-am spus avocatului C. Zlotescu, la revedere. Apoi am tresărit, puteam spune la revedere? Ne vom mai vedea?

Și iată, am fost la un pas de moarte. Acum, când ne oprim sub zidurile porții pentru a ne șterge sudoarea de pe frunte și a răsufli puțin, un proiectil se sparge chiar deasupra noastră, pe poartă.

De data asta suntem însă la adapost.

Pe drum spre oraș, ne întâlnim cu cei doi operatori care veneau să vadă ce s-a întâmplat cu noi.

- Au trecut două ore de când ați plecat și eram îngrijorați.

- Nu ni s-a întâmplat nimic, răspunde cu același sânge rece pe care l-a avut tot timpul, uimindu-mă, locotenentul Catuniari.

La cazarmă găsim caisele pe care le pusesem cu o seara mai înainte la gheață. E drept ca gheața se topise, dar caisele erau cum nu se poate mai gustoase.

Cei patru oameni, care au stat o jumătate de noapte pe malul rusesc, glumesc:

- Domnule sublocotenent, de un singur lucru îmi pare rău: că nu ne-au lăsat în pace, spune sergentul Grigore adică, aș fi avut gust să aduc un cocoș de dincolo și să-l facem ciorbă... Dar tot am să-l aduc eu odată... În timpul acesta, aflu că bolșevicii au tras în timpul nopții asupra unei biserici de la marginea orașului, spargând altarul.

Această biserică este aceea la care slujește părintele Fotescu, singurul preot care a mai rămas în orașul Tighina. Toți ceilalți au fost luați de bolșevici și uciși sau deportați.

În ziua retragerii bolșevicilor din Tighina, când bandele din batalionul de distrugere dădeau foc orașului, trăgeau în populație și devastau casele și magazinele, părintele Fotescu slujea la biserica, sfânta liturghie. Slujea în bisericuța aceasta de pământ în care au tras asta noapte cu tunurile. Tot acum aflu că ultimul deportat din Tighina a fost un om de vreo șaptezeci de ani, batrânul Galateanu care nici nu vedea. Era orb. Bolșevicii l-au ridicat de acasă în ziua retragerii lor și l-au dus dincolo.

În seara aceasta voi părăsi Teghina.

Înainte de a porni la drum, aș vrea să mă odihnesc puțin. Descopăr însă că cineva mi-a furat pătura cu care mă înveleam.

Încep să o caut pretutindeni, dar în van.

Ieșind în curte găsesc o femeie străină, care voia să între în casă pe ușa de la bucătărie. Prezența ei acolo, și mai ales că era clară intenția ei de a intra în casă, mi-a dat de bănuț că dânsa mi-a furat pătura. Și i-am spus, fără să o mai întreb dacă ea este autoarea furtului sau nu:

Constantin Virgil Gheorghiu

- Să te duci imediat să-mi aduci pătura pe care mi-ai furat-o... De ce ai intrat în casă?

Femeia nu știa bine românește, dar s-a făcut palidă, apoi obrazul i s-a albit de emoție. A ghicit ca e vorba de pătură și citea în ochii mei mânia.

- O aduc îndată...îndată..., a bolborosit ea.

Peste câteva clipe s-a întors cu pătura în brate.

După ce am luat-o m-am dus împreună cu operatorul acasă la dânsa, ca să văd dacă nu mi-a mai furat și alte lucruri. Femeia locuia în două camere, într-o curte întunecoasă, împreună cu mama ei, o batrână bolnavă, și doi copii.

Cu ocazia acestei vizite, aveam să-mi dau seama câta teroare a exercitat asupra populației, regimul bolșevic.

Intrând în curte, cei doi copilași și batrâna plâneau, frângându-și mâinile de durere. Într-un sfeșnic vechi ardeau două lumânări.

La început nu puteam să mă dumiresc despre ce este vorba.

Am aflat însă imediat că și femeia care furase patura, și mama ei, și cei doi copilași au fost siguri că noi o vom împușca pe hoată.

Când a ieșit din casa cu pătura ca să ne-o aduca era sigură că nu se va mai întoarce. De aceea și-a luat rămas bun pentru totdeauna de la copilași și de la batrâna ei mamă.

Rămași plângând cu hohote, copii și batrâna au aprins lumânări și au început să se roage pentru sufletul ei.

Când ne-au văzut că apărem împreună cu aceea pe care o considerau acum trecută în rândul morților, batrâna și copiii au izbucnit și mai tare în plâns.

Credeau că am venit pentru a-i ridica și pe ei.

Când au văzut că nu aveam intenția de a-i aresta, așa cum se așteptau, au căzut în genunchi și au început să ne roage să nu o mai împușcăm pe mama și pe fiica lor.

O, dar dacă s-ar putea descrie disperarea pe care o aveau zugrăvită în ochi când ședeau în genunchi la picioarele noastre, cei doi copilași și batrâna, bunica lor.

Ne-am simțit umiliți și vinovați de această întâmplare. Noi nu aveam însă nici o vină. Nu rostisem în fața femeii care îmi furase pătura nici o amenințare: obișnuită cu tratamentul pe care îl aplicau bolșevicii, ea deduse, că o vom împușca.

Cu multa greutate am putut convinge, pe batrâna, pe femeie și pe cei doi copilași, că noi nu împușcăm pe nimeni!

Am plecat lasându-i plângând și totuși neconvinși că nu vom împușca pe nenorocita care luase pătura.

Ard malurile Nistrului

Înainte de a ne depărta au voit, toate aceste fapte, să ne sărute mâinile și picioarele, în chip de recunoștință.

Era o zi atât de frumoasă și în sufletul nostru se strecurase odată cu aceasta întâmplare, o nesfârșită durere. Cum, pe timpul bolșevicilor, orice ostaș putea să ridice o mama de lângă copilașii ei și să o împuște fără nici o judecată sau după o judecată foarte sumară, pentru o vină atât de mică?

Plecând din Tighina, scena cu bătrâna și cei doi copilași care ședeau în genunchi în fața ușii, în curtea săracă, lângă lumânările aprinse, plângându-și fiica și mama pe care o considerau moarta, nu ne mai iese din minte.

Si cât de fierbinte ne spunea în rusește, femeia care furase pătura:

- Vă sărut mâinile și să vă dea Dumnezeu tot ce doriți, că nu m-ați împușcat.

Apoi izbucnea iar în plâns:

- Dar nu mă veți împușca?.

Și copiii și bătrâna plângeau și ei. Și nimeni dintre dânșii nu era convins că nu o vom împușca, așa că niciunul nu îndrăznea să stingă lumânările care ardeau, ca la mort, pentru o femeie vie.

BUGEACUL: ÎMPĂRĂȚIA DE AUR A GRÂULUI

Am părăsit Tighina de aproape două ceasuri. Mergem încet, cu căruța, pe șoseaua care duce la Causani.

Trecem printr-o pădurice în care sunt cantonate unități din artilerie. Acum coborâm pe un drum de țară, în satul Ursoaia.

Cum ajungem la postul de jandarmi, aflăm că mai înainte de sosirea noastră, cu un ceas, **un evreu de șaptesprezece ani, care rămăsese ascuns pentru a incendia un lan de grâu și a produce acte de teroare, a atacat cu o grenade, o grupa de soldați, comandată, de un sublocotenent, care se afla în recunoaștere.**

Sublocotenentul a fost grav rănit la mână.

După scurt timp, atentatorul a fost arestat. El era originar din Tighina și luase parte la incendierea și devastarea orașului.

Rămăsese în Basarabia împreună cu alte echipe, așa zise de sacrificiu, pentru a continua operația de distrugere.

După ce mi s-a povestit cum a săvârșit îndrăznețul atentat de la marginea pădurii prin care trecusem, întreb pe șeful de post:

- Evrei aveți în sat?

Constantin Virgil Gheorghiu

- Mai e o singura bătrână, pe care oamenii m-au rugat să nu o arestăm.

Nici nu termina fraza și în biroul postului de jandarmi a intrat un subofițer care ne-a spus;

- Atentatorul evreu, care a aruncat grenada asupra grupei și a rănit grav pe sublocotenent, a declarat ca are complici aici în satul Ursoaia.

Aflam apoi ca bătrâna evreică, pentru care țărani rugaseră atât de insistent pe șeful de post ca să n-o aresteze, găzduia în casa la dânsa vreo șase evrei din batalionul de distrugere. Ziua, evreica făcea mâncare pentru ei, iar noaptea le-o ducea pe câmpuri și în păduri, pe unde se aflau ascunși. Aspectul ei, vârsta ei, îi ajutau să înșele vigilența santinelor și a patrulelor. Nimeni nu își inchipuia că această bătrână, care abia se târa, este un factor important în batalionul de distrugere.

Am văzut-o adusă de jandarmi. Acum nu mai tăgăduia nimic. Luase o atitudine de obraznicie și sfidare. Deși locuia în sat de douăzeci și trei de ani, nimeni nu bănuise că în sufletul ei se ascunde atâta ura contra poporului românesc și a țăranilor din sudoarea cărora mâncase douăzeci și trei de ani, pâine albă.

De la Ursoaia pornesc spre Căușani, cu o căruță.

Pe aici au fost iarăși lupte grele. Când treceam raul Botna, pentru a intra în târgușorul Căușani, aflăm că **bandele de comuniști au prins și împușcat aici pe un capitan și un plutonier de jandarmi**. Un alt ofițer a fost făcut prizonier de ei.

În Căușani, în acest târgușor prin care treceau toate cerealele satelor dimprejur, locuiau nenumărați evrei. În timpul ocupației bolșevice, în acest oraș comuniștii au exercitat asupra populației creștine cea mai sălbatică teroare pe care am întâlnit-o până acum în Basarabia.

Noaptea care se lăsase m-a făcut să nu-mi mai pot continua drumul și-am rămas în Căușani, până a două zi dimineața.

Am dormit la un locuitor mai înstărit, la Vanea Hodorogea.

O fată a gazdei, pe care mi se pare că o chema Jenea, venind să-mi aducă o canită cu lapte fierbinte, a început a-mi povesti, plângând, suferințele pe care le-a îndurat în anul acesta.

- Spuneau că sunt fată de culac, adică de om bogat, mi se jeluiește tânăra aceasta care cred ea nu a împlinit optsprezece ani. Toată ziua mă puneau la făcutul șoselei, la cărat piatră sau la curățitul zăpezii.

În timpul din urmă, Jenea, fata culacului și toate fetele din satele și din orașele basarabene, au săpat la tranșee.

Tranșeele bolșevicilor, în Basarabia, au fost săpate numai de fete începând de la patrusprezece ani. Aceste tinere erau luate de acasă de patrurile sovietice și ținute câte o săptămână, fără mâncare, și fără repaus, la sapatul tranșeelor.

Ard malurile Nistrului

De aici înainte, în tot drumul, aveam să mă uit la mâinile fetelor pe care le întâlneam în sate și în orașe. Palmele acestor fete, dintre care unele nici nu aveau patrușprezece ani, erau pline de bătăături.

- Ne sângerau palmele săpând, îmi spunea Jenea, fata culacului, și totuși nu ne lasău să ne odihnim un minut. Săpam de dimineața, dinainte de răsăritul soarelui și până noaptea târziu. Și nu ne dădeau nici măcar o felie de pâine.

Cu câteva zile înainte de a se retrage armatele bolșevice, **evreii din Căușani au strâns din satele vecine câteva sute de căruțe în care și-au încărcat averile și le-au trecut peste Nistru.**

Țăranii care i-au condus cu căruțele, nu s-au mai întors. Nu se știe ce s-a întâmplat cu ei. Evreii le-au spus însă că atunci când vor ajunge dincolo, au să-i împuște.

Nici în Căușani, nici în Ursoaia, nici în satele pe care aveam să le văd de acum înainte pe întinderea Bugeacului și pe malul Nistrului, nu aveam să mai găsesc decât foarte, foarte puține vite. Au fost luați din sate toți caii, toți boii, toate vacile, toate oile, și toate căruțele.

Au fost trecute pe malul celălalt al Nistrului, cirezi de zeci de mii de vite.

Au fost trecute pe malul celălalt, de către evrei, mii de căruțe, zeci de mii de căruțe încărcate cu toată averea Basarabiei.

Satele basarabene au fost jefuite, au fost pradate.

Oamenii tineri, bărbații, au fost luați și ei dincolo, pentru a face șosele pe care să se retragă bolșevicii și evreii, care duceau cu dânșii averile nesfârșite ale Basarabiei.

Jenea, fata culacului, nu-și mai poate stăpâni lacrimile.

- Dacă veneați cu două zile mai târziu, eram și noi plecați în Siberia.

Apoi adauga:

- Mi-au luat hainele, mi-au luat pantofii, mi-au luat totul... și cruciulița de la gât mi-au luat-o.

Și Jenea, fata culacului, plânge cu capul sprijinit de ușa. Mama ei vine și-i spune:

- Hai Jenea, nu mergi să te culci?

- Lasa-mă, mamă, să spun, **să afle toată lumea, ce ne-au făcut evreii cât au fost stăpâni aici...**

A două zi dimineața se aud clopotele la biserici. E duminica și e prima slujbă care se face în Căușani, după un an. Locuitorii plâng și se închină.

Pornesc de aici, tot cu căruță, spre Ermoclia.

Pe drum întâlnesc un țăran tânăr, înalt și frumos.

- De unde ești? îl întreb eu.

- Din satul Popeasca.

Constantin Virgil Gheorghiu

- Și unde te duci?

- Mă duc în Ermoclia, la niște neamuri, să le spun că am venit, ca sunt viu.

Acest țăran tânăr, pe care-l cheama frumos Oltu Boris a fost luat de evrei pentru a lucra la sosele, dincolo de Nistru.

Cu o noapte mai înainte, Oltu Boris a fugit, trecând Nistrul înot și venind cu pielea goală, fără nici o haina, fără nici un obiect asupra lui, fugind peste ogoare și prin livezi, noaptea, peste douăzeci de kilometri.

- Singur ai fugit, Oltu Boris?

- Cu încă doi prieteni, răspunde el simplu.

- Și ați venit voi, în pielea goală, douăzeci de kilometri?

- Da... în pielea goală am venit, numai noi și cu sufletele noastre.

Mă uit la dânsul, emoționat ce frumos a zis am venit în pielea goală, fugind, numai noi și cu sufletele noastre.

Aflu că dincolo de Nistru sunt mii și mii de basarabeni tineri care muncesc făcând șosele pentru retragerea rușilor. Supraveghetori sunt evreii din Basarabia. Cea mai mica greșală, cel mai nevinovat cuvânt spus de unul din acești români basarabeni, dezlanțuie furia evreului care îi comandă.

- În sectorul în care lucram eu era comandant unul Herscu, care fusese negustor aici în Ermoclia. În fiecare zi împușca Herscu câte unul de-ai noștri.

Căci acolo, în acele tabere de muncă silnică, nu exista altă pedeapsă decât împușcarea. Evreul comandant era mai puternic decât orice dictator.

- Ne spunea că după ce vom termina șoseaua, are să ne împuște pe toți, fiindcă suntem basarabeni trădători, zice Oltu Boris.

- Dar de mâncare vă dădea ceva, Oltule?

O suta de grame de pâine pe zi, asta era hrana care trebuia să ne-o dea pe zi spuse Oltu Boris. Dar nu ne-o dădea nici pe asta. Trăiam din mila românilor de dincolo de Nistru, care ne făceau câte o mămăligă pe care o mâncam goală. Ajungând în satul Ermoclia, am întâlnit alți țărani care mi-au povestit fapte la fel de tari. Erau și acolo câțiva care fugiseră din Ucraina, unde erau duși ca prizonieri la săpatul șoselelor.

Fugisera și aceștia, ca și Oltu Boris, trecând Nistrul înot, noaptea, numai ei și cu sufletele lor.

- Ziceam, spun ei, dacă murim, să murim cel puțin în satul nostru.

Tot în Ermoclia întâlnesc o echipa de sacrificiu din batalionul de distrugere, care fusese arestată în zorii zilei. Era echipa care luase parte la incendierea târgului Căușani, la uciderea capitanului de jandarmi Videanu Gheorghe și care acum voia să incendieze recolta din sate. Iată numele acestor criminali, pentru a se vedea mai bine din cine erau alcătuite batalioanele de distrugere care au ars orașele basarabene, au distrus și au

Ard malurile Nistrului

devastat satele: Rapaport Ihil, Gheisman User, Ghidale Leizer, Sferdlic Mortco, Sferdlic Leiba... În Ermoclia, în Căușani, în Popeasca, morile au fost arse. Nu au țărani unde măcina măcar un pumn de grăunțe.

Morile, minunatele mori de vânt ale Basarabiei, au fost toate arse până la ultima. Plec din Ermoclia spre Volintir.

Pe drum mi se spune că din Ermoclia au fost ridicați numai într-o singura noapte, patru sute de oameni.

Toate satele au fost golite de bogății. Iar populația a fost redusă la jumătate. Uneltele de muncă au fost luate. Nu se găsesc nici coase, nici căruțe, nici seceri, nici pluguri, nici semănători, nici secerători... Pâinea se scutura pe câmpuri. Cine va putea zugrăvi tristețea lanurilor de grâu care se scutura pe ogoare coapte și neculese? Privindu-le, aceste câmpuri nesfârșite care se frâng de bogăția aurului pe care îl poartă în spice și pe care nu are cine îl culege fiindcă în toată Basarabia nu mai există brațe de muncă și unelte, mi se umezesc ochii de lacrimi.

Așa cum le bate vântul, lanurile de grâu parcă fac mătăanii și se roagă, cu spicele înclinate până la pământ, să vină secerătorii și să le culeagă. În Volintir, jalbele sunt aceleași. Țărani rămași în sat se plâng.

- Ne-au luat toți caii, ne-au luat uneltele, ne-au luat feciorii și n-are cine culege pâinea de pe ogoare.

-Ne-au ars morile și nu avem unde măcina boabele...

Și am impresia că întregul Bugeac plânge și i se sfâșie lanurile nesfârșite de grâu, de tristete.

În Volintir, **evreii au ucis într-o pivnita, cu opt gloanțe de revolver, pe preotul Mihail Mizumschi.**

Seara l-au ridicat de acasă, smulgându-l din mijlocul familiei, de lângă copilul său care nu are decât trei ani și de lângă soție, ducându-l într-un beci părăsit, unde l-au ținut arestat. Înainte de a pleca din sat, iudeo-bolșevicii au ucis pe părintele Mizumschi, după ce l-au torturat într-un chip groaznic.

Călăii i-au smuls părul de pe cap, cu piele cu tot, i-au scos ochii cu baioneta și l-au supus la cele mai înfiorătoare torturi, înainte de a-i lua viața.

În aceeași pivniță a fost găsită batjocorită și asasinată, bătrâna Treiacov Fevronia.

Tot trupul nefericitei bătrâne era plin de împunsături de baionetă și de lovituri. Capul era spart în mai multe părți. Obrazul complet desfigurat. Înainte de a o ucide, asasinii au batjocorit-o, deși victima avea șaiszeci de ani.

Poveștirea acestor două înspăimântătoare crime ne înfioară.

Trecem pe lângă mormanele de cenușă din centrul satului care a fost ars, și ne îndreptăm spre Ivănești.

Constantin Virgil Gheorghiu

La ieșirea din sat, ne oprim.

În mijlocul drumului stau doi soldați uciși. Sângele lor este încă fierbinte.

Cu câteva minute mai înainte, **câțiva iudeo-bolșevici**, care făceau parte din aceleași macabre batalioane de distrugere, au tras cu mitraliera în ostașii noștri, omorându-i.

Unul din criminali, desigur tot evreu, a fost prins imediat. Avea mitraliera și buzunarele pline de cartușe și grenade.

Trecem mai departe printre lanurile nesfârșite de grâu.

Aproape de seară, trecem prin Ivănești. Aici au fost luați toți caii, toate căruțele, toate uneltele agricole și toate brațele de munca.

Grâul se scutură pe ogoare...

Noaptea rămân în satul Moldova.

Pâna aici, în tot drumul, m-am interesat de faimoasa reformă agrară făcută de bolșevici în Basarabia. S-a spus de câte douăzeci de ori la radio Moscova, s-a scris în toate ziarele sovietice și s-a făcut o vâlvă fără pereche, în jurul așa zisei împrumțării a țăranilor.

Spuneau bolșevicii că au luat pământurile boierilor români și averile mânăstirești, împărțindu-le țăranilor săraci.

Am căutat să mă dumiresc și să studiez cât mai amănunțit, aceasta faimoasă reformă agrară.

Aici, în Bugeac, se spunea că pământurile care au fost date țăranilor sunt enorm de întinse.

Totuși eu nu am găsit nici un țăran împrumțorit

Bolșevicii au luat, într-adevăr, moșiile mânăstirești și proprietățile mari, dându-le colhozurilor. Țăranii erau obligați să muncească aceste ogoare, care li se spuneau că sunt ale lor.

Toamna, la culesul recoltei, toată pâinea adunată de pe câmpuri și muncită cu sudoare și cu truda nesfârșită de țăranii împrumțoriți, intra în magaziiile colhozului, iar de acolo pornea spre Nistru, dincolo de Nistru.

Țăranii împrumțoriți se alegeau din toată această recoltă cu câțiva saci de grâu sau de porumb cu care își puteau amăgi foamea câteva luni de zile.

Am întrebat pe împrumțoriți dacă nu se simțeau mai bine acum, când aveau pământurile lor.

Dar împrumțoriții au început să râdă:

- Cine v-a spus că ni s-a dat pământ? Într-adevăr, ni s-a dat pământ, dar nu ca să-l stăpânim ori ca să ne folosim de dânsul.

Ni s-a dat acest pământ ca să fim argați pe dânsul. Că noi îl arăm, îl secerăm iar la urmă ne pomeneam cu câteva traiste de grăunțe pe care ni le dădea colhozul, mai mult din milă, așa că eram mai rău decât argații.

Ard malurile Nistrului

Nu am întâlnit nici un țăran căruia să i se fi dat pământ, personal. Dar dacă exista vreunul, atunci pentru dânsul acest pământ însemna un blestem. Căci basarabeanul care avea pământ traia sub ruși cea mai cumplită dramă.

De pe pământul pe care îl avea țăranul trebuia să dea toată recolta statului.

Iată, spre exemplu, dările la care era supus un țăran din comuna Ciămeaua Văruită, din Jud. Ismail, care avea douăzeci de hectare de pământ: Șaizeci și cinci la suta din grâul semănat trebuia să-l dea Statului. Numărul kilogramelor de grâu pe care le recolta agricultorul erau calculate de oamenii stăpânirii bolșevice. Întotdeauna agricultorul era obligat să dea, în fapt, statului, o cantitate de grâu mai mare decât aceea pe care o recolta.

Și fiindcă omul nu strângea de pe ogor atâta grâu cât trebuia să dea stăpânirii, cumpăra restul.

Șaizeci și cinci la suta din cantitatea porumbului pe care urma să o recolteze, agricultorul era obligat să o dea statului. În afară de asta, el trebuia să mai dea statului, în timp de un an, patru sute de kilograme de carne, o mie de oua.

Apoi: o sută șaizeci de kilograme de lapte, zarzavat, lână, etc.

Până la urmă, bietul gospodar trebuia să-și vândă lucrurile din casa și să cumpere grâu, porumb, carne, oua, lapte, lână și zarzavat - nu pentru dânsul și familia lui ci pentru a le da statului.

Țăranii trebuiau să muncească, iar din munca lor să nu le rămână decât, în cele mai bune cazuri, atât cât să le amăgească foamea.

Țăranii săraci, fără pământ, care înainte nu aveau cu ce trăi, dar nici nu munceau, acum erau obligați să muncească din zori și până în zori ca niște salahori și să rabde și mai cumplit de foame.

Aceasta ar fi în câteva cuvinte situația creată de noul regim agrar, în raiul bolșevic.

Un servitor agricol câștiga înainte de răpirea Basarabiei, de zece ori mai mult decât cel mai iscusit plugar pe timpul bolșevicilor.

Un argat câștiga înainte, de zece ori mai mult decât după ce l-au improprițarit bolșevicii.

Ascult toate aceste amănunte, pe care, pentru a sută oară, le aud spuse de țăranii basarabeni.

A două zi dimineța pornesc spre Cetatea Albă.

Pe drum, în satele prin care trecem, nu se afla niciun cal, nici o căruță și nici o unealtă agricolă.

Populația e redusă la jumătate.

Satele nemțești sunt arse sau complet părăsite.

Constantin Virgil Gheorghiu

Nicăieri, pe toată întinderea Bugeacului, nu se află nici o moară și nu se mai află nici o seceră cu care să taie grâul acesta frumos, care-și scutură boabele în van, ca niște lacrimi de aur pe țărâna neagră și roditoare.

Cetatea Albă a avut aceeași soarta, ca și celelalte orașe basarabene.

Fabricile și magazinele arse, instituțiile distruse, populația luată și dusă în Siberia sau ucisă.

Cetatea Albă a fost cucerită ieri. Populația este încă inspăimântată.

Nu zăbovesc în oraș decât vreo câteva ceasuri și pornesc mai departe, spre Ismail. Aflu și aici aceeași jale și plânsete pe care le-am întâlnit în celelalte orașe și sate basarabene.

Și aici au fost asasinați atâția oameni, arși în închisori, jefuiți, umiliți groaznic.

În Satul Nou întâlnim un țăran, pe malul râului Cogalnic.

Îl întreb cum a dus-o cu bolșevicii.

Țăranul clatină din cap:

- Parcă nu știți dumneavoastră! Trebuie să ne mai întrebați?

- Dar am auzit că dumneavoastră, țăranii plugari, munceați sub bolșevici numai opt ore pe zi.

Țăranul râde:

- Colhozenii munceau, uneori, când era conducător câte un jidan care voia să-și bata joc de ei, câte opt ore.

- Ei, și nu era bine? întreb eu.

- Ba, cum să nu fie bine? ședeau oamenii acasă și se învârteau prin curte, ca nebunii, de cum se lumina de ziua și până la ora opt dimineața. Nu aveau voie să iasă până la opt, la secerat, căci jidanul îi împușca. Spunea el că e spre binele lor asta și că nu trebuie să muncească un țăran mai mult de opt ceasuri într-o zi.

La ora opt când ieșeau pe câmp, țăranii nu mai puteau cosi fiindcă era cald și se scutura tot spicul.

Cositul se face dimineața, pe răcoare, nu atunci când iese soarele și se usucă lanul, de se scutură tot spicul când îl atingi.

La ora șase seara, când se lasă răcoarea, și se facea iar vreme bună de cosit, țăranii trebuiau să-și ia sculele și să pornească spre casă. Fiindcă... se terminaseră cele opt ore de muncă.

Această informație mă face și pe mine să izbucnesc în râs.

Dar țăranul care șade proptit în coasă, pe malul Cogalnicului, îmi spune:

- Dar bataia asta de joc, care după cum vedeți era **treabă jidovească** a fost înlăturată, după puțină vreme, cu altă bătaie de joc.

Jidanii au zis că țăranii nu merită să muncească numai opt ore pe zi, fiindcă sunt trădători.

Ard malurile Nistrului

Și atunci veneau evreii cu revolvele și scoteau pe colhozeni la muncă, de cum se lumina de ziuă și îi țineau până aproape de miezul nopții.

- și n-ați mai lucrat opt ore pe zi?

- Cum să lucrăm opt ore pe zi, când e vremea secerișului, îmi spune țăranul. Jidanii au vrut să facă ei, la început, pe grozavii, dar s-au făcut de râs: ei credeau ca sunt tot la prăvălie, unde trebuie să deschizi la ora opt, ca să începi a vinde gaz și bomboane. Plugăria cere alt cap decât negustoria evreiască.

Apoi țăranul încheie:

- Dar povestea cu opt ceasuri de munca nu era decât o momeală de început. Voiau să ne tragă numai de partea lor. Peste puțin cele opt ceasuri de munca s-au făcut douăzeci.

Și tot anul au fost 20 de ore de munca, pentru plugari...

LANGĂ CENUȘA MORILOR DE VANT SCRISOARE NETRIMISĂ, DE UNDEVA DE LA MARGINEA BUGEACULUI

„De câteva ceasuri călătoresc pe câmpie. La fiecare ora automobilul nostru se împotmolește. Toate drumurile sunt aici pe pământ, fără nicio fărâmbă de piatră. Dacă plouă puțin, țărâna se desfundă și automobilul intră până la caroserie în noroi.

Totuși Bugeacul în care intrăm, este neasemuit de frumos.

Închipuește-ți că atâta cât vezi cu ochii în jurul tău, e numai grâu: lanuri nesfârșite care se clatină în bătaia fierbinte a soarelui, ca niște văpăi ale pământului.

M-am urcat pe mașină, deasupra: și ochii mei nu au văzut decât această mare uriașă de flăcări de aur, care este grâul!

Am pornit, în timp ce șoferii reparau mașina, cu bicicleta, pe drumul dulce, de pământ.

Și m-am pierdut în împărăția de aur a grâului. Deoparte și de alta - mai înalt decât mine nu-i decât grâu, lanuri nesfârșite de grâu, care au culoarea aurului vechi și care se leagănă lenes, foșnind ca mătasea.

Am alergat cu bicicleta cât am putut de tare: mi se părea că mă afund într-un basm nesfârșit de aur.

Constantin Virgil Gheorghiu

Cred că dacă aş merge câteva zile și câteva nopți în șir, fără odihnă, tot nu aş ajunge la malul acestei mări de aur care este Bugeacul.

M-am oprit, când nu mai puteam de oboseală, și am luat în mână un pumn de țărână: era fierbinte.

De-ai ști ce prietenos este pământul aici!

Din el cresc flăcările acestea, căroră țărani le spun „Pâine”, căroră noi le spunem grâu, și care se clatină acum ca niște valuri de vis.

Aici, în Bugeac, pământul e totul.

Casele sunt făcute din pământ, vasele din care țărani beau apa, cănițele din care beau vin, blidele în care mănâncă, oalele în care se mulge laptele și fierbe mîncarea toate sunt de pământ!

Bisericile sunt făcute tot din pământ: și tavanul și pereții și podelele sunt de lut.

Și Sfanta Masa la care slujeste preotul și altarul în întregime, sunt făcute din țărână și din lut.

Lemnul este atât de rar aici!

Iarna oamenii se încălzesc făcând în sobe focul cu paie de grâu. La focul acesta de paie își încălzesc mîncarea, apa pentru scaldătoarea copiilor și preotul încălzește la focul de paie de grâu, vinul pentru împărtășanie...

Aveau și oamenii de aici, de la marginea Bugeacului, câteva lucruri de lemn pe care le prețuiau ca lumina ochilor, printre care erau și morile de vânt.

De-ai ști ce frumoase erau morile de vânt, cu aripile lor de care se loveau întâi razele roșii ale apusurilor, umbrele nopții și zorile curate, ca lacrima. De ele se aătau privirile călătorului ostenit și ele erau ca niște brațe prietenoase care îi ieseau în cale.

Am avut totdeauna impresia că aceste mori de vânt, cu aripile lor uriașe și fragile, sunt niște făpturi vii, care apără tihna satelor, care străjuiesc porțile de pământ ale acestor sate de pământ de pe Bugeac...

Bolșevicii au ars însă toate morile de vânt.

Acum, când treci în zori printre lanurile de grâu, le vezi umezite și ți se pare că nu e roua nopții aceea care a umezit spicele ci sunt lacrimile grâului și ale Bugeacului, care plâng după frumoasele, morile lor de vânt.

Când au ars criminalii, morile de vânt, flăcările lor trebuie să fi fost ca flăcările oamenilor pe care îi arzi de vii.

În noaptea aceea de cumplită crimă, sunt sigur că toate lanurile de grâu s-au zbuciumat aici ca o mare cu valurile de aur, frângându-și spicele până la pământ, parcă ar fi bătut mătăni la poalele Cerului.

Și când au ars morile de vânt, Bugeacul trebuie să fi plâns cu hohote.

ISMAIL, ȘI O CAMERĂ DE EXECUȚIE

E întuneric beznă. Automobilul, cu care am parcurs aproape trei sute de kilometri pe drumuri printre ogoare, abia mai merge. Suntem plini de praf și de noroi, până în vârful urechilor, și suntem obosiți. Mă uit cu admirație la șofer - care e un S.T.B.- ist din București, și nu-mi pot lămuri cum de mai are putere să conducă, după treizeci de ore de drum, acest camion căruia îi sună fiarele. Farurile sunt stricate. S-au spart pe drum. Avem norocul că șoseaua este albă, parcă ar fi de cretă și drumul se distinge în noapte. Deoparte și de alta a șoselei sunt pomi. Bănuiesc acum că trecem printr-un sat. Se aud câinii latrând în câte o curte. S-ar putea să fim chiar în Ismail. Dar deocamdată nu știam. Oprim un trecător care traversa drumul și îl întreb:

- Ce sat este acesta?

- Ismail...

În cazul acesta nu suntem într-un sat, ci într-un oraș. Am ajuns la destinație. În cursul drumului de la Cetatea Albă, îmi pierdusem de foarte multe ori nădejdea că voi mai ajunge la Ismail.

Totuși nimic nu ne face să credem ca am fi într-un oraș. Numai bulevardul acesta larg, cu pomii de o parte și de alta, ne dă impresia de urbe. Acest bulevard ar putea totuși să fie și o șosea de țară. Oare suntem, într-adevăr în Ismail?

Toate eforturile noastre de a distinge ceva prin întuneric sunt zadarnice.

Și bulevardul acesta, cu pomi deoparte și de alta, nu se mai sfârșește... după vreun sfert de ora, ne oprește un sergent de strada:

- Sunteți mașină militară?

- Militară, răspundem noi.

- Puteți circula, ne spune sergentul, după ce controlează cu o privire fugară, prin întuneric, interiorul mașinii.

- Unde este Legiunea de Jandarmi, domnule sergent? Întrebă șoferul

- Primul colt, la stânga. Veți vedea santinela la poartă.

Am pornit. Când am ajuns la primul colt, am micșorat viteza pentru a vedea santinela, deși nu speram să o putem zări prin întuneric.

Totuși am nimerit. Ofițerii și soldații se culcaseră la legiunea de jandarmi, iar noi eram frânți de foame. Cu multă trudă, am reușit să găsim o jumătate de pâine rămasă de la masa de seară a soldaților și câteva roșii pe care le-am mâncat pe nerăsuflăte.

Constantin Virgil Gheorghiu

Apă nu era, însă, nicăieri. Am bajbâit prin câteva curți să descoperim o cișmea, căci ne era ars gâtul de sete. Într-un târziu ne-am întors în curtea legiunii tot cum pleasem, ba poate mai însetoșați. Am găsit puțină apă sălcie și caldă pe la bucătărie și am băut-o împărțind-o și gustând din ea ca din cine știe ce licoare scumpă.

De-ați ști cum am fi voit, să ne spălăm puțin! Simțeam colbul gros și aspru pe obraz. Picioarele ne erau umflate în cizme și talpa era lipită de obială, și arsă. De ne-am fi putut scoate puțin cizmele ca să facem o baie la picioare!

Dar asta nu era cu putință. Apa nu era suficientă nici măcar pentru a ne potoli setea.

E drept ca Dunarea este aproape, dar cine are puterea fizică să se aventureze până la chei, pentru a face o baie la picioare și a se spala? Noi abia ne putem ține ochii deschiși de oboseală.

Ne-am culcat în mașina și am adormit imediat.

A două zi dimineța, la ora trei, am fost în picioare. Am descoperit chiar lângă Legiunea de Jandarmi o cișmea cu apă rece și limpede, unde ne-am spalat pe îndelete, aproape un ceas. Ne-am spălat îndelung și măcar că nu luasem nimic în gura și ne era foame, am băut apă multă din pumni, cu ciudă și a răzbunare, că deși cismeaua era lângă noi, nu am descoperit-o în cursul nopții, când ne era gâtul uscat de sete, ca iasca. Dar întunericul fusese de vină.

Împrospatați, am pornit iar la drum. Eu am încălecat pe bicicletă și am pornit să văd orașul. Eram pentru prima oară la Ismail. Soarele răsărise și arunca o lumina tare, fierbinte, peste acest oraș care nu seamănă cu nici unul din cele întâlnite până acum în Basarabia. Doar străzile sunt la fel cu cele de la Chișinău, de la Tighina și de la Cetatea Albă. Străzi largi, foarte largi, cu verdeață înaltă, care împart orașul în careuri, fiindcă sunt perpendiculare unele pe altele.

Întâlnim totuși, la margine și străzi întortochiate, în stil oriental. Sunt de aproape o jumătate de ora pe ulitele Ismailului și nu am întâlnit decât vreo câțiva oameni. Și aici populația a fost plecată. Oamenii s-au refugiat de urgia bolșevicilor și a evreilor, pe câmpuri și prin livezi.

Centrul orașului este ars. Așa cum sunt arse toate orașele din care au fugit bolșevicii. Unde au fost clădirile instituțiilor, acum sunt mormane de cenușă și de moloz. Magazinele au fost jefuite și prin ușile sparte și ferestrele arse, se văd ligheane, mese rupte, rafturi sfărâmate și tot soiul de lucruri distruse.

Răsadurile de flori, grădina publică, străzile, sunt năpădite de bălării și de iarba crescută la voia întâmplării. Nimeni nu s-a îngrijit aici, timp de un an, de frumusețea acestui oraș. Pare că de la plecarea noastră a

Ard malurile Nistrului

românilor, nimeni în Ismail nu a mai măturat străzile și nu a mai curățat grădinile și fâșiile de verdeață de pe marginea ulițelor.

Lumina dimineții, care se revarsă limpede și curată ca argintul peste orașul devastat, ars și murdar, îl face și mai trist.

După o oră de mers, mă întorc la Legiunea de Jandarmi. Simt în gură un gust amar, pe care ți-l dau totdeauna imaginile acestea de sălbaticie și distrugere. Parcă mă dor ochii; cu ei am văzut în ultima vreme atâtea tablouri de dezolantă tristețe!

Pe drum fac bilanțul: hotelul Palace a fost ars; toate magazinele de pe strada principală au fost arse și devastate; depozitele, **marile depozite de cereale pe care nu le putuseră transporta de aici, bolșevicii le-au ars.**

Am văzut câteva vagoane de porumb scoase din flăcări! Știți ce durere îți lasă în suflet imaginea unui depozit de porumb ars? Care pictor va putea aduna pe pânza în culori cernite, dezolantul aspect al unui depozit de porumb și cereale, scoase din flăcări pe jumătate arse?... Fabrica de ulei și morile au fost mistuite de focul pe care l-a pus mâna criminală.

Dar de abia ajuns în curtea legiunii de jandarmi, aveam să aflu știri care să mă cutremure.

Ismailul a fost, după, câte am aflat, un centru politic foarte important pentru bolșevici. Erau în acest orașel câteva mii de funcționari și se făcuseră depozite considerabile de tot felul de provizii și de muniții. În planul de invadare a României, pe care rușii îl pregătiseră mai de multă vreme. Ismail era un punct important de unde aveau să pornească proviziile. Echipele de polițiști bolșevici aveau aici o foarte vastă activitate.

Bineînțeles că într-un orașel care devenise un centru important pentru bolșevici și în care se pregăteau în taină atâtea planuri criminale, prezența românilor era, cât se poate de supărătoare. De aceea, s-a început o cruntă prigoană împotriva populației de origine românească.

Familii întregi erau arestate în fiecare noapte de agenții poliției și în special de faimoasa poliție N.K.V.D.

La ora douăsprezece noaptea, sau după miezul nopții, dar niciodată mai devreme, automobilul duba al N.K.V.D.-ului oprea în fața unei porți unde locuiau români. Tatal, mama, copiii și bătrânii trebuiau să fie îmbrăcați, cu bagajele făcute și urcați în camionul dubă, într-un sfert de oră. După ce se urcau în automobil, nimeni nu mai știa nimic despre ei. Poliția spunea celor rămași că familiile ridicate de la domiciliile lor de N.K.V.D., sunt duse în Siberia, unde le merge foarte bine.

Se întâmpla uneori, ca acei deportați în Siberia să scrie rudelor câte o scrisoare, în care le comunicau că sunt sănătoși și o duc foarte bine acolo... În chipul acesta a dispărut din orașul Ismail, ca și din celelalte orașe și sate basarabene, un număr considerabil de români. Populația Ismailului a fost

Constantin Virgil Gheorghiu

redușă la jumătate și în locul ei au fost aduși oamenii regimului bolșevic, **în majoritate evrei.**

Iată însă că deabia intrați în oraș, jandarmii noștri au făcut descoperiri senzaționale. În cimitirul evreiesc au fost găsite, chiar în prima zi a intrării trupelor noastre în Ismail, 29 de cadavre.

Ele erau aruncate de mai multa vreme acolo în cimitir și peste dânsle era presărată puțină țărână, care camufla movila de trupuri omenești intrate în putrefacție. S-a stabilit că între cele 29 de cadavre, găsite în cimitirul evreiesc, nu este nici un evreu.

Toți cei asasinați acolo, erau creștini.

Populația a venit și a dat ajutor autorităților care au reușit să identifice o parte din cadavre.

Primul care a fost identificat era un român din Ismail, arestat într-o noapte de N.K.V.D. și transportat în Siberia.

Ce este mai de necrezut, e faptul că la două săptămâni după arestarea sa, familia primise de la el o carte postală, în care spunea că e sănătos; a ajuns în Siberia și o duce.... foarte bine.

Adevărul este că această scrisoare a fost compusă, în beciurile N.K.V.D.-ului din Ismail. Înainte de a-l asasina, polițiștii l-au pus pe arestat să scrie cartea postală pe care i-au dictat-o ei.

Când scrisoarea a fost terminată, ea a fost luată de unul dintre polițiști, care a expediat-o, după două săptămâni, familiei celui care o scrisese.

Arestatul a fost imediat luat de polițiștii ucigași ai N.K.V.D.-ului și coborât în pivniță, unde a fost ucis, împreună cu alți 28 de români, cărora li se luaseră la fel scrisori către familiile lor, în care spuneau că sunt în Siberia și o duc foarte bine.

Cadavrele, găurite de gloanțe, au fost transportate în cimitirul evreiesc, unde asasinii nici nu s-au ostenit să le îngroape, ci au aruncat numai puțină țărână peste ele.

Iată care era destinația spre care porneau cei mai mulți deportați din orașele și satele românești din Basarabia!...

Majoritatea arestaților erau însă uciși dincolo de Nistru, în închisorile din Ucraina, unde erau camere spațioase și amenajate cu toate uneltele necesare pentru tortura și de crima.

Cu câteva săptămâni înainte de a începe războiul, bolșevicii, care știau ca în Ismail exista niște catacombe vechi, s-au hotărât să le transforme în închisoare și au început lucrările în acest sens.

Catacombele din orașul Ismail sunt niște galerii subterane, rămase de pe timpul cetății Ismail.

De atunci nu s-a ocupat aproape nimeni de ele și populația uitase de existența lor.

Ard malurile Nistrului

Iată însă că N.K.V.D.-ul s-a botărât să le utilizeze și să le transforme în camere de tortură și în închisori subterane, din care cel arestat nu trebuia să mai iasă niciodată, și după ce murea nici nu mai era nevoie să mai fie înmormântat, fiindcă putrezea acolo.

Fără să știe nimeni.

Înainte de a amenaja aceste galerii subterane în închisoare, bolșevicii s-au servit de ele aruncând într-însele cadavrele celor pe care îi asasina N.K.V.D.-ul.

În timp ce mă aflam eu la Ismail, se făceau cercetări pentru scoaterea cadavrelor din aceste galerii.

Dar șirul crimelor săvârșite de bolșevici era departe de a se sfârși.

Aflu, tot din izvor demn de crezare, de la autoritățile jandarmerești care au anchetat cazul, că înainte de a fugi din oraș, bolșevicii au pus dinamită la închisoarea în care se aflau arestați câteva zeci de oameni, apoi i-au dat foc.

Toți cei arestați au murit în chinuri cumplite, arși de vii.

Țipetele lor sfâșiau văzduhul.

Totuși, nimeni nu se putea apropia să le dea vreun ajutor și să-i salveze, din pricina exploziilor puternice care se produceau în interiorul închisorii, în timpul incendiului.

Agenții poliției și evreii din batalionul de distrugere, care aveau misiunea să ardă orașul și să distrugă totul, ședeau apoi la răspântiile străzilor, cu armele lor automate în mâini, și nu lăsau pe nimeni să circule.

Cine sunt acei care au murit arși de vii, ca niște torțe, în închisoarea din Ismail?

Pâna acum nu se știe. Din închisoare nu a mai rămas decât moloz ars, scrum și cenușă. Mirosul de cadavru ars se simțea însă departe.

Și existau apoi atâtea închisori în Ismail! Unde nici nu te așteptai, acolo era o închisoare.

Bolșevicii au transformat în închisori, de care știau aproape totdeauna numai ei, magaziile, pivnițele și casele particulare.

În timp ce ascultam povestirea acestor orori mai nemaipomenite decât în timpurile Inchizitiei, a venit o fetiță de vreo cincisprezece ani, împreună cu mama ei. Deși nu este reportericește, totuși numele acestei fete nu îl vom scrie, din menajamentul pentru ea și pentru familia ei batjocorită. Fetița era îmbrăcată cu o rochiță albă, ieftină și purta niște pantofi de pânză: părea o fată foarte săracă. Mama era la fel de modest îmbrăcată.

Adolescenta aceasta nu era frumoasă, dar avea niște ochi albaștri și curați ca de copil. Aceași candoare o avea și în vorbă.

Povestea pe care ne-o narează mama ei este înfiorătoare și ea zugrăvește singură raiul bolșevic. Într-o seară, când fata se afla cu mama ei la masă, a apărut la poartă un N.K.V.D.-ist cu banderolă roșie la șapcă. De

Constantin Virgil Gheorghiu

câte ori vedeai o șapcă din acestea cu banderolă roșie, te cuprindeau fiorii și groaza. Aceasta era șapca polițiștilor militari și dacă aveai de-aface cu ei sau te căutau acasă, știai că nu este a bine și că sau vei fi ucis sau vei pleca în Siberia, ceea ce însemna cam tot același lucru. Spaima celor două femei era și de data asta justificată.

Polițistul a scos din buzunar o hârtie: era un ordin de arestare pentru tânara fată.

Se putea cineva opune? Fata știa că nu a săvârșit nici o faptă pentru care ar putea să fie băgată în pușcărie. Dar cei care erau arestați, nenumărații locuitori pe care îi ridicaseră poliția, făcuseră ei vreun rau? Nici unul. Și totuși fuseseră arestați.

Ca să fii arestat în Rusia bolșevică, nu era nevoie de motive. Știa acest lucru și fata și mama sa, așa că nici nu au mai cerut vreo explicație, fiindcă ar fi fost zadarnic.

Fata, plângând, și-a sărutat mama care plângea și ea și a plecat. Nu știau dacă se vor mai vedea vreodată.

Timp de două zile nu a știut nimeni unde a fost dusă tânăra și care s-ar putea să fie motivul arestării ei. Unii spuneau că ar fi fost prinsă făcând spionaj, alții că ar fi încercat să treacă grănița, și fel de fel de presupuneri se vânturau în mahala.

A treia zi, fata a venit însă acasă. Avea ochii roșii de plâns și ordinul de eliberare din închisoare iscălit de autoritățile competente. De ce fusese arestată?

Pentru un motiv foarte simplu: unul dintre șefi obișnuia să petreacă două zile cu o fecioară și atunci a dat ordin să fie arestată una din fetele frumoase din oraș și adusă la el acasă.

Subalternii s-au conformat. Au făcut ordinul de arestare pe numele acestei adolescente de 15 ani, au adus-o la șeful poliției acasă, iar el a ținut-o două zile și două nopți. Pe urma i-a dat drumul, dându-i și biletelul de ieșire din închisoare, pentru a fi legal!

Dacă nu ar fi de față tânăra fată, cu ochii înroșiți de plâns și cu obraji dogoriți de rușine, nu aș putea crede faptul acesta.

Dar în cei două mii de kilometri pe care i-am parcurs în Basarabia și Bucovina dezrobită, am mai întâlnit și alte cazuri similare.

Cât de cruntă și de sălbatică a fost purtarea bolșevicilor, în acest an! Cum de a putut poporul basarabean să sufere atâta? Dar cum au putut suferi timp de 22 ani popoarele din U.R.S.S.?

De abia a plecat aceasta fetiță și mama ei din curtea Legiunii de jandarmi și plutonierul Tomita Gheorghe îmi spune:

- Vrei să vezi camera de tortură și de execuție a N.K.V.D-ului? Până în Ismail, deși străbătusem toate orașele basarabene și bucovinene, nu

Ard malurile Nistrului

reuşisem să văd o cameră de tortură și de execuție. Toate erau distruse cu dinamita și arse.

Iată, acum aproape de sfârșitul acestei călătorii, aveam să văd și o cameră din acestea faimoase, pe care se sprijinea ordinea regimului bolșevic.

Pe strada Bolgrad, în imediată vecinătate, se aflau casele unui comerciant unde își avusese unul din sedii, N.KV.D-ul din Ismail. Magazinele erau transformate în închisoare, iar camerele în birouri. Cum am intrat în casa, ne-a lovit un miros acru: era peste tot o murdărie de nedescris. Geamurile sparte, hărțile aruncate pe jos și arse, ciorapi murdari, lenjerie într-un hal groaznic de murdărie, șepci rupte, ziare, registre, fotografii și călimări vărsate. (Trebuie să notăm că bolșevicii nu întrebunțează deloc stilourile. Ei scriu cu condeie și cu cerneală violetă și toate birourile lor sunt pătate de cerneală din aceasta ieftină. Chiar și birourile celor mai importante instituții. După ce trecem prin aceste camere de jalnică murdărie și dezordine, din care se vedeau limpede condițiile de igienă și gradul de civilizație al celor care lucrau în ele, coborâm o scară nouă de ciment, în pivniță.

- Asta este intrarea în camera de execuție... îmi spune plutonierul care mă conducea. E o cameră construită recent.

Pereții erau umezi. Bâjbâiam prin întuneric. Am aprins lanterna și am continuat coborârea.

La capătul scărilor era o ușă de fier masiv, cu încuietori zdravene.

Nu știu de ce simțeam un fior rece care îmi străbatea prin tot corpul.

Era suficient să cobori, aceste scări, pe lângă pereții umezi și prin întuneric și te apuca groaza.

E lesne de închipuit starea în care se aflau nefericiții români arestați când coborau în camera de tortură și de execuție.

Deși sunt extrem de curios să văd această încăpere, dacă aș fi singur, aș renunța imediat de a o mai vedea. Simt că mă doare capul la gândul că acolo au fost coborâți și împușcați atâția oameni de -ai noștri, atâția români nevinovați, atâția oameni.

Dar acum nu mai pot să mă întorc. Mi-e rușine să spun că nu am puterea sufletească de a vizita camera de execuție. Așa ca îmi continui drumul.

Plutonierul de jandarmi apasă clanța ușii și împinge cu putere. Ușa se deschide scârtâind sinistru. Scrâșnetul ei face să ne treacă un fior prin șira spinării.

Camera de execuție este complet obscură. Nu vedem nimic înăuntru, totuși în obraji ne lovește un miros tăios și un aer rece vine dinauntru. Aprindem încă o lanterna și coborâm cele trei scări de piatră, în camera în care bolșevicii omorau oameni.

Constantin Virgil Gheorghiu

Pereții sunt de o culoare cenușie închisă și sunt vopsiți cu ulei.

- Sunt spoșiți cu ulei ca să se poată spăla mai ușor de...sânge, ne spune cineva dintre călăuze.

Tăcem cu toții. Călăuza continuă:

- Am găsit și un burete aici. Era probabil buretele cu care călăul spăla de sânge pereții acesteia, după fiecare execuție.

Nici unul dintre noi nu deschide gura. Privim cu atenție arhitectura camerei. Pe jos e ciment. Un ciment rece și umed.

În mijlocul camerei este un grătar care are legătură cu canalul. Prin el se scurge apa.

- Încă nu am cercetat acest canal, ne spune plutonierul de jandarmi. Se poate ca bolșevicii să fi aruncat în canalul acesta și cadavrele victimelor, întrucât nu s-au putut stabili ce au făcut cu ele, căci crematoriu nu există în Ismail. Dar asta nu este decât o presupunere. Rămâne de văzut dacă este aici o instalație specială de aruncat cadavre sau nu.

Deocamdată nu anticipam, ne mulțumim să credem că prin grătar se scurgea în canal, apa cu care se spăla pe jos. Numai atât.

În jurul pereților se află un șană adânc de vreo șapte centimetri. Șanțul acesta care e săpat de jur-împrejurul camerei, e făcut pentru a se scurge prin el apa de pe pereți.

Și sângele celui executat tot pe aici se scurgea...

În fundul camerei se afla un perete de scândură roșie în dosul acestui perete se afla un spatiu de vreo câțiva centimetri. Un spatiu gol, apoi urmează un perete de pământ.

Cel condamnat la moarte era așezat lângă peretele de scândură și împușcat. Glontul trecea prin trupul victimei, apoi prin peretele acesta roșu de scândura pe care noi îl atingem acum cu mâinile, apoi se pierdea în peretele de pământ.

Sângele care curgea din trupul executatului se scurgea prin șanțul de beton, pe lângă pereți, în canal. Sângele care stropia pereții era spălat cu buretele, ca și sângele de pe jos.

Deasupra ușii, la intrare, se află un bec. Atunci când este aprins, el luminează numai peretele de scanduri și fundul camerei. Scările și ușa, adică locul unde ședea călăul, erau întunecate.

Tot lângă ușă, în partea stânga, se află un robinet.

În cazul când cel condamnat la moarte nu ar fi încetat din viața, din cauza glonțului și ar fi trebuit să i se aplice câteva lovituri în cap cu patul armei, desigur că ucigașul i le dădea, și apoi își spăla mâinile de sânge, la acest robinet.

Probabil că această cameră servea și de cameră de tortură.

Ard malurile Nistrului

Aici arestatul putea să fie chinuit în cele mai groaznice moduri, căci oricât de tare ar țipat, strigătele lui s-ar fi pierdut în adâncul acestei pivnițe, fără ca să fie auzite de nimeni altcineva decât de călău.

Cercetăm totul în această încăpere, cu emoție și cu deamănuntul.

Umezeala camerei de execuție a N.K.V.D.-ului ne pătrunde până la piele, odată cu fiorul groazei.

Oare mai există în vreo țară din lume astfel de camere de execuție și de tortura?

Nu cred. Acestea sunt numai specialitățile din raiu bolșevic.

Ieșim din această cameră și când ajungem la lumină, simțim o bucurie grozavă.

Îmi iau rămas bun de la cei care mi-au arătat închisoarea cu câteva zeci de celule și cu această cameră de execuție a N.K.V.D.-ului, apoi pornesc spre port. Aștept un remorcher care pleacă spre Tulcea. Alături de mine, pe bancă, stă un preot tânăr care privește cu ochii triști valurile argintii ale Dunării. Vrea să meargă și dânsul tot la Tulcea.

Începem să stăm de vorbă. Părintele, care se numese Vasile Bodnarenco, a rămas pe timpul ocupației bolșevice la Ismail, îndurând aceeași prigoană, pe care au îndurat-o, ca niște adevărați martiri, toți preoții pe care comuniștii i-au găsit în Basarabia.

- E tare frumos orașul dumneavoastră, îi spun eu părintelui Bodnarenco, privind malul verde al Dunării și grădinile care coboară până la picioarele apei...

- E frumos, într-adevăr, dar pagânii au voit să ni-l ardă tot... Numai prin minune a scapăt Ismailul și nu este astăzi transformat în cenușă.

Au fost minate toate clădirile importante ale orașului. Minele erau îngropate în pământ, în fața scărilor, sub uși, erau așezate în sobe, prețutindenea.

Echipele speciale, însărcinate cu aruncarea în aer și incendierea orașului Ismail, lucrau cu o repeziciune uluitoare.

Populația românească a aflat îngrozită că peste câteva ore orașul va fi transformat într-un infern de flăcări, ca peste câteva ceasuri casele vor zbura în aer, iar tot orașul va fi o vâlvătaie.

Vestea s-a răspândit cu iuteala gândului, de la ureche la ureche.

Locuitorii au ieșit din case, neștiind ce să facă.

Bolșevicii văzând că populația a prins de veste, au început să îndemne pe locuitori să le ajute la executarea sinistrului plan de distrugere.

- Dați foc tuturor caselor!... Să nu găsească românii decât cenușă, când vor veni!... spuneau ei.

Poporul nu se putea împotrivi, căci toți criminalii incendiatori erau înarmați cu puști și pistoale automate. Mitralierele erau instalate la toate colturile.

Constantin Virgil Gheorghiu

Și nici unul dintre cetățeni nu putea spune nici un cuvânt de împotrivire.

Toți taceau, înspăimântați și neliniștiți.

Femeile și copiii au început să plângă și să țipe.

În aceasta vreme, echipele de criminali îngropau mereu mine în fiecare colt, sub fiecare clădire.

Incendiarii își controlau, din când în când, ceasurile și alergau grăbiți, pe toate străzile.

- La ce ora vor să dea foc?

- Ce ne facem noi?

Întrebările erau puse disperat, de toți locuitorii.

Bolșevicii spuneau că cine nu va părăsi orașul în timp de o oră, va fi împușcat.

Toate acestea se petreceau cu o iuteală de necrezut.

Nu trecuse nici o jumătate de ora de când se auzise de vestea incendierii orașului și toți cetățenii erau pe strada, cu boarfele în spate.

Înca nu răsărise soarele.

Preotul Bodnerenco intrase în biserică pentru a face rugăciuni fierbinți către Dumnezeu, ca să salveze orașul și populația creștină de urgia care se abate asupra-le.

Atunci a intrat în biserica Cimitirul Mare, locuitorul Victor Borisov, un barbat de vreo treizeci și doi de ani.

- Cucernicie părinte a spus el, vreau să mă spovedesc sfinției tale și să-ți cer sfatul: ce să fac? Vreau să anunt pe ai noștri că jidanii dau foc orașului... Vreau să-i închin să ne scape de urgia care se abate asupra noastră...

- Pai cum ai să-i poți anunța? a întrebat preotul.

- Cu ajutorul lui Dumnezeu, părinte... Uite că acuși au să vină să mineze și biserica... Spun că nu vor să lase decât cenușă și pulbere; să nu mai rămâna nimic din Ismail. Vor să ardă și altarele.

A urmat, acolo în biserica, la acea ora la care soarele nu răsărise încă, un scurt sfat de taină. Afară se auzeau strigătele disperate ale populației care se pregătea să fugă din oraș.

După câteva minute, hotărârea era luată:

- Eu trec Dunărea înot părinte, și îi anunț pe ai noștri ca să vină fără întârziere...

Trecerea Dunării înot, la armatele românești care se aflau pe malul celălalt, era extrem de periculoasă.

Îndrăznețul tânăr nu avea decât una la sută șansa că vă putea trece până pe malul celălalt, fără să fie zărit de bolșevicii care vor trage după el în apă și îl vor împușca.

- Crezi tu că ai să poți ajunge dincolo? l-a întrebat preotul.

Ard malurile Nistrului

- Cu ajutorul lui Dumnezeu, părinte...

Victor Borisov s-a așezat în genunchi în fața altarului și a primit sfânta împărtășanie, apoi a ieșit din biserică. S-a fofilat printre tufișurile de pe mal, apoi s-a aruncat în apa argintie a Dunării.

Soarele tocmai răsărise. Razele lui se revărsau peste apele curate care șerpuiau domoale.

O ploaie de gloanțe a tulburat însă apele argintate de soare.

Detunaturile au sfâșiat văzduhurile și au speriat păsările de baltă.

Populația nu știa ce se întâmplă. S-a produs panică în oraș.

Gloanțele cădeau mereu în apele Dunării, urmărind pe înotător și făcând să spumege apa, parcă fierbea în jurul lui.

Dar nu l-a nimerit nici un plumb.

Înotătorul a ajuns pe malul românesc și s-a pierdut între tufișurile dese și verzi.

Panica produsă în oraș a fost mare, începuseră a trage și cu mitralierele și cu tunurile.

Nici nu se știa cine mai trage.

În invălmășeala produsă, câțiva oameni au răspândit în oraș zvonul că armatele românești au trecut Dunărea.

Câțiva tineri au înalțat deasupra portului și a altor case, pe furiș, drapelul românesc și german.

Incendiarii, văzând tricolorul fluturând deasupra portului, au aruncat bidoanele cu gaz și dinamita, începând să se retragă în fugă.

Cetățenii au început să-i atace pe incendiarii.

S-a iscat atunci o luptă crâncenă. Criminalii nu aveau însă gust să lupte. Le era teama să nu cada prizonieri. De aceea căutau să se facă nevăzuți cât mai repede.

Unul dintre incendiarii a fost ucis în timp ce voia să aprindă fitilul unei mine. Cadavrul lui a rămas acolo, pe strada, câteva zile. Bineînțeles că și acest incendiar, care avea pe cămașă inițialele N.K.V.D., **era tot evreu**. El avea în sac tot felul de explozibile, și era elegant îmbrăcat. Tot în cursul acelei zile, armatele noastre au cucerit orașul, care a fost salvat de la distrugere numai datorită îndrăznelii cu care au acționat cetățenii. Căci dacă nu s-ar fi produs această invălmășală și bolșevicii ar fi fost lăsați să lucreze în tihnă, peste câteva ore Ismailul avea să fie aruncat în aer și cuprins de vâpăi.

Așa, în fuga lor, incendiarii nu au avut timpul să aprindă decât o mică parte din minele puse.

Poveștirea acestor fapte mă emoționează.

Mă uit la părintele Bodanarencu și la Victor Borisov, care a venit și el lângă noi.

Constantin Virgil Gheorghiu

Încerc să le spun un cuvânt de lauda. Dar și preotul și tânărul Borisov se scuză:

- Noi nu avem nici un merit... Numai lui Dumnezeu trebuie să-i mulțumim că ne-a ajutat să facem ce am făcut.

Victor Borisov îmi arată o hârtie scrisă de comandantul unității românești, care se afla în dimineața aceea pe malul celălalt al Dunării. În câteva cuvinte simple, comandantul arăta cât de importante au fost pentru dânsul informațiile date de Victor Borisov în dimineața aceea. Ele au ajutat mult la cucerirea orașului Ismail.

Înainte de a mă urca în remorcherul care oprise în port, un alt cetățean care se afla cu copilul de mână îmi spuse:

- Nici nu vă închipuiți, domnule, cât am suferit. Mai ales căutau acești criminali să ne ia credința și să facă din copiii noștri niște păgâni.

Copilul, care nu avea decât vreo treisprezece ani, îmi spune apoi că **învățătoarea evreică** de la școala din Ismail, la care învăța el, nu le spunea când intra în clasa buna ziua sau buna dimineața.

- Dar ce vă spunea? Întreb eu curios.

Copilașul, care are un obraz foarte palid, îmi spune:

- Când intra învățătoarea în clasă noi trebuia să zicem în cor:

- Nu exista Dumnezeu.

Învățătoarea evreică răspundea:

- Nici nu a existat vreodată.

Noi trebuia să spunem:

- Și nici n-are să existe vreodată. Apoi ne așezam fiecare la locurile noastre, în bănci și începeam lecțiile.

Aceasta era formula cutare se începeau cursurile, în fiecare zi.

Aș vrea să mai stau. Dar vaporul era gata de plecare.

Îmi urc bicicleta pe punte, apoi pășesc și eu pe scară.

Făcând acest pas sunt cuprins de un sentiment de durere, mă despart de pământul Basarabiei!

Călătoria începută în Nord se termina aici, cu acest ultim pas pe pământul de pe malul basarabean al Dunării, la Ismail.

O, dar parcă mi s-au umezit ochii de lacrimi!...

De ați ști cât mi-e de drag acest pământ, mai ales acum după ce i-am ascultat cu urechea, dar mai ales cu inima, toată jalea îndurată un an întreg!

Zăbovesc mult, cu un picior pe punte și cu altul pe pământ. Nu îmi vine să mă despart de țărâna acestei Basarabii îndurerate, jefuite și sângerate în cel mai crunt chip, timp de un an.

Mă prefac, fără să mă observe nimeni, că îmi ridic de jos batista și pun o mână de țărână:

E țărâna sfințită de atâtea lacrimi și atâta sânge din pământul mănos și fără seamăn de frumos al Basarabiei!..

Ard malurile Nistrului

Acum m-am urcat în vapor și mă întreb: De ce i-a fost dat acestui pământ din care crește atât de îmbelșugat pâinea, strugurii și poamele, să strângă atâta jale și atâta sânge, între brazdele lui?

De ce le-a fost dat basarabenilor - acestor nesfârșit de buni „oameni de pâine și nu haiduci”, să sufere atât?

Dar remorcherul nostru se desprinde de țarm.

Scot batista alba din buzunar și o flutur celor de pe mal.

Apoi îmi șterg cu ea ochii.

Și iarăși o flutur, nu numai, celor de pe mal, ci întregului pământ al Basarabiei.

CUPRINSUL

Prefață. Drama Basarabiei	3
Drama lui Constantin Beccin	7
Plec reporter de război	10
Prizonierii	12
Cernăuți	26
Donatorii de sânge	40
Bălți: Evreii defilează prin fața orașului pe care l-au ars	45
Oameni de pâine	57
Arde Chișinăul!	65
Tighina: Ard lumânări ca la morți pentru o femeie vie	96
Bugeacul: Împărăția de aur a grâului	107
Lângă cenușă morilor de vant	115
Ismail și o camera de execuție	116

Constantin Virgil Gheorghiu

Ard malurile Nistrului

de

Constantin Virgil Gheorghiu

*****

FOLOSIȚI TEXTUL DOAR DACĂ AVEȚI CERTITUDINEA CĂ ESTE CONFORM
CU ORIGINALUL ROMANESC EDITAT **EDITURA GEEA, BUCUREȘTI, 1993.**
PENTRU ACEASTA PROCURAȚI-VĂ LUCRAREA DOAR DE LA PERSOANE
DE ÎNCREDERE CARE AU VERIFICAT INTEGRITATEA TEXTULUI, SAU
DESCĂRCAȚI-O DE PE SITEURILE
<http://www.angelfire.com/space2/carti/>
<http://www.megaone.com/patristica/carti/>

Rugați-vă pentru cei ce au trudit la realizarea
acestei versiuni digitale.

*****

APOLOGETICUM

2004

*****